

הישיבה המאה-ושבעים-ושבע של הכנסת השתים-עשרה

יום רביעי, כ"א באייר התש"ן (16 במאי 1990)

ירושלים, הכנסת, שעה 11:03

א. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

היו"ר ד' שילנסקי:

אני מתכבד בזה לפתוח את ישיבת הכנסת. הודעה למזכיר הכנסת.

מזכיר הכנסת ש' יעקבסון:

ברשות יושב-ראש הכנסת, הנני מתכבד להודיע, כי הונחה היום על שולחן הכנסת:

לקריאה ראשונה מטעם הממשלה הצעת חוק המקרקעין (תיקון מס' 13), התש"ן — 1990. תודה.

ב. הצעה לסדר

היו"ר ד' שילנסקי:

עוזי לנדאו (הליכוד):

מייד אתן לך רשימה ארוכה, חבר הכנסת שבח וייס.

השנים האחרונות מציינות הנהלת אוניברסיטה, המאפשרת לחומכי אש"ף להפוך את מסדרונותיה לקאסבה של שכם ולקיים הסחה, שמטרתה לקעקע את יסודות המדינה.

אדוני היושב-ראש, אני מבקש לרונן בדחיפות בנושא זה, ובכלל זה באמצעים שיש לנקוט נגד מוסדות המאפשרים פעילות נגד אופיה היהודי והציוני של המדינה, אמצעים כגון הפסקת הסיוע הממשלתי, הפסקת התקשרויות מערכת הביטחון לתוכניות הלימוד שלהם, מסע שכנוע להפסקת תרומות יהודים וציונים לאוניברסיטאות כאלה וכדומה. תודה רבה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. אם אתה רוצה שהכנסת תדון בנושא, תפעל בהתאם לתקנון. אתה בוודאי יודע מהי הפרוצדורה.

תודה רבה. הצעה לסדר לחבר הכנסת לנדאו, בבקשה. תוכל לגשת למיקרופון.

עוזי לנדאו (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מבקש להעלות הצעה לסדר לפי סעיף 53(ב) לתקנון הכנסת. הנושא הוא חסות אוניברסיטת חיפה לקידום רעיון אוטונומיה ערבית בגליל.

מחר מתקיים כאוניברסיטת חיפה רב-שיח על אוטונומיה לערבים בישראל — השקפת הערכים. משתתפים בו חברי כנסת המזדהים עם אש"ף, נציגי "בני-הכפר" והאסלאם הפונדמנטליסטים.

אין זה ויכוח אקדמי על נושא תמים. זהו צעד נוסף במסכת צעדים ארוכה של חורשי רעת ישראל, אשר במסווה של חופש אקדמי פועלים כדי לרוקן את המדינה מתוכנה היהודי והציוני.

שבח וייס (המערך):

ג. שאילתות בעל-פה

היו"ר ד' שילנסקי:

2. האם קיים נוהל ברור לטיפול במקרים כאלה ולאזהרת הציבור מפניהם?

3. האם נסתיימה החקירה בנדון, ומה הן מסקנותיה?

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. אדוני השר בבקשה.

שר העבודה והרווחה ר' מילוא:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, המקרה שאירע בגבעתיים בולט בחומרתו. בעבר היו מקרים בודדים בלבד של תקלות בסילוק פסולת רדיו-אקטיבית, ובדרגת חומרה פחותה.

קיימים נהלים ברורים מטעם הממונה על הקרינה, וזאת בקשר לשאלה השנייה, האוסרים לחלוטין סילוק פסולת רדיו-אקטיבית מוצקה, אלא אך ורק לאחר גניזה, וזאת באתר השייך לקמ"ג — קריה למחקר גרעיני — באזור הדרום.

אנחנו עוברים לסעיף הבא — שאילתות בעל-פה. השר רוני מילוא ישיב על שאילת בעל-פה מס' 279: בנושא פסולת רדיו-אקטיבית במכלי אשפה — שהופנתה לשר לאיכות הסביבה, מאת חברת הכנסת עדנה סולודר. חברת הכנסת עדנה סולודר, בבקשה.

279. פסולת רדיו-אקטיבית במכלי אשפה

עדנה סולודר (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, כבוד השר, פסולת של חומר רדיו-אקטיבי, המזיקה למי שנוגע בה, התגלתה ביום 6 במאי 1990 באזור התעשייה בגבעתיים, ליד גן-ילדים. הפסולת שייכת, על-פי הפרסומים, למכון "מזור" בתל אביב.

ברצוני לשאול:

1. האם זהו מקרה ראשון מסוגו או שהיו אירועים קודמים דומים?

שבהם ניתן להצביע על כך שהוסקו המסקנות המיידיות שניתן היה להסיק והועברו מתפקידיהם האחראים לבטיחות הקרינה במוסד הזה; שאר המסקנות יובאו במסגרת הרוח של ועדת החקירה, שאמורה לסיים את עבודתה ב־21 בחורש זה ולהגיש את מסקנותיה, כדי שניתן יהיה להפיק לקחים.

לגבי כללים הנוגעים למקרים אחרים, הרי בנושא הזה קיימים כללים ברורים מאוד, ופה אני מתייחס בעיקר לשאלתו של חבר הכנסת שבח וייס. קיימים כללים, קיימים נהלים. הנושא הזה נתון, ללא הפסק, לפיקוח מלא של הגורמים המוסמכים לפקח עליו. לשמחתי אנחנו יכולים לציין, עד היום, שלא היו מקרים רבים של תקלות, אלא מקרים כודדים בלבד. מקרה כולט בחומרנו כמו המקרה הזה, שתיארה חברת הכנסת עדנה סולודר, נדמה לי שלא היה לו תקדים. המקרים הקודמים היו בדרגת חומרה פחותה. עם זאת, אנחנו נעשה כל מאמץ כדי שבעתיד גם מקרים כאלה לא יקרו, כי הסכנה שבהם יכולה להיות גדולה. תודה.

הי"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה לשר רוני מילוא. לפני שאנו עוברים לשאלת בעל-פה הבאה, למען הסדר הטוב אני רוצה להשיב לחבר הכנסת מוחמד נפאע. חבר הכנסת מוחמד נפאע פנה וביקש להגיב בעקבות דבריו של חבר הכנסת עוזי לנדאו. אין תגובה על הצעה לסדר. ארשה לעצמי להאיר את עיניך, שהאפשרות העומדת לפניך היא מסירת הודעה אישית בסוף הישיבה.

הסעיף הבא בסדר-היום — סגן שר החוץ ישיב על שאלת בעל-פה מס' 278 מאת חבר הכנסת עמיר פרץ. בבקשה, חבר הכנסת עמיר פרץ.

278. איי-השתתפותו של שגריר ישראל בטקס שנערך בקרפנטרה

עמיר פרץ (המערך):

אדוני סגן שר החוץ, מפרסומים נודע, כי שגריר ישראל בצרפת מר עובדיה סופר לא נכח בטקס המרכזי שהתקיים בקרפנטרה לציון חילול בית-הקברות של הקהילה היהודית שם, ובאותו זמן נכח באירוע אחר בפסטיבל קאן.

ברצוני לשאול:

1. האם יודע לכבודו על המקרה?
2. אם כן — מה הן הסיבות לכך?
3. האין זה מן הראוי, ששגרירנו בצרפת ידחה כל אירוע אחר כדי שיוכל לייצג את מדינת ישראל בטקסים אלה?

הי"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. אדוני סגן שר החוץ, בבקשה.

סגן שר החוץ ב' נתניהו:

אדוני היושב-ראש, לשאלתו של חבר הכנסת עמיר — קודם כול מסתבר, שהפרסומים שאתה מסתמך עליהם אינם מדויקים. שגרירנו בצרפת עובדיה סופר העמיד דברים על דיוקם במכתב ששלח לעיתון "הארץ", המתפרסם בו היום במקוטע, אבל אני אצטט מאותו מכתב, מהנוסח המלא שלו:

"מרגע היוודע דבר חילול בית-הקברות לא דרכה רגלי כאירוע כלשהו הקשור בפסטיבל הסרטים בקאן, למעט הקרנת הסרט הישראלי. אפילו בקבלת פנים שערכתי אני לכבוד הסרט לא נכחתי. למחרת האירוע נסעתי בלוויית הקונסול הכללי במרסי לקרפנטרה, שם התקיימו טקסים ותפילות בהשתתפות מנהיגי הקהילה, ראשי האזור ואישים פוליטיים מכל רחבי

בעת תקלות או אירועים מיוחדים של אי-מילוי אחר הוראה זו, מטפל בנושא המכון לחקר בריאות הסביבה בשיתוף המחלקה לבטיחות קרינה במרכז הגרעיני בנחל-שורק.

לשאלה השלישית — מנכ"ל המשרד לאיכות הסביבה מינה צוות חקירה לאירוע. בינתיים, ועד לסיום החקירה, שלל הממונה על הקרינה את ההיתר לעסוק בחומרים רדיו-אקטיביים מהמכון לרפואה גרעינית, שנמצא אחראי למחדל. כמו כן הועברו מתפקידיהם האחראים לבטיחות קרינה במוסד זה.

החקירה הראשונית אמורה להסתיים ב־21 במאי 1990, וכמועד זה צפויה הפקת לקחים מורחבת לגבי האירוע והשלכותיו, על כל המסקנות שיש להסיק מכך לגבי העתיד.

הי"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. רשות לשאלה נוספת לחברת הכנסת עדנה סולודר.

עדנה סולודר (המערך):

כפי שאמר כבוד השר, האירוע כולט בחומרנו. לדעתי, ראשית משום המקום — במרכז מקום ציבורי, ליד גן-ילדים, בניגוד לכל התקנות, שנית, אתנו מדברים על חומר, שלפחות לפי הפרסומים, כל מי שנוגע בו ניוזק, גם אם אין הוא ניוזק ממרחק של כמה מטרים.

אני מכירה במקצת את הנהלים בעניין, ואני רוצה לשאול את כבוד השר: נראה לי שאחד הדברים החסרים לנו, בצד ההוראות והאזהרות לעוסקים בחומר עצמו, הוא אזהרות לציבור, כאשר הוא עלול להיתקל בחומר הזה. אני יודעת שיש סמל מזהה על חומר כזה, כפי שהיה גם על החומר שנמצא. השאלה היא, אם הציבור הרחב, שבכל זאת יש לו גישה לאתרי אשפה ולמקומות כאלה, יודע ממה הוא צריך להיזהר, איפה צפויה לו סכנה. האם אתם נוקטים דרך כלשהי כדי להזהיר את הציבור מפני תופעות כאלה?

הי"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת שבח וייס.

שבח וייס (המערך):

אדוני השר, האם כבר הצלחתם לגבש במשרדכם אילו כללים כוללים, אשר ישרתו את כל המוסדות העוסקים בתכנון לאומי ברמה המקומית, ברמה המחוזית, וכמובן בשלב הערעור, או בשלב ההכרעה בנושאים שהם בין-עירוניים והוועדה העליונה לתכנון עוסקת בהם באופן ישיר; כללים מדויקים, אשר יביאו בחשבון גם את כל הנושא של רמות שונות של זיהומים, הקשורים לתעשיות ולפעילויות שונות? והאם כבר שילבתם את זה בשלב כזה של תכנון, כדי שלא תהיינה אחר-כך תוכניות שמתגבשות ונכנסות לשלב המימוש שלהן, כאשר בשלב מאוחר מאוד מסתבר שזה מפגע? כלומר, הייתי אומר: מדיניות שכמעט כולה מושחתת על המגמה של מקסימום מניעה של מטרדים בעתיד.

הי"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. אדוני השר, בבקשה.

שר העבודה והרווחה ר' מילוא:

אדוני היושב-ראש, לשאלים — חברת הכנסת עדנה סולודר וחבר הכנסת שבח וייס — אני רוצה לציין, שקיימים כללים וקיימים תקנים, כיצד יש לנהוג גם במקרים של טיפול שוטף וגם במקרים של תקלות. צריך לזכור, שבמקרה שלנו הייתה חריגה ברורה מהכללים. אינני מכיר מקרים רבים דומים,

פנחס גולדשטיין (המפלגה לקידום הרעיון הציוני בישראל):
אדוני היושב-ראש, אדוני סגן השר, מתשוכתך לא הכנתי
שהשגריר עובדיה יוסף — — —
עמיר פרץ (המערך):
סופר.

פנחס גולדשטיין (המפלגה לקידום הרעיון הציוני בישראל):
סליחה, סופר. טעות סופרים. אתם יכולים להבין שאני
יכול לפעמים לחשוב גם על הרב עובדיה יוסף, אבל לא במקרה
זה.
יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

פנחס גולדשטיין (המפלגה לקידום הרעיון הציוני בישראל):
יש סיטוים הרבה יותר גרועים, חבר הכנסת צבן.

מדברין, אדוני סגן שר החוץ, לא הכנתי שהשגריר סופר
אכן השתתף בטקס המרכזי לציון חילול הקברים בקרפנטרה,
או ב"קדיש". אני רוצה לומר, שיש כלפי השגריר שלנו, לא רק
בעת האחרונה ובכל הקשת הפוליטית במדינת ישראל וגם
בצרפת, התייחסות לא כל-כך חיובית, אני נוהר בלשוני.

השגריר סופר עשה עבודה יוצאת מן הכלל בצרפת, אבל
למרות זאת אני חושב שהגיע הזמן שהוא יבוא להשתלב
במשרד החוץ בישראל. השאלה שלי פשוטה: האם יש כוונת
משרד החוץ, לא בגלל אירוע זה אלא בגלל הזמן שנקף,
להחזיר את השגריר סופר לישראל ולהטיל עליו תפקיד חשוב
אחר? תודה רבה.

הי"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. חבר הכנסת יצחק לוי, בבקשה.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):
כבוד היושב-ראש, אדוני סגן שר החוץ, מלבד הפעילויות
שנעשו אולי על-ידי שגרירות צרפת, כפי שציננת, בהשתתפות
בטקסים אחרים, לא בטקס המרכזי או בהפגנה, אני מבקש
לשמע ממך, מה כוונת משרד החוץ לעשות בצורה רחבה
יותר בעניין חילול הקברים? יש ידיעות? — — —

קריאה:

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):

מכיוון ששר הדתות יפתח את הדיון, אני שואל את סגן שר
החוץ, חילול הקברים בקרפנטרה לא היה מעשה יחיד, כנראה.
היו מעשים נוספים. ייתכן שהתופעה הזאת הולכת ומתפשטת.
לדעתי, צריך היה להכין גם מתקפה הסברתית, גם דרישה
ממדינות לחוקק חוקים חמורים נגד אנטישמיות, נגד ארגונים
ניארו-נאציים, לעשות פעילות רחבה מאוד כדי שדברים אלה לא
יישנו. אני חושב שלא תמיד ההזדהות של המנהיגים באירופה
בעניין הזה היא הזדהות עקבית מאוד. זו שאלתי. תודה רבה.

הי"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת **יצחק לוי** — א. הדקה שעמדה לרשותך
נסתיימה; ב. יש בדברך דיון בנושא. זו גם הזדמנות להתגבר
על האי-הבנה. חבר הכנסת ורדיגר, השאלה של חבר הכנסת
יצחק לוי לא נחשבת במניין השאלות הנוספות, אתה יכול
לשאל שאלה נוספת.

שבח וייס (המערך):

אדוני היושב-ראש, היו שני מקרים בעבר, שחברי הכנסת,
לא בודין, רק בשגנה, באמצעות השאלת הנוספת נכנסו

צרפת. הטקס סוקר בהרחבה על-ידי התקשורת, ותמונות ממנו
שודרו שוב ושוב בכל רשתות הטלוויזיה ובכל מהדורות
החדשות, תוך ציון נוכחותי. לא ניתן היה לצפות לביטוי כולט
יותר של הזדהותנו עם המחאות נגד האירוע.

אני רוצה להוסיף, ששני אירועים מרכזיים מטעם הקרי"ף,
ארגון הגג של הקהילות היהודיות בצרפת, וארגון
"הקונסיסטואר" התקיימו שלושם בפריס, ובשניהם השתתף
שגרירנו בצרפת עובדיה סופר. בהפגנת המונים של למעלה
מ-100,000 איש, שבה השתתפו הנשיא מיטראן, ראש
הממשלה רוקאר, אישי ציבור הביס ונציגי כל המפלגות — כל
המפלגות זולת המפלגה הפאשיסטית — צעד השגריר בראש
ההפגנה, ליד ראש הממשלה רוקאר. בתום ההפגנה התקיימה
תפילה בכית-הכנסת המרכזי "לה ויקטואר", ובה השתתף
כמוכן השגריר. כך, אם מותר לי להוסיף, יש מגמה — — —

קריאה:

הוא לא השתתף בטקס — — —

סגן שר החוץ ב' נתניהו:

נתתי את תשובתי. אבל אני מוכרח להגיד: הרי אני הייתי
שגריר, וגם אתם מכירים את הפעולות של שגרירים ברחבי
העולם. לעובדיה סופר יש הרבה זכויות. יש עליו ביקורת
שיטתית, ולדעתי לעתים היא איננה הוגנת, היא מגמתית ואינה
תואמת את העובדות. אני חושב שלפחות צריך היה לשמוע
כבית הזה מדי פעם מלה טובה על פעולות של שגרירים שלנו,
העושים פעולות חשובות.

קריאה:

הי"ר ד' שילנסקי:

רבתי, יש אחרייך דיון בנושא זה, אני מצטער. למען
הרוח הטובה ערכנו כירור בינינו.

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת עמיר פרץ, בבקשה.

עמיר פרץ (המערך):

אדוני סגן שר החוץ, אין לי ספק בכך שהנושא הוא רגיש,
ועלינו להיות זהירים מאוד, כדי שחלילה לא נישמע ככאלה
המנסים לנהל מאבקים כתוכנו. אך עם זאת, אדוני סגן שר
החוץ, עובדה היא, שאנחנו וגם נציגי מדינת ישראל בכל
העולם נבחנו גם בעשייה, אבל במידה רבה מאוד גם במה
שאיננו עושים. אין שום סיבה להעמיד את עשייתו של השגריר
אל מול ההיעדרות מאותו טקס.

לצערי הרב, נשמעות נימות צורמות סביב השגריר גם בשל
העובדה שהיו פרסומים על אי-נוכחותו בטקס יום השואה
המרכזי, גם בשל העובדה שדווקא בטקס המרכזי בקרפנטרה
הוא לא נכח. אני חושב דווקא על אומץ לבו של הכתב שציין
את העובדות האלה — ניתנת לו הזדמנות לומר את דברו,
וניתנת לך, אדוני סגן שר החוץ, הזדמנות לומר את אשר אתה
יכול לומר, כי הנימות הצורמות האלה לא נשמעו במקרה,
התלוות הגיעו מתושבים ומנבחרי היישוב הצרפתי ומנבחרים
שנכחו בטקס.

לכן, אם הכנסת עושה מעשה — היא נותנת לך את
ההזדמנות לומר את האמת ולהעמיד את הדברים על דיוקם.
תודה רבה.

הי"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה לחבר הכנסת עמיר פרץ. חבר הכנסת פנחס
גולדשטיין, ואחריו — חבר הכנסת יצחק לוי.

החג של עם ישראל. מעבר להנחיות הללו יש גם שכל ישר. לפעמים אתה יכול למצוא גם בקרב הדיפלומטים אנשים עם שכל עקום. במידה שהדבר הזה קורה והם אינם מכבדים כראוי את הימים המקודשים שלנו — — —

אברהם ורדיגר (אגודת ישראל):

אולי הם לא מתמצאים בתאריכים העבריים?

סגן שר החוץ ב' נתניהו:

לא, תאריכים הם יודעים. התשובה על השאלה שלך: הם יודעים. אם דרושה פעולה דיסציפלינרית — היא תתבצע. זאת אני מבטיח לך.

לגבי ההערה הִחטופה של חבר הכנסת יצחק לוי בנושא כה רחב, אני לא אפתח כאן את הדיון, אבל אומר לך, שגם משרד החוץ וגם משרד ראש הממשלה, המטפלים מטעם ממשלת ישראל בכשאלת האנטישמיות, נערכים עכשיו לשרוה של פעילויות סביב הנושא הזה. אני חושב שאמרת נכון; יש גם סכנה אבל גם הזדמנות. ניתן להקדיש מתוך המקרה הזה לא רק לתוך מערכי-אירופה אלא גם למזרח-אירופה, וכמיוחדת לברית-המועצות. אנחנו ערים בהחלט לך, וגם פועלים בכיוון זה. אם תרצו להזמין אותי לדיון נפרד — אשמח לפרט בנושא זה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. סגן שר החוץ ישיב על שאלתא בעל-פה מס' 280 מאת חבר הכנסת אלי דיין בנושא: חשש שארצות-הברית לא תכלום באו"ם גינוי חריף על ההתנחלויות. בבקשה, חבר הכנסת אלי דיין.

280. חשש שארצות-הברית לא תכלום באו"ם גינוי חריף על ההתנחלויות

אלי דיין (המערך):

אדוני היושב-ראש, אדוני השר, פורסם כי קיים חשש שארצות-הברית לא תכלום באו"ם גינוי חריף על ההתנחלויות. ברצוני לשאול:

1. האם עמדה זאת מהווה שינוי מהותי במדיניותה של ארצות-הברית כלפי ישראל?

2. האם שוקל שר החוץ להבהיר לארצות-הברית שישראל תשנה את מדיניותה לגבי ההתנחלויות ורכישת מבנים ברובע הנוצרי?

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. אדוני סגן השר, עם התקווה בלב, בבקשה.

סגן שר החוץ ב' נתניהו:

חבר הכנסת דיין, ההחלטה שמנסה להעביר המערכת הערבית באו"ם היא החלטה נגד העלייה. היא לא החלטה נגד הפניית העלייה לשטחים, אלא החלטה נגד עלייה למדינת ישראל בכל גבול שהוא. יש פה המשך של מאבק ממושך, שהתחיל בשנות ה-20 של המאה הזאת. הם ניסו קודם כול לבלום את זה על-ידי ההפגנות שלהם אצל צירצ'יל; הוא לא קיבל את דעתם. הם המשיכו באינתיפאדה הראשונה, ב-1936. כפי שאתה זוכר, לא דיברו אז על שטחים, אבל אותה אינתיפאדה בלמה עלייה. היהודים הללו, 6 מיליוני יהודים, לא עלו לארץ, הם עלו בעשן, נשרפו. הגוש הערבי המשיך בשנות ה-50 לנסות לבלום עלייה של יהודים, שהם עצמם סילקו ממדינות ערב. גם אז לא דיברו על השטחים. זה נמשך בשנות ה-80. בשנת 1982 הם העבירו החלטה באו"ם נגד עלייה — לא הייתה אז עלייה מי יודע מה — ולא הזכירו את המלה שטחים. זה נמשך בוועידת ה"פתח" באוגוסט 1989, כשהקימו

לתחום של סדר-היום של רבע השעה שתבוא אחרי כן. במקרה ניהלתי את הישיבה, והצעתי להם שישמרו על כללי המשחק בין חברי הכנסת. אני מזכיר זאת, כי זה היה דומה.

היו"ר ד' שילנסקי:

אני מבקש להבהיר. עם חבר הכנסת ורדיגר היתה אי-הבנה. חבר הכנסת ורדיגר הרים את היד ואני שאלתי אותו — וזה היה באמצע ברגישות שאני הבהרתי לחבר הכנסת נפאע — מה אתה רוצה, ואמרתי לו להוריד את היד. היתה פה אי-הבנה. אמרתי לו להוריד את היד והוא הוריד את היד, ולכן לא הבחינו בו.

אברהם ורדיגר (אגודת ישראל):

אדוני היושב-ראש, אדוני סגן שר החוץ, אין זה מקרה ראשון שנציגים דיפלומטיים ישראלים לא תמיד רגישים במקרה שיש צורך ברגישות מיוחדת. היו מקרים — עריכת מסיבות בימי אבל לאומי כמו תשעה באב ושבעה-עשר בתמוז. פשוט מאוד, לא כל אחד יודע, כנראה, לא כל אחד קיבל את החינוך הנכון ולכן אינו יודע. אני לא מדבר סתם. היו מקרים שהועלו כאן בבית הזה, וגם אני הייתי מאלה שהעלו זאת. היו מקרים שנערכו קוקטיילים ממש על-ידי שגרירויות ישראל בדרום-אמריקה בימי אבל של עם ישראל.

לכן, אני שואל אותך, אדוני סגן השר, האם קיימות הוראות ברורות לשגרירים, לקונסולים, לעובדי השירות הדיפלומטי בעולם, בצירוף לוח מסוים, גם של חגים וגם של ימי אבל לאומיים וגם של נהגים, איך לנהוג במקרים כאלה? אני חושב שהנושא הזה צריך פעם אחת להיבדק, מכיוון שהיו מקרים אשר לא היו כל-כך נעימים לנו. תודה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. אדוני השר, בבקשה.

קריאה:

סגן השר.

היו"ר ד' שילנסקי:

סגן השר. היושב במרומים גדול בשמים. אדוני סגן השר, הוצגו לך הרבה שאלות, אבל יש לך רק שתי דקות להשיבה.

רענן כהן (המערך):

בממשלה צרה יש לך סיכוי.

סגן שר החוץ ב' נתניהו:

אדוני היושב-ראש, אל תעסוק בשיבוצים קואליציוניים, לא מעל במת הכנסת לפחות.

היו"ר ד' שילנסקי:

משאלת לב.

סגן שר החוץ ב' נתניהו:

חבר הכנסת עמיר פרץ, העמדת את הדברים על דיוקם. אני לא בקיא בלוגיסטיקה, מה המרחק מאן לאירוע, מה קרה שם באופן ספציפי במקרה הזה. ברגע שנודע לו על המקרה, ברגע שהתחילו להתארגן הדברים שהתארגנו, פעל השגריר כפי שפעל.

לגבי השאלה של חבר הכנסת גולדשטיין, ההחלטה לגבי מינוי שגרירים תיעשה בקרוב על-ידי שר החוץ, כמועד המתאים. היא תכלול את כל שגרירויותינו בעולם, שיהיו בהן מינויים כאלה.

לגבי שאלתו של חבר הכנסת ורדיגר, ודאי שקיימות הנחיות ברורות לכל שגרירי ישראל לכבד את ימי האבל וימי

ההחלטה הזאת, להטיל עליה וטו — להסיר את ההצעה מעל סדר-היום ולהתרכז בדברים שבונים את המשק ואת המדינה ואת קליטת העלייה, ולא בהתנחלויות סרק, המהוות נטל מדיני כבר בימים אלה?

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת רחבעם זאבי. מאחר שחבר הכנסת דוד צוקר ויתר, אחריו — חבר הכנסת צחי הנגבי.

רחבעם זאבי (מולדת):

אדוני היושב-ראש, אדוני סגן השר, האם לא יהיה זה נכון שמשרד החוץ שלנו יגלה את אוזנה של ממשלת ארצות-הברית, כי מדינת ישראל היא מדינה עצמאית וריבונית מאז יום ה' באייר התש"ח: שמדינת ישראל איננה זקוקה לעצות כאשר להתנחלות בארץ אבותינו, וכי אנחנו נבטיח לאמריקנים שלא נטפף להם מוסר על החזרת טקסס וקליפורניה לריבונותה של מקסיקו?

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. חבר הכנסת צחי הנגבי.

אברהם בורג (המערך):

הוא מאותה סיעה, לא?

אלי דיין (המערך):

קרובים מאוד.

היו"ר ד' שילנסקי:

להרחבת ידיעותיך, חבר הכנסת בורג: הם לא מאותה סיעה, עדיין. מי יודע מה יהיה מחר?

צחי הנגבי (הליכוד):

אנחנו עדיין לא באותה סיעה, וההדגשה היא במלה "עדיין".

אדוני היושב-ראש, אדוני סגן השר, האם שר החוץ הבהיר או מתעתד להבהיר לממשל האמריקני, שממשלת ישראל לא תסכים בשום פנים ואופן לכך שמדיניות ההתיישבות, שהיא האתגר הציוני הלאומי החשוב ביותר שיש בארץ-ישראל היום, יחד עם העלייה, לא תעוצב על-ידי שום גורם אחר מלבדנו? האם ברורה, להערכתך, לממשל האמריקני המחויבות הנחושה של הממשלה הזאת, אולי גם הבאה, להגביר, להיאחז, להוסיף את ההתיישבות היהודית בכל אזורי יהודה, שומרון, עזה, חבל-קטיף, הגולן וירושלים?

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. אדוני סגן השר, בבקשה.

סגן שר החוץ ב' נתניהו:

לשאלתו של חבר הכנסת דיין: אני מאוד מציע לחברי הבית הזה שלא ליפול כפח שטומנים לנו הערבים. הם מנסים לערבב שתי סוגיות: את שאלת יהודה, שומרון ועזה, שעליה יש כמובן ויכוח גם בתוכנו, גם עם ארצות-הברית, עם שאלה שעליה לא צריך להיות ויכוח — שאלת העלייה. הם יודעים יפה מאוד, שפחות מ-0.5% מעולי בריית-המועצות מתיישבים ביהודה, בשומרון ובצוה — אני לא אומר את זה בשמחה או בעצב, אני מציין את זה כעובדה. לכן כל התעמולה האדירה הזאת אין לה שום קשר להתנחלות או להתיישבות של כמה עולים באריאל, ותאמין לי, זה לא מעניין אותם כלל. הדבר האחרון שאנחנו רוצים לעשות הוא לתת לכך גושפנקה ולהתייחס ולקבוע ולגזור את המדיניות שלנו כהתאם לתנאי המסגרת שמדיניות עובר ואש"ף מנסים לכפות עלינו. לכן התשובה על השאלה שלך היא: אסור לנו לקבל את ההתניה

ועדה מיוחדת לתיאום כל המערך הפוליטי שהיום אנחנו רואים. לא הזכירו את המלה שטחים.

זאת אומרת, יש פה מאבק של 70 שנה, שבו הערבים מנסים לעצור את העלייה לארץ-ישראל, והיום הם מנסים, במסווה דק ולא משכנע, לכרוך את שאלת ההתנחלויות עם שאלת העלייה. הם יודעים יפה מאוד את הסטטיסטיקה, הם יודעים יפה מאוד את העובדות. להיפך, מה שמעניין אותם אינו העלייה לרמאללה, אלא העלייה לרמלה, ואם אתם רוצים ראייה בנושא הזה, יש התבטאות מפורטת למדי של יאסר ערפאת בעיתון "אל-מוחרר". אני אקרא את זה באנגלית, כי התרגום שלנו הוא לאנגלית. התאריך הוא 10 באפריל 1990, לפני כמה ימים. הוא אומר:

First, I want to say clearly: open fire on the new Jewish immigrants — be they Soviets, Falashas, or anything else — — — I want you to shoot, on the ground or in the air, at every immigrant — — — It makes no difference if they live in Jaffa or in Jericho. I give you explicit instructions to open fire. Do everything to stop the flow of immigration.

לא משנה אם גרים ביריחו או כיפו.

עכשיו יש לנו אימונים לא רק לאמיתוח הציטוט הזה, אלא לשורה שלמה של התבטאויות דומות שערפאת ביטא בפורומים סגורים של ה"פתח" בהודמוניות שונות, וכמוהו גם מנהיגי אש"ף ו"פתח" האחרים. זאת אומרת, יש פה מתקפה כוללת שיש לה כרגע זרוע פוליטית, אבל בהחלט יכולה להיות בהמשך זרוע טרוריסטית.

אנחנו חוששים בהחלט, שאישור ההחלטה הערבית כמועצת הביטחון ייתן לאיבי העלייה כלי חשוב, שישמש אותם ללחץ מוגבר על אותם גורמים בין-לאומיים המסייעים היום לעלייה ומאפשרים אותה. ידוע לנו שארצות-הברית, כמובן, תומכת בעלייה, תומכת אפילו בצורה נמרצת: זו הרי איננה כוונתה. אנחנו הבענו את הדאגה שלנו, ביקשנו מארצות-הברית להטיל וטו נגד ההחלטה הזאת או כל ורסיה שלה, ואנחנו מקווים שהיא אכן תעשה זאת. עדיין לא קיבלנו תשובה מוסמכת מארצות-הברית כנדון.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת אלי דיין. היו זריזים שהקדימו. כרי שלא ירימו עוד ידיים, אני מודיע: אחרי חבר הכנסת אלי דיין — חבר הכנסת רחבעם זאבי, ואחריו — חבר הכנסת דדי צוקר.

אפרים גור (המערך):

אדוני היושב-ראש, ביקשתי בין הראשונים.

היו"ר ד' שילנסקי:

ראשית, הקדימו גם אותך. שנית, אתה מאותה סיעה.

אלי דיין (המערך):

אדוני סגן שר החוץ, הכנתי מדברייך שאכן ארצות-הברית עדיין לא נתנה תשובה בנושא הקונקרטי העומד על הפרק. שאלתי: האם זה מן התבונה שדווקא היום מניח ראש הממשלה, שהוא גם שר האוצר, לפני ועדת הכספים בקשה לאשר 41 מיליון ש"ח להתנחלויות חדשות — כשאנחנו מנהלים מאבקם גדולים מאוד בנושא קליטת העלייה, ואנחנו יודעים שמובאקם מבקר בימים אלה בברית-המועצות ודנים בנושא הזה? האם לא יהיה זה מן התבונה, כדי לסייע לידידה שלנו, ארצות-הברית, לעמוד לימיננו ולחמוך באי-קבלת

חבר הכנסת גדליה גל איננו, ולפי הסדרים הטובים צריך למחוק את השאילתא. אבל מאחר שגם השר אולמרט איננו, אני אנהג לגבי חבר הכנסת גדליה גל לקולא, לפי בית-הלל, ואיני מוחק את השאילתא.

אדוני סגן השר, רצית להוסיף? בבקשה. יש לך עוד חצי דקה.

סגן שר החוץ ב' נתניהו: לא רציתי להוסיף, פשוט לא השבתי על שאלתו השנייה של חבר הכנסת דייך, שבינתיים יצא את האולם.

היו"ר ד' שילנסקי:

נשאר לך עודף, אתה יכול לנצל אותה.

סגן שר החוץ ב' נתניהו:

השאלה לגבי המקומות הקדושים — כמובן, ישראל שומרת בקפדנות על כבודם של המקומות הללו, מאפשרת גישה חופשית, והמדיניות שלנו, כמובן, לא חשתנה ונמשיך בה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה.

הזאת ואת הקשירה הזאת, לא בתוך הכית הזה ובוודאי לא בממשלה.

זה נוגע גם לשאלה של חבר הכנסת זאבי. אנחנו מדינה ריבונית. אם אתה חושב שלארצות-הברית יש ספקות לגבי הנושא הזה, אני יכול לאשר לך, שמבין קוראי האחרון בארצות-הברית — חזרתי אומל — ברור לגמרי שאנחנו מתפקדים לפי האינטרסים שלנו בראש ובראשונה. לא תמיד זה גורם לשמחה כחוגים מסוימים בארצות-הברית, אבל זאת עובדה שהם בוודאי מכירים אותה, ואני חושב שהם גם מכבדים אותה, כסופו של דבר.

לגבי שאלתו של חבר הכנסת צחי הנגבי: החשובה על השאלה שלך ניתנת בקווי היסוד של הממשלה, שיפורסמו בקרוב, אני מניח, בצורה רשמית. אבל כל עוד הממשלה היא ממשלת מעבר, הרי אפשר בהחלט לראות את המדיניות שלה במדיניות המוצהרת וגם במדיניות המעשית. אני איני חושב שגם בזה יש ויכוח.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. לפי הסדר הטוב צריכה להיות עכשיו החשובה של השר אהוד אולמרט על שאילתא של חבר הכנסת גדליה גל.

ד. חילול בתי-העלמין בקרפנטרה שבצרפת ובחיפה*

הדרוזי, הנוצרי, שראיתי אותם מגיעים לבתי-הקברות בחיפה, ולעיריית חיפה הם הגיעו, כדי להביע את ועזועם ואת סלידתם ממעשה הזוועה. צריך להעריך את הסתייגותם הנחרצת ממנו.

חברי הכנסת, אנחנו יודעים שהאנטישמיות והשנאה לעם היהודי עדיין קיימות ופוגעות באזרחי ובנכבות בחיים ובמתים, וכל בעל מצפון צריך לעקור אותן מכל מקום שבו הן קיימות ופועלות.

לפני כשנתיים הייתי בצרפת, בקרפנטרה, בבית-הכנסת העתיק, בבית-הקברות העתיק הזה שנפגע, שניהם בני מאות שנים. הייתי שם בכנס של כל רבני צרפת וראשי הקהילות של צרפת. זה מקום שבו חיו ונקברו במשך מאות שנים בני קהילות ואישים רמי מעלה בעולם היהודי. אנחנו מבינים מה פירוש הדבר שהאנטישמיות יכולה להרים שוב ראש באירופה, כאילו, אני אומר, כתגובה על "מצעד החיים" שנערך לא מכבר — להיפרע מן המתים מפני שהיהודים חיים. הדבר מחריד מפני שבאירופה, שלא היססו להשמיד בה יהודים, מפנים שוב היסודות החולניים, אכולי השנאה, את טירופם כלפי הקברות, וזה עלול לפרוץ שוב אם זה לא ייבלם, מפני שזאת מגפה, אפירמיה, מחלה מידבקת. חילול מצבה במקום אחד מוציא מן הסבך חיות טרף, מטורפים אחרים, שנגרפים לחלל מצבות הרבה, ואם ישתקו להם — מעבר למצבות; אולי בכחינת מטורפי וטרפי כל העולם התאחדו. אסור, לכן, לתת ללאומנות הרופפת, השולית, הבנויה על שנאה, המנסה כאילו להמשיך את צרפת של עלילת דרייפוס, המצויה אולי בקרקע של ממשלת וישי, של הנאצים שהיו שם — אסור לתת לאותם גורמים להתבסס, להתרחב, להתקיים. הם כפירוש בשוליים, אבל אסור לתת להם להתרחב.

לכן צריך לברך וצריך להוקיר את הנשיא מיטראן ואת רכבות הצרפתים שיצאו למחות ולומר, שמי שמציב כוח נגד היהודים ונגד קברות היהודים מציב כוח נגד הדמוקרטיה, נגד המוסר, נגד הסדר ונגד האנושיות. מיטראן שידר ואותת

היו"ר ד' שילנסקי:

אנחנו ניגשים לסעיף הבא בסדר-היום, והוא: חילול בתי-העלמין בקרפנטרה שבצרפת ובחיפה. אדוני השר לענייני תרות, תואיל בטובך לפתוח את הדיון.

השר לענייני תרות ז' המר:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אמרו חכמים: "בית-הקברות אין נוהגין בהן קלות ראש, אין מרעין בהן בהמה, ואין מוליכין בהן אמת המים, ואין מלקטים בהן עשבים". אומה המבקשת לשרוד אינה יכולה להתקיים על ההווה בלבד. ללא עבר וללא עתיד אין תקווה לקיומה של אומה. בית-קברות קושר אותנו עם אישי העבר, עם מאורעותיו. בשמירה על בית-הקברות אנו חולקים כבוד לדורות הקודמים, לקיריני שאנו ממשיכים את דרכם, שהביאו אותנו עד הלום.

כמה מכאוב ופוגע, לכן, כל מעשה שיש בו פשע ורשע של חילול קברות. אין זו פגיעה רק במשפחות שנשחתו קברי יקיריהן, שכאכן לא יתואר — וראיתי אותן בבתי-הקברות של חיפה ושמעתי אותן בקרפנטרה. זה כאבה של האומה כולה, שפגעו בכבודה ואיימו על עתידה.

עדיין איננו יודעים בדיוק מי עשה את מעשה הנבלה בחיפה — מטורף או פושע. אנחנו בטוחים שהמבצע יתגלה והמטורפים החולניים יבואו על עונשם, וחשוב שיוחמרו עונשיהם של מחללי קברים.

אדוני היושב-ראש, צריך להעריך את האירוע ואת הריסון שגילו בני המשפחות הנפגעות שלא לפגוע במי שאיננו אשם, שלא להביא נזקמה, הנובעת משנאה וגורמת לה, כלפי חפים מפשע. הכאב הגדול קיים, גם אם התגובה ממתנה למי שראוי לה — מטורפים או שונאים. תהיה זו תגובה המבוססת על נחוני אמת, ולא על מה שמישהו מתאר לעצמו או שמסכת: לא רק על ניסיון העבר, אלא על מה באמת קרה כאן.

צריך להעריך גם את ראשי הציבור הלא-יהודי, המוסלמי,

* בעקבות הצעות לסדר-היום שהוגשו עליי רוב סיעות הכית.

העולם לעקור את הנגע מתוכו, לעקור את המחלה בטרם תחפשט ויהיה מאוחר מדי.

אני אומר דבר שקשור ולא קשור בעניין: אני לא פטור מלומר לאחינו המזועזעים בצרפת — ואנחנו אתם — ברור שיהודים יושבים בצרפת ויש שם קהילה יוצאת מן הכלל מבחינת יהדותה, ציוניותה, רצינותה, אחריותה, אהבתה לישראל, קהילה גדולה מאוד. צריך להגן על כל נכסי היהודים שם, על היהודים, על בתי-הקברות העתיקים והחדשים. אבל יכול להיות שבאותה הזדמנות, עם האחריות שלנו כלפי הביטחון של כל יהודי בעולם, והאחריות של ממשלת צרפת לכך, ושל כל אדם בעל תרבות ומצפון, חשוב וצריך לומר שוב בשקט ובכטחה, בשלום ובשלווה, שנכון, צריך להיות גם בבתי-הקברות, וצריך להכות את כל מי שהוא נגד זה, אבל צריך גם לזכור שחשוב לשקול את האופייה של לבנות ולהיבנות בארץ של היהודים. אני רוצה לומר: רק כאן, בארץ אבותינו, נמצאת השלמות היהודית החזקה יותר.

אנחנו משתתפים ככאב של כל אלו שנפגעו מצבות יקיריהם בארץ ובחוץ-לארץ. אנחנו לא נשקוט עד שכל העולם יתעורר נגד התופעות החולניות האלו, ונקווה שהעולם הנורמלי, הלא-בלתי-שפוי, לא ייתן שהפגיעה האנטישמית המחודשת הזאת תפגע עוד הפעם ביהודים, אם בחייהם ואם כמותם.

פנחס גולדשטיין (המפלגה לקידום הרעיון הציוני בישראל):
אדוני השר, עכשיו אתה מוכן להשיב על שאלה?

השר לענייני דתות ז' המר:
אם זה הסדר. אני רוצה להבהיר שלא השבתי על שאילתות. אמרתי את דברי, ולכן לא רציתי שתשאל אותי באמצע דברי. אני מציע, לכבוד המתים, אל נרחיב בדרישה. נשמע את האנשים.

היו"ר ד' שילנסקי:
בבקשה.

פנחס גולדשטיין (המפלגה לקידום הרעיון הציוני בישראל):
לצערי הרב, כתוצאה ממה שקרה בקרפנטרה התגלו עכשיו מקרים שבהם קהילות יהודיות שתקו כשהיתה פגיעה בקברים. דומני שאתה, כשר הדתות במדינת ישראל, צריך לתת את הדעת על כך, ויכול להיות שמדינת ישראל, כאשר נציגיה מבקרים בעולם הם צריכים להתייחס לנושא הזה.

השר לענייני דתות ז' המר:
מקובל עלי. זה היה הרגע הנכון לומר זאת.

היו"ר ד' שילנסקי:
חברי הכנסת, אנו ניגשים לדיון. הדיון הוא כמסגרת הודעות סיעות, חמש דקות לסיעה. ראשון המשתתפים בדיון — חבר הכנסת אברהם בורג, אחריו — חבר הכנסת יהודה פרח.

קיבלתי פנייה מחבר הכנסת בורג, שבשל חשיבות העניין אנהג בחסד עם הדוברים אם יעברו בדקה על זמנם. אשתדל לנהוג בחסד אם עוברים בדקה, אבל לא בדקה ארוכה מאוד.

אברהם בורג (המערך):

אדוני היושב-ראש, כבוד השר, כנסת נכבדה, מדי בוקר, אנשים מאתנו, ואני בהם, אומרים: אשר יצר את האדם בחוכמה וברא בו נקבים נקבים, חלולים חלולים. גלוי וידוע לפניך שאם יפתח אחד מהם או אם ייסתם אחד מהם אייפשו להתקיים ולעמוד לפניך.

לאירופים ולצרפתים, שדרי-היום הלאומי לא יסבול שוב יהודים כקורבנות, גם בקברות. אם יכולים לבוא אנטישמים חיות-אדם — והם יכולים, כנראה — להתעלל בגופות ולנתץ קברים, חשוב להוקיע אותם ולהענישם בכל חומר הדין.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, מדינת ישראל, שבנתה מסגרת עצמאית יהודית לעם היהודי כדי שכל יהודי יוכל לבוא אליה בזכות ולא בחסד; שבנתה כוח פוליטי, צבאי, מדיני, מדעי, כדי שדמנו לא יהיה הפקר — איננה חשה שהיהודי היום חסר אונים, איזה אדם כודד בעיירה המפחד מפוגרום. אנחנו גם לא עושים הכללות ולא רואים את צרפת כעוינת את העם היהודי או את ישראל. אנחנו יודעים שרבים רוצים לפתוח דף חדש ביחסים בין האנושות לעם היהודי, ואנחנו שופטים את הדברים כמדינה חזקה, שיש לה יכולת שיפוט סלקטיבית, אינטליגנטית, עדכנית, לא מושחתת רק על חרדות העבר, ושיש לה יכולת להגיב.

פנחס גולדשטיין (המפלגה לקידום הרעיון הציוני בישראל):
אדוני השר — — —

השר לענייני דתות ז' המר:
ועם זאת עלינו לדעת שקיימת תופעה מסוכנת ואיומה, שאותה יש לרסן ולגדוע בעודה באבה, להיות עירניים ולהזהיר ולא להשלות את עצמנו, שהסרטן המכוער של שנאה ליהדות ולעם היהודי נעקר כליל. וצריך לדעת, שעדיין אין אירופה אחת לגמרי, ואין עולם חדש עם לב חדש ממש.

אני חוזר ואומר, שהנשיא מיטראן, שבא לביתו של הרב סיטרוק, הרב הראשי של יהודי צרפת, ולבית-הקברות, ולהפגנה, מחה גם כן על התופעה, שהסרטן הזה לא נעקר. אני אומר שאנחנו צריכים לדאוג ולבדוק את הסרטן הזה ואת מקורותיו, לא להיות שלווים, כביכול הרע הסתלק מן העולם, וצריך לחזק כוחות שכנגד.

פנחס גולדשטיין (המפלגה לקידום הרעיון הציוני בישראל):
תרשה לי לשאול שאלה?

השר לענייני דתות ז' המר:
לא. חברי הכנסת, זהות לאומנית רופפת, חולנית, צריכה מיהוה לשנוא אותה. מזינים אותה בשנאה לזולת.

לעם היהודי, למדינת ישראל יש זהות לאומית בריאה, חזקה, מבוססת על צדקת דרכה, והיא איננה זקוקה לטרור ולשנאה ולפגיעה בקברים.

בהר-הזיתים מחללים קברים על רקע של שנאה. גם בחיפה חיללו קברים. יתברר מי עשה את זה. וגם בשכרדיה, גם ללא-יהודים שהיו מעורבים בשואה — או ההתעללות בקרפנטרה.

בבתי-הקברות משפילים הפחדנים את אלה שאין להם כוח להשיב מלחמה שערה. מטרידים את מנוחת העולמים שלהם, של אלו שעם ממשין את זיכרונם, כדי להשפיל עם ולבנות את אלה שאינם יכולים להגיב. הם רוצים למחוק את רצון העם להנציח את בניו. הם רוצים לשלול את הנצח מהזיכרון, לטאטא ולמחוק את המשכיות הזיכרון ולפגוע בחי דרך המת. לומר שאין לו המשך.

כל העולם החופשי והנאור צריך להתעורר נגד השיגעון, הפשע והרשע של מנתצי המצבות ומחללי הקברים, ושל אלה שמתעללים בגופות, בארץ ובאירופה ובכל מקום. מדינת ישראל היא שצריכה להוביל ולהעזק. ישראל קוראת לכל

יהודי מומר אחר בצרפת, הקרדינל לוסטיזיה — האב לוסטיגר מבית לוסטיגר — אמר את המשפט שהוא אולי כל-כך נכון לגבינו. הוא אמר: אנשים מתחילים בפתיחת קברים ואחר כך הם שמים בהם אנשים מתים.

מי פתח את הקבר שם אינני יודע, אבל אני יודע על מי מוטלת חובה — עלינו — למנוע את פתיחתם של קברים נוספים, את גילולן של אבני גולל נוספות, ולמנוע בכל דרך את הניסיון לדרוץ פנימה חזרה את היהודים החיים, את היהדות החיה.

ולסיום, במצב כזה של יהודי בבית-הקברות לא נותר לי ולנו אלא לסיים בשינוי קל, לא גדול, בתפילה, בתפילת הזכרת הנשמות: אבינו מלכנו, אל אלוהי הרוחות לכל בשר, המצא סוף סוף מנוחה נכונה על כנפי השכינה לנשמות המעונה של פליקס ז'רמון, שהלך לעולמו. צרור נא בצרור החיים את נשמתו וינוח בשלום על משכבו. ולא יהיו עוד אחרים כמוהו. שנאמר תפילה זאת לזכרו.

הי"ר ש' וייס:

תודה רבה לחבר הכנסת אברהם בורג. אני מזמין את חבר הכנסת יהודה פרח. אני מודה לסייעות שהסכימו להתגבש לחמש קבוצות, ולכל אחת מהן יהיה דובר אחד.

יהודה פרח (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, עלינו להבין ולהחדיר היטב לתודעתנו, כי מעשי הזוועה המבישים והמחפירים של חיות אדם בבית-העלמין היהודי בדרום-צרפת, ואף ברחבי צרפת, אינם אירוע מקרי, חד-פעמי, שאירע ביום אחד ויחלוף ביום אחד. האירוע השטני והזדוני הזה היה מתוכנן לפרטיו, ולדעת מומחים נעשה בידיים אמונות ובמיטב האכזרים והכלים. את בית-הספר הזה של מטורף תורן שעשה את מעשה הזוועה הזה כבר עברנו.

מסתבר, לדאבון הלב, שגם בצרפת הנאורה, שהביאה לעולם את אביב העמים, וחרטה על דגלה את שלושת העיקרים הגדולים המהווים מצע ויסוד מוסד לתפיסת עולמה — *liberté, égalité, fraternité* — עולים ומבעבעים גילויי ארס אנטישמיים ניאורנאציים מאין כמותם. משום שלא היה כאן חילול קברים מן הסוג המביש, אבל השגרתו, שאנחנו מכירים, כי אם חילול השם, חילול מתועב של קדושת האדם, עד כדי התעללות בגופות מתים שוכני עפר.

האם יכול להיות גילוי מחפיר מזה של הוצאת גוויית אדם טרייה, שזה עתה נטמנה באדמה, והצגתה עירומה לעיני כול כשהיא משופדת על כן של מטרייה חלודה? האם יכולה להיות תמונה מחרידה ומוזועה מזו של אשה קשישה בת 80, הבאה לפקוד את קבר בעלה, ומוצאת את גופתו מצחינה ומשופדת ליד פתח קברו?

אדוני היושב-ראש, ידידי חברי הכנסת, עם כל גילויי הכבוד וההערכה לתגובתה ולהתנהגותה של ממשלת צרפת ולגילויי ההודות וההזדעזעות של אומות העולם הנאורות שצלם אדם להן, חייב עם ישראל לומר בפה מלא לממשלת צרפת: "כי אם תכסכי בנחר ותרכי לך כרית נכתם עונך לפני". אני אומר זאת מתוך ידיעה מלאה, שממשלת צרפת ושלטונות צרפת לא נקפו אצבע כדי למנוע תופעה מבישה זו.

אדוני היושב-ראש, על ההזדהות המופגנת של צרפת אפשר לומר, כי כגודל ההזדהות כך גודל האשמה. אני רוצה לומר, שחילול הקבר היהודי הוא כחילול הדגל הצרפתי, שהרי נחרטו עליו אותם דברים שאמרת, אותם סמלים.

ולפני שבוע — גם אי-אפשר, כנראה, למות לפניך. כשנסתם הנקב משהו אדיר נפתח לתוך העולם.

היו אנשים שבאו לבית-הקברות, חפרו 2 מטרים באדמה, שכרו ארון, קרעו תכריך, הוציאו מן הקבר, שיפדו על מטרייה, הניחו לוח אבן, על מנת לתמוך את גופתו של המת, ניקו את כל השאריות והסימנים ונעלמו מן המקום.

ואנחנו נשארנו עם שלוש טביעות אצבעות היסטוריות. אין שום טביעת אצבעות, נכון להיום, מייד, עכשיו, למעולל ולמבצע. אבל שלושה סימנים אנחנו יכולים לתת להתעללות הנוראה הזאת.

יהודי קרפנטרה, כמו שאר יהודי פרוכנס באזור הזה, היו יהודי האפיפור, רכוש האפיפור, ולכן נשארו בחיים. מעולם הם לא גורשו. מדיניותה של הכנסייה כימי הביניים היתה מדיניות של אוגוסטוס הקדוש להם, שציטטה את תהילים ואמרה: "אל תהרגם פן ישכחו עמי, הניעמו בחילך והורידמו". זו היתה המשך המסורת הרומאית של יהודה הכנועה. יהודה החדשה, הנוצרית, היהדות החדשה יכולה להתקיים רק מתוך השוואה להשפלתה של כנסת ישראל. והיו צריכים להחזיק את היהודים בחיים, מושפלים, על מנת להנציח את גדולתה של יהודה החדשה.

אם אז היו החיים המקלט, היום אפילו המוות איננו מקלט. היום אנחנו צריכים לשאול, לא רק את יהודי צרפת: מיהו יהודי? ותשובתנו תהיה אולי: יהודי הוא מי שאין לו מנוחה אף בעת שנת העולמים.

טביעת האצבעות השנייה: מימי הביניים ואילך הואשמו היהודים כחטא הסקרמנט — שהם גונבים פיסות לחם מלחם הקודש ודוקרים את לחם הקודש, כי לחם הקודש הוא סמל גופו של האל הצלוב, והם דוקרים אותו על-מנת לשפוך את דמו. זה מהיסודות העמוקים ביותר של עלילת הדם — גנבת הלחם וגנבת היין, גנבת הגוף וגנבת הדם. והיום, אחרי כל-כך הרבה שנים, כשלאורה הלכה עלילת הדם הרתית לעולמה, קמו אנשים ובאו לנקום את נקמתו של הצלוב. באו לנקום את הדקירה הסמלית של ימי הביניים, על-ידי דקירה ממשית, אמיתית, בפועל, לא סמלית — גשמיית, של מטרייה ממשית באחוריו המתים של פליקס ז'רמון, השם ינקום את חילול מנוחתו.

טביעת האצבעות השלישית: במשך כל אותם ימי-כיניים אפלים היה צייר אלמוני, צייר היסטורי, שצייר את דמותו האנושית של היהודי כדמות השד, שנינים לו, ניבים לו, קרניים לו וזנב לו. זאת היתה דמות האדם היהודי בעיניו של צייר הכנסייה, שנים כה רבות. והיום, בחלוף ההיסטוריה, לכאורה כאשר הדברים האלה שקעו ואינם, קם צייר חדש, ולקח את ציור היהודי עם זנב השד והשטן, ותקע לו זנב חדש, משפיל יותר, נורא יותר, לא-אנושי, לא-הומני, אבל תרגום ממשי, המעיד על הצייר המודרני הזה, עליו, על אנושיותו, על חברותו במשפחת האדם ובחיק העמים.

ג'ורג' אורוול הידוע והמפורסם, שהוא מין אבן-פינה קטנה למצבים הפוכים ועגומים, אומר אמת כל-כך קשה, שמי שרוצה לשלוט כעתיד צריך להשתלט על העבר, או לשכתב את העבר. היום יש מאבק אדיר על העבר היהודי: מי אתה, העבר היהודי? היו משרפות או לא היו משרפות? היו עלילות דם או לא היו עלילות דם? היו מלווים ברכיב או לא היו מלווים ברכיב? מחיקת צלמו של אותו אדם מסכן בן 82 היא גם מחיקה של העבר היהודי כחלק מן המאבק על העתיד של כולנו כאן.

בעיניהם, כבעיני יהודי צרפת ובעיני כולנו, סימן ואות לכך ששנאת הדורות ליהודים עודה מפעפעת ועודה מערילה את הלכות. כי מי שמשוגלים כלות את זעמם במתים, אינם מתכוונים דווקא למתים. הם מתכוונים ורומזים ליהודים החיים, שלא תהיה להם מנוחה על אדמת צרפת, לא בחייהם ולא במוותם. ואין הכוונה דווקא ליהודי קרנטרה, כי אין זו חופצה מקומית. יש כאן אווירה, הלך-רוח שאיננו של צרפת בלבד. אומנם צרפת והצרפתים ידועים בשנאתם לישראל ועומדים בראש סולם של אנטישמיות, עוד לפני גרמניה ואוסטריה, אבל האווירה היא כלל-אירופית. ולכן חשובה וראויה להוקרה נוכחותו ההפגנתית של הנשיא מיטראן בהפגנת מחאה.

האנטישמיות, רבותי חכרי הכנסת, לא באה לעולם עם הנאציזם. היא קדמה לו, היא היתה הבסיס הרגשי שעליו השתית היטלר, יימח שמו, את עוצמתו הפוליטית. לכן מה שקרה בגרמניה סולם, חלילה, לקרות גם בצרפת ובארצות נוספות. התנועות הימניות הגזעניות והאנטישמיות הצצות בארצות אירופה עולות ונהפכות ללגליות. כל צרפתי שביעי מצביע בעד "החזית הלאומית" של לה-פן. כמורכ, קיימות התנועות האנטישמיות בגרמניה, באיטליה, באוסטריה, ולאחרונה תנועות אנטישמיות כמו "פאמיאט" ואחרות, המאיימות בפגורמים על יהודים בברית-המועצות; לא לחינם אחוזים יהודי ברית-המועצות חרדה ופחד.

סוף סוף צריך להיות ברור לכולנו, כי אין מקום בעולם המחוסן מפני אנטישמיות וסכנה מחוץ לארץ-ישראל.

לפני חודשים מספר, אדוני היושב-ראש, העליתי בכנסת רעיון לפנות לפרלמנטים בעולם המערבי הדמוקרטי, והיום אפשר גם להוסיף — לפרלמנטים בברית-המועצות ובמזרח-אירופה, לחוקק חוק נגד השחתת השואה. יש לצרף, עקב הגילויים האחרונים של שנאת ישראל גואה, גם קריאה לחוקק חוק נגד אנטישמיות וגזענות בכל הארצות הדמוקרטיות.

יש לנו הרושם, שגם ראשי מדינות אירופה, שבהן מתגלות התפרצויות של אנטישמיות, כושים ונכלמים ומחפשים דרכים לתיקון המצב טרם פורענות. השעה עדיין אינה מאוחרת, אם תדע מדינת ישראל לנצל את כוחה ואת השפעתה הפוליטיים והדילומטיים ולהתירם בזמן, שמה נאחר.

הכנסייה הקתולית שותקת, כפי ששתקה בתקופת השואה, גם זאת עלינו לרשום לפנינו כבואנו לדון את עצמנו ולהכות על חטא על כל צעד שלנו שלא נראה נכון בעיניה ובעיני הגויים המתנערים מכל אחריות.

הי"ר ש' וייס:

תורה רבה לחבר הכנסת ורדיגר. אני זומין עכשיו את חבר הכנסת דוד צוקר לשאת את דברו.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, נדמה לי שיהיה זה נכון לומר, שחלק מן האופי המכובד של הדיון הזה — אני מדבר על דברי אלה שדיברו לפני — צריך לזקוף אותו לזכותו של חבר הכנסת צכן, שדאג שהדיון ייערך באופן שבו לא עומדים בתור 15 — 16 דוברים איש אחרי רעהו, אלא מניחים שזה מסוג הנושאים שאפשר ללכד סביבם הסכמה די רחבה, ודי בחמישה דוברים כדי לתת ביטוי לדברים העיקריים ולהלכי הרוח העיקריים בבית הזה. אני מבקש להודות לו. חבל מאוד שחבר כנסת אחד לא היה מסוגל לקבל את ההסכמה הזאת. אפשר רק להצטער על כך.

לא הפגנת מחאה נגד גילויי האנטישמיות תפתור את הבעיה, כי אם מלחמה מתמדת באנטישמיות, ללא ליאות, שמטרתה אחת: למוטט עד היסוד ולעקור מן השורש את הפורענות הנאצית, העולה כפורחת גם על אדמת צרפת.

אדוני היושב-ראש, החמור מכול הוא, שהאנטישמיות זוכה, לדאבון הלב, ללגיטימציה גם על אדמת צרפת. וזה מה שמדאיג ביותר. עדות נאמנה לכך היא עלייתו של ז'אן מארי לה-פן, שזכה בכחירות האחרונות לנשיאות ל-15%, ואומרים שיותר מזה, מכלל קולות הבוחרים.

מעל כמה זו אני קורא לתושבי צרפת היהודים להתעורר בעוד מועד ולהשליך מאחורי גוים את חיי הגלות ולעלות לארץ ביתר, כמו אחינו ואחיהם העולים בהמוניהם מברית-המועצות. למה אתם מחכים שם? האם לקחי העבר על השואה הנאצית על כל זוועותיה וגילויי האנטישמיות והניאונאציזם בצרפת אין בהם די כדי להוציא אתכם משלוותכם ומן האושר המדומה שלכם, שתחתיו מתחבא רק אסון?

הי"ר ש' וייס:

אני מודה לחבר הכנסת יהודה פרח. אני זומין את חבר הכנסת אברהם ורדיגר.

אברהם ורדיגר (אגודת ישראל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, העיירה קרנטרה כפרובנס שבצרפת איננה הראשונה שתיכנס לדברי הימים של העם היהודי, לזירת האירועים האנטישמיים המכוערים. מאות ערים ועיירות כרחבי אירופה, גם במערב וגם במזרח, נכנסו ללקסיקון הטרגי של שנאת ישראל מצד עמי אירופה, שעמם חיו בצוותא למעלה מאלף שנים ותרמו את תרומתם לתרבותם, לכלכלתם ולרווחתם של העמים, שונאי ישראל ברוכם.

העיירה קרנטרה, מקום מושבה של אחת הקהילות היהודיות העתיקות בצרפת, היא קרנטראש, המופיעה בספרות התלמודית העתיקה ומוזכרת גם בפירושו של רבי שלמה יצחקי, הוא רש"י, זיכרונו לברכה. במשך מאות בשנים היו בקהילה הקטנה הזאת חיים יהודיים תוססים ויצירתיים.

לפני כשכוע ימים הגיעו שתי נשים יהודיות לבית-הקברות היהודי הקטן של העיירה ונתגלה לעיניהן המראה המחריד: על אחת המצבות היתה מוטלת גופתו של אדם זקן, כשידית של מטרייה גדולה תחובה בה. בין רגליו הוטל מגן-דוד שנתלש מקבר אחר, ועל חזהו אבן גדולה. ארון המתים מוטל מפורק, התכריכים קרועים. היתה זו גופתו של היהודי פליקס ז'רמן, עליו השלום, בן 81, שנפטר לפני שבועות מספר.

34 קברים חוללו, מצבות הורמו ונופצו, אגרטי איבן שוכרו, חמישה קברים נוספים נפתחו וגופות אין בהם.

קרנטרה, שעלתה על מפת מעשי הברבריות האנטישמית בצרפת, היא עיירה שחיים בה יהודים שקטים ושלווים ברציפות מאז המאה הראשונה לספירה ועד היום, ובית-הקברות שבה הוקם בשנת 1322 והוא מן העתיקים באירופה. בית-הכנסת היפה והעתיק הוקם לפני 600 שנים, הסמל של חיים יהודיים.

צרפת סוערת, אירופה זועמת, העולם היהודי דואב וכואב. בעצרת המחאה שנערכה בשבוע בעיירה, כדי להביע זוועה ומחאה על חילול הקברות, ניצבו ליד רכה הראשי של צרפת, הרב סיטרוק, שלושה שרים מטעם ממשלת צרפת, אשר באו להביע את הזועזועות מן המעשה הנפשע, להסתייג בשם הממשלה והעם הצרפתי מן ההתנכלות המחרידה שנראתה

פה, שזה זוהם על-ידי מופרע או מופרעים. הלוואי שזה כך. אבל למה צריך היה כבר באותו יום לשמוע את ההערות המכלילות האלה, הכלתי מבחינות האלה, כלפי ערכי באשר הוא ערכי? למה צריך היה לשמוע את זה מפי הקורבן? היה הכרח לשמוע את ההערות הללו?

ועכשיו אני שומע את כל ההערות של אישי ציבור ערכים, והיי הם מתגוננים כהערות הללו. צריך היה לומר על הר-הזיתים כמה דברים מאוד חריפים. אני שמח שנגיצי הציבור הערבי אמרו את זה.

אם נחזור לקרפנטרה, וזה האירוע המרכזי, ולדבר כקורבן, צריך לומר ולהודות: אלו ימים רעים לרוח האדם, אלו ימים טובים לגזענות, וכה קשים לשוויון, לחירות ולאחווה.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה לחבר הכנסת דוד צוקר. רשות הדיבור לחברת הכנסת גאולה כהן.

גאולה כהן (התחיה):

אדוני היושב-ראש, גם אני הייתי רוצה לפתוח במלה של הוקרה להצעתו של חבר הכנסת יאיר צבן. ולצערי, במקום חשבון נפש עשו פה חשבונות אישיים, וכך פגעו במעמד.

ועכשיו לנושא: אדוני היושב-ראש, הדרך המכובדת ביותר, ואולי גם הרציונלית ביותר להתייחס אל מעשה התועבה שנעשה בקרפנטרה שבדרום-צרפת היא לא רק לשאת דברים נגד האנטישמיות ונגד הניאציזם. את זה עושה היום כל העולם, לפעמים גם חלק מהעולם האנטישמי עצמו. הדרך המכובדת ביותר היא ללמוד לקחים.

הלקח האחד מופנה ליהודים בעולם, ליהודי הגולה בכלל, היום ליהודי צרפת: כל עוד יהיו יהודים בגויים, תהיה אנטישמיות. לא במקרה נאמר אצלנו: "וכגיים ההם לא תרגיע".

הציונות לא באה לפתור את בעיית האנטישמיות בעולם. היא באה לומר את ההיפך: כל עוד יהיו יהודים בעולם, תהיה אנטישמיות. לכן הפתרון הוא להיות פה בארץ. כל עוד תהיה אנטישמיות בעולם, לפעמים גם בשם הצלב, יכולות להיות גם תופעות של נאציזם.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

יש גם אנטישמים יהודים, שפוסלים השתתפות של חבר כנסת ערבי — — — העמדה שלך אנטישמית.

עוזי לנדאו (הליכוד):

קריאות:

— — —

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, חבר הכנסת דראושה, יש לי בקשה אליכם

— — —

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

מי שהוא נגד ערבי, הוא אנטישמי. מי שהוא נגד יהודים, גם הוא אנטישמי.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת דראושה, תשמע כשאני מדבר אליך. חברי הכנסת, אני חושב שאין צורך בעת הזאת להעיר הערות בניינים. כמי שמנהל את הישיבה חשתי בנאומים שונים עמדות מגוונות

בקרפנטרה, אדוני היושב-ראש, ובהר-הזיתים הגיח שוב בשבוע שעבר ראשו של צפע גזעני, שלח לשון והכיש בנו. שוב המפגש עם המארה הנוראה הזאת של שנאת האדם בגלל דתו, או שמה בגלל זרותו, או עקב כיסוי הראש שלו, בגלל השוני שלו מן החברה כולה, בגלל אורח החיים שלו או בגלל שפתו. שוב המארה הנוראה הזאת, שלא מסוגלת לשאת את השוני.

השימוש במתים בישראל או בהר-הזיתים או בקרפנטרה הוא פן מוכר היטב של גזענות, של כל גזענות; כיטוי מוכר, להוותנו, כיטוי מוכר היטב, להוותנו, לא חדש. פגעו בנו כך יותר מפעם אחת ויותר מפעמיים.

לא ברור לי עדיין למה, אבל הטיפול בבתי-הקברות היה תמיד כיטוי אותנטי מאוד, עמוק מאוד של שנאת יהודים עזה, חריפה, חודרת. נרמה לי שיש בה תמיד, בפגיעה הזאת בבתי-הקברות, רצון לפגוע בקודש, משום שזה אולי אחד המקומות הבודדים שגם עבור האדם החילוני, נאמר, הלא-אמין, נתפס כמקום קדוש, כמקום שיש בו משהו שמעל ליום-יום, שמעל למציאות.

הייתי בצרפת באותם ימים שבהם חולל בית-הקברות בקרפנטרה, שבהם הודעוזה, יהיה זה נכון לומר זאת, חבר הכנסת ורדיגר, החברה הצרפתית. אבל אני מבקש לומר לך, אדוני השר, שהתמונה בצרפת, כמו, אגב, גם במקומות אחרים, היא קצת יותר מסובכת. מי שמכיר את צרפת יודע, שהתופעה הזאת היא חלק מיריעה יותר רחבה, יותר מקיפה של גזענות המופנית לזרים בכלל. זוהי השנאה לזר, שבה השנאה ליהודי היא אחד הסעיפים המרכזיים. יש לה אולי השורשים ההיסטוריים העמוקים ביותר. זהו חלק, חבר הכנסת פרט, מיריעה רחבה הרבה יותר.

העז רק עתה ישראלי אחד לומר כחלק מן הדיווחים שלו — וצריך לציין פה את תמר גולן — שבצרפת, זו מולדת החירות, יש מאות פגיעות חמורות כאלה בערכים, בצפון-אפריקנים בעיקר, מדי שנה; מאות כאלה. הגזענות הזאת בצרפת היא שנאת זרים שיש בה גם מרכיב גזעני. נאמר את זה כך: היא מאחדת את הצפון-אפריקני עם היהודי, נעים או לא נעים. היא מוצאת את המכנה המשותף בין הערבי לבין היהודי, והמכנה המשותף הוא השוני, הזרות, השפה, כל מה שהוא יוצא דופן. ובגזענות הזאת יש שנאת שניהם.

צריך לומר את זה דווקא ברגעים קשים אלה. צריך לומר, שהאנטישמיות היא חלק בלתי נפרד מן הגזענות. היא ענף של התפיסה שאיננה מכירה בכך שיש אדם נכרא בצלם. זהו ענף נורא שאנחנו קורבנו, ענף של תפיסה איומה שאיננה מכירה בכך שכל אדם נברא בצלם. והאנטישמיות איננה אלא כתה החוקית של הגזענות.

יש, אדוני היושב-ראש, עניין אולי קצת מוזר, אבל צריך לדבר עליו, של אחריותו של הקורבן. ואחריותו של הקורבן היא תמיד לעתיד, היא לעולם לא לעבר, כי הוא קורבן של העבר. ואחריותו של הקורבן היא מופלגת, היא אחריות לשרש מעצמו, לעקור מהווייתו כל מה שעלול להזכיר, אפילו רק להזכיר, את המארה הזאת שאנחנו קורבנה, אנחנו קודם כולל היינו קורבנה. יש עלינו, אדוני השר, גם האחריות הזאת.

האם אנחנו יכולים לומר לעצמנו כביטחון מוחלט שאנחנו נקיים מן המארה הזאת, מן הנגיף הזה? כן, זהו נגיף. כמו שאמר השר. זו מחלה מידבקת, לא מבחינה בין גבולות.

בתי-הקברות בחיפה וזהומו. זיהמו אותם, וגם הורי קבורים בחלקה ההיא שווהמה. אני מאוד מקווה, כמו כל מי שיושב

אלה, או בשירו של אותו משורר, דרוויש, שאמר לנו: קחו גם את מתיכם. תראו לאן הולכת השנאה — לא רק אתם בעצמכם תלכו מכאן, תארוזו את המזוודות ותיקחו את מתיכם.

לא אני צריכה לעשות חשבון נפש. צריכים לעשות חשבון נפש אלה שמתנגדים לדבר הזה. אני לא מדברת על המלחמה ואני לא מדברת על הסכסוך ועל פוליטיקה עכשיו. בהקשר זה אני מדברת רק על אלה שחיללו גם את הגוויות של קורבנותיהם פה, ושל אחיהם שלהם, ואני לא רוצה להזכיר היום שמות, וגם שלנו. התעללו בגופות.

צריך לראות מה מקור השנאה הזאת, היורדת חדרי בטן וחדרי גוויות.

זה לקח שאנחנו צריכים לעקוב אחריו כאן, ולראות מה אופיה של המלחמה מסוג זה שמנהלים נגדנו.

דבר אחרון, אדוני היושבי-ראש, זה גם לקח למדינת העולם, יש לי בהחלט כל הכבוד והערכה אמיתית לתגובה המיוחדת, הנפלאה, הספונטנית, האמיתית, וראו שהיא אמיתית, של המוסדות הממלכתיים בצרפת, מהנשיא מיטראן ומטה, ובכל העולם; באמת אמיתית. כאן רואים שהשואה עשתה משהו, זעזעה משהו, ויש תגובה אמיתית, ואנחנו צריכים להצדיע לה.

אנחנו לא צריכים להצדיע לה בעיניים עיוורות, כי העולם עוד לא מתוקן. אבל אסור לנו שלא ללמוד לקח בנושא הזה. לא לומר: לעולם אי-אפשר, לעולם, לעולם ישנאו אותנו. לא. יכול להיות שתמיד יהיו עוד תופעות. מבחינה לאומית צריך להיות לנו בית אחד כאן. אבל יש תקווה. חבל שלימוד כזה עלה לנו בשווא. אני רק מקווה, שאכן התופעה הזאת של ההזדהות המופגנת — מופגנת תרתי משמע, עם הפגנות ממש מצד אזרחי צרפת — היא אכן סימן טוב לכאות וסימן טוב לאלה שאומרים: יש מקום היום, בעולם ציני ומתירני כזה מבחינת ההתנהגויות, עדיין ללמוד וללמד מוסר.

היור"ר ש' וייס:

תודה רבה לחברת הכנסת גאולה כהן. רשות הדיבור לחבר הכנסת רחבעם זאבי.

רחבעם זאבי (מולדת):

אדוני היושבי-ראש, חברי הכנסת הנוכחים, חילול בתי-הקברות היהודי בקרפנטרה איננו אירוע יוצא דופן אי שם בעיירה צרפתית. שם ניתן האות, וההמשך בא בגילויים אנטישמיים בקלישי על-ידי פריס, בליון, בקמפר על חוף האוקיינוס האטלנטי ועד נאנסי שבמזרח-צרפת.

וזה לא נשאר כתופעה ייחודית לצרפת. זה עבר למדינות אירופיות אחרות, והגיע אפילו לסקנדינביה. וזה הגיע גם לישראל. כן, בארץ-ישראל ובכיתתנו הריבונית, בירושלים, בהר-הזיתים, לולכלו מצבות יהודיות. בעצם, כאן לא חיכינו לאות מצרפת: בהר-הזיתים בירושלים מנתצים מצבות ומלכלכים אותן זה שנים, ואין מי שיכה על הידיים העושות זאת. אם משטרת ישראל איננה יודעת לתת תשובה על שרפת מכוניות בירושלים המזרחית והמערבית, אם זרועות הביטחון אינן נותנות מענה להגנה על הנפש והרכוש היהודי — יהיה זה מוגזם לדרוש מהן הגנה על המצבות ועל המתיים.

הטיפול הנכזי של החולייגנים במצבות ובמתיים תכליתו להעביר מסר אל היהודים החיים: אתם לא רצויים על אדמת אירופה. אדמת אירופה, שראתה פוגרומים ורדיפות, אינקהוויציה ושואה, עדיין לא יצתה את כוס תרעלתה כנגד

מאוד וחוכקות עולם, הכוללות כל מיני הערות, אבל בצורה מכובדת היאה לסוג הזה של דיון. הדברים באו לכיטוי גם בדרכי הנואמים, ולא כדאי, לדעתי, לקרוא כאן קריאות בנינים.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

מי שהוא נגד יהודים הוא אנטישמי, אבל גם מי שהוא נגד ערבים, שהם שמים, הוא גם כן אנטישמי.

היור"ר ש' וייס:

חבר הכנסת דראושה, אני מבקש ממך שלא להעיר הערות. לו האזנת לנאום של חבר הכנסת צוקר, היית שם לב בוודאי לכך שהוא ביטא גם גישה כזאת. לפיכך לא היית צריך לקרוא קריאת בנינים.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

חבר הכנסת צוקר דיבר גם בשמי, ואני מסכים לכל מה שאמר.

גאולה כהן (התחיה):

אני בכלל לא מבינה מה פה הזעקה. מי פה נגד ערבים? אנחנו נגד אותם ערבים שהם אנטישמים או עושים כמעשי הנאצים. מה בכלל היתה ההתפרצות הזאת? מי דיבר נגד ערבים?

היור"ר ש' וייס:

לא טוב מה שאנחנו עושים. חברת הכנסת גאולה כהן, אני מבקש שתמשיכי בנאום שלך.

גאולה כהן (התחיה):

אני פשוט לא יכולה להיות מואשמת פתאום כמי שמדברת נגד ערבים. מעולם לא דיברתי נגד ערבים, ולא אדבר. אדבר רק נגד אותם ערבים, יהודים, גרמנים או צרפתים העושים מעשים שבעיני הם מעשים אנטישמיים או ניאור-נאציים.

היור"ר ש' וייס:

עכשיו תתחילי את נאומך.

גאולה כהן (התחיה):

אני אומרת, שכל עוד תהיה אנטישמיות, גם בשם הצלב, יהיה גם נאציזם בצורה זו או אחרת, לפעמים גם כשם צלב הקרס. לאנטישמיות ולניאור-נאציזם אין גבולות, לא של מוסר, לא של זמן ולא של גיאוגרפיה. הלקח ליהודי צרפת וליהודי העולם הוא, שהתשובה היחידה השפוייה על התופעות האלה היא התשובה הצינונית הקלסית, הישנה שלנו, הטובה שלנו: עלייה לישראל.

מכאן אל הלקח שלנו פה בישראל. יש עם אחד בעולם, עם ישראל, שכלפיו מדובר על השמדה. והשמדה היא דבר טוטלי — מתחת לשמים ומתחת לפני האדמה. עד הסוף. שלא יישאר זכר. לא רק שלא יישארו בניים והבת כן תישאר, כמו בימי פרעה, אלא לא יישאר גם זיכרון. זה טבעה של השמדה.

זה לא רק זרעי החיים, אלא גם גוויות וגופות המתים. חילולי קברים קדמו פעמים רבות בעולם לפרעות, ככל מיני מקומות בעולם, התחילו בקברים.

חבר הכנסת דראושה, אני מבקשת שתשמע, ופה אתה צריך להסכים עם כל מלה. לא מדובר, חס ושלום, על העם הערבי. מעולם לא דיברתי על העם הערבי או על הערבים. אני מדברת על אלה מבין — היום זה האויב הערבי, שחיללו קברים בהר-הזיתים. אני לא חושבת שיהיה אדם אחד שידוה עם חילול קברים בהר-הזיתים. כולנו יודעים מה נעשה במצבות. זה מחייב אותנו לראות ממד אנטישמי עמוק אצל

לעלות לארץ-ישראל כתשובה יהודית-ציונית הולמת על גילויי החרפה של האנטישמיות.

עד כאן החלק הראשון. אני עובר לחלק השני, בנושא חילול הקברים בחיפה:

1. חילול הקברים בחיפה הוא מעשה טירוף וזוועה, והכנסת מביעה הזדעזעותה העמוקה, ומשתתפת עם כל עם ישראל בכאבן ובזעמן של משפחות הנפטרים.

2. הכנסת פונה למשטרת ישראל לפעול כנחרצות ובמהירות לתפיסת הפושעים המטורפים שחיללו את הקברים בחיפה ולהענישם בכל חומר הדין.

3. הכנסת מתריעה על ניסיונות לנצל שמועות על הותם של מחללי הקברים כדי להסית כלפי קבוצות שלמות באוכלוסייה.

היור"ר ש' וייס:

תודה רבה. האם ההצבעה תתקיים על שני החלקים יחדיו?

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):

זו הצעת סיכום אחת, הכוללת שני חלקים.

היור"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, ברשותכם, יש לי הצעה. אנחנו נתרגם את החלק הראשון של הודעת הסיכום ונעביר אותו לראשי המדינה בצרפת: לנשיא בצרפת, לראש האספה הלאומית, לשרים הנוגעים בדבר. אני חושב שזה יהיה מכובד מאוד.

קריאה:

לראשי הקהילה היהודית.

היור"ר ש' וייס:

בוודאי. אני קורא לפי סדר הייררכי. אם יש הסכמה, אבקש ממזכירות הכנסת להיעזר בעניין זה במשרד החוץ או במשרד הדתות, ולעשות זאת עוד היום.

אברהם ורדיגר (אגודת ישראל):

נשלח אולי גם את הפרוטוקול.

היור"ר ש' וייס:

בבקשה, אולי נוסיף גם את הפרוטוקול של הישיבה. נעשה הכול כדי שזה יגיע לידיעתם.

אנחנו נישגים להצבעה. מי תומך בהצעת הסיכום אשר הביא לפנינו, בשם רוב סיעות הבית, חבר הכנסת יצחק לוי? זו הצבעה מס' 1.

ה צ ב ע ה

בעד הצעת הסיכום שהביא

חבר הכנסת יצ' לוי — 27

נגד — אין

נמנעים — אין

הצעת הסיכום שהביא חבר הכנסת יצ' לוי

נתקבלה.

מיכה גולדמן (המערך):

אני מבקש לצרף את קולי בעד ההצעה.

היור"ר ש' וייס:

בבקשה, אנחנו מוסיפים את חבר הכנסת מיכה גולדמן למניין, ומספר התומכים הוא 28.

העם היהודי. או כפי שאמר זאת קונסטנטין פטרוביץ פוביידנוסצב, המפקח על הכנסייה היוונית-האורתודוקסית, כאשר ניסח כשנת 1891 את מטרת הממשלה הרוסית: "שליש מהיהודים ימירו דתם, שליש ימותו, שליש יברחו מן הארץ".

ימיה של האנטישמיות באירופה כימיה של הנוכחות היהודית באירופה, ואין לה מרפא ואין לה מזור אלא ביציאת היהודים מאירופה וכשוכם לארץ אבותיהם. זהו הלך האחד מההתפרעות בקרפנטרה.

ואילו הלך השני הוא, שיש להילחם כאנטישמיות בארץ-ישראל בכל הכוחות העומדים לרשותנו. איננו יכולים להילחם ברצינות כאנטישמיות באירופה, אבל מדוע איננו עושים זאת כאן, במדינתנו הריבונית?

כאשר לא מתירים ליהודים להתגורר ברובע הנוצרי בירושלים — זוהי אנטישמיות. למוסלמים מותר לגור שם, לנוצרים ולמוסלמים מותר לגור בכל עיר עברית בישראל. ליהודים בארץ היהודים — אסור לגור ברבעים מסוימים, וזוהי אנטישמיות.

לקחי קרפנטרה: עליית היהודים לארץ-ישראל ומלחמה תקיפה ומוחצת כנגד האנטישמיות והטרור הערבי בארץ-ישראל. תודה.

היור"ר ש' וייס:

תודה רבה לחבר הכנסת זאבי. אני זומין עכשיו את חבר הכנסת יצחק לוי להביא בפנינו הצעת סיכום בשם כמה סיעות.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, בשם סיעות הליכוד, המערך — — —

מיכה גולדמן (המערך):

המערך, הליכוד.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):

איני קורא לפי סדר החשיבות ולא לפי הגודל. אני מבקש סליחה מראש.

בשם סיעות הליכוד, המערך, ר"צ, מפ"ם, אגודת ישראל, המפד"ל, התחיה, מולדת, המפלגה לקידום הרעיון הציוני ושינוי, הנני מביא בפני הכנסת הצעת סיכום לדין שנערך כעת.

הסיכום מחולק לשני חלקים: חלק אחד בנושא חילול הקברים בצרפת, וחלק שני בנושא חילול הקברים בחיפה.

נתחיל במעשה שהיה בצרפת:

1. הכנסת מביעה זעזוע עמוק ממעשי הטירוף והזוועה של חילול הקברים בצרפת, מעשים אשר פגעו לא רק במשפחות הנפטרים אלא בכל עם ישראל כולו ובכבוד האדם באשר הוא.

2. הכנסת מביעה דאגה וחרדה מהתגברות מעשים אנטישמיים ברחבי העולם וקוראת לקהיליית העמים לעקור תופעות אלו מן השורש בכל האמצעים שבידיהם ולעצור את הסחף המסוכן בעוד מועד.

3. הכנסת מביעה הערכה לכל ראשי, מנהיגי ואזרחי צרפת ומדינות אחרות שהזדהו עם כאבו וזעמו של העם היהודי.

4. בשל הרגשת אחיות כלפי כל עם ישראל, מדינת ישראל תפעל בכל דרך אפשרית להגן על חייו וכבודו של כל יהודי בכל רחבי העולם.

5. הכנסת קוראת ליהודי צרפת וליהודי שאר ארצות הגולה

ה. הצעת חוק-יסוד: הממשלה (תיקון), התש"ן — 1990*
(הצעת חבר הכנסת ע' לנדאו)

שמואל הלפרט (אגודת ישראל):
לא שמענו.

היו"ר ש' וייס:
אני לא לחשתי. אני דיברתי. לא רק שדיברתי אלא סיימתי
קודם כול את החלק הראשון.

קריאה:

— — —

היו"ר ש' וייס:

כן, אני מבין. יש הד. להרבה דברים שקורים באולם יש
הד, בעיקר לדברים שלא קורים באולם הזה. הכול היה תקין.
אינני יכול כך סתם לכטל הצבעה, רק משום שמישהו הבין
ברגע מסוים שהוא טעה על-ידי כך שהצביע או שלא הצביע. זו
הצבעה. זה עבר בקריאה טרומית. אין הצבעה חוזרת. לקראת
הקריאה הראשונה תוכלו לעשות מה שאתם רוצים. שכעה
הצביעו בעד, שלושה הצביעו נגד, אין נמנעים. אני מודיע
שהצעת החוק הועברה לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

שמואל הלפרט (אגודת ישראל):

— — —

אברהם ורדיגר (אגודת ישראל):

— — —

היו"ר ש' וייס:

זה נגמר. אין ויכוח. אין מה לעשות. זה נגמר, ואני רוצה
להסביר לכם מדוע. זו הצבעה מאלה ששנויות במחלוקת
מראש. נתחיל פה בהוספת קולות של אלה שהגיעו לאולם,
וניצור תקדים מסוכן מאוד לקראת ההצבעות הבאות. הייתם
צריכים להצביע.

שמואל הלפרט (אגודת ישראל):

— — —

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, הסיפור נגמר. אם יש טענה, תעבירו אותה
כתהליכים המקובלים לוועדת הפירושים. בוועדת הכנסת נדון
בכך. זה לא יעזור. זה נגמר, זה לא היה בחטף. אם חבר כנסת
יושב באולם ולא שם לב למה שמתרחש, יש לו בעיה
מסוימת.

אברהם ורדיגר (אגודת ישראל):

זה לא חבר כנסת אחד.

היו"ר ש' וייס:

אם יש הרבה חברי כנסת שיושבים באולם ולא מקשיבים
למה שמתרחש, יש להם בעיה. היה צלצול? יש צלצול קבע.
הלחץ לא יעזור פה. אני מבין את העניין. אני גם רוצה לומר
לחברי הכנסת הלוחצים פה: הרי עברו כל-כך הרבה הצעות
באותו נושא בקריאה ראשונה. אתם באמת חושבים, שאם
תעכבו את ההצבעה, תעכבו את התהליך? אני אומר לכם זאת
מבחינה פוליטית. נגמר. להבא כדאי להקשיב.

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, נעבור עכשיו להצבעה על הצעת חוק-יסוד:
הממשלה (תיקון). בלי מספר התיקון. של חבר הכנסת עוזי
לנדאו, הצעה תקצ"ט. את ההנמקה שמענו כבר אתמול. למי
שלא היה נוכח אתמול בישיבה אומר, שמדובר פה בהצעת חוק
העוסקת בסדרי שלטון הנוגעים לזרוע המבצעת, ודנו בהם
אתמול.

חברי הכנסת, אנחנו ניגשים להצבעה על ההצעה להעביר
את הצעת חוק-יסוד: הממשלה (תיקון). של חבר הכנסת עוזי
לנדאו, לדיון מוקדם בוועדת החוקה, חוק ומשפט. מי בעד? מי
נגד? זו הצבעה מס' 2.

ה צ ב ע ה

בעד ההצעה להעביר את הצעת

החוק לדיון מוקדם בוועדה — 7

נגד — 3

נמנעים — אין

ההצעה להעביר את הצעת חוק-יסוד:

הממשלה (תיקון), התש"ן — 1990, לדיון

מוקדם בוועדת החוקה, חוק ומשפט נתקבלה.

היו"ר ש' וייס:

אני קובע שהצעת החוק עברה לוועדת החוקה, חוק
ומשפט לשם הכנתה לקריאה ראשונה.

קריאות:

אנחנו מבקשים הצבעה חוזרת. לא השתתפנו בהצבעה.

היו"ר ש' וייס:

האם הייתם באולם ולא הצבעתם?

קריאה:

— — —

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, אני רוצה לברר מה קרה. אינני רוצה ליצור
פה תקדים. אם מישהו היה נוכח ולא לחץ על הכפתור, אני לא
יכול לעזור לו.

קריאה:

לא שמענו על מה מצביעים.

היו"ר ש' וייס:

לא שמעתם? — זה נימוק.

אברהם כורז (המערך):

המציע של הצעת החוק איננו באולם. אתה לא יכול לקיים
הצבעה כאשר הוא איננו יודע על כך.

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, אני לא יכול לחזור על ההצבעה.

— הצעת חוק דיני בחירת מועמד לראשות הממשלה (הגוף הבחור);
— הצעת חוק-יסוד: הממשלה (תיקון — בחירת ראש הממשלה) —

1. הצעת חוק דיני בחירת מועמד לראשות הממשלה (הגוף הבחור), התשמ"ט — 1989* (הצעת חבר הכנסת מ' איתן)

היו"ר ש' וייס:
הבחור ישלשל שני פתקים: האחד לרשימה והשני למועמד לראשות הממשלה. לכנסת יבחרו 114 חברים. יהיה גוף בוחר של שישה חברים, שייבחר עם המועמד לראשות הממשלה. הגוף הבחור של שישה, שילך מטעמו של המועמד לראשות הממשלה, ישלים את מספר חברי הכנסת ל-120.

חוץ מזה, כמעט לא משתנה דבר. יצטרפו להרכיב את הממשלה על בסיס קואליציוני. ראש הממשלה וממשלתו ייצטרכו שיהיה להם אמון מתמיד בכנסת, וכל כלי המשחק יישארו כמו שהם.

אני מקווה שלאחר הקריאה הטורמית יועבר הנושא להכנת לקריאה ראשונה ויידון בוועדה תוך שימת לב לפרטים.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. שר המשפטים ישיב מאוחר יותר על שתי ההצעות יחד, גם על זו של חבר הכנסת גד יעקבי.

2. הצעת חוק-יסוד: הממשלה (תיקון — בחירת ראש הממשלה)** (הצעת חבר הכנסת ג' יעקבי)

ההצעה הזאת היא חלק ממהלכי חקיקה נוספים, שלפי דעתי דרושים כדי לבצר את הדמוקרטיה הפרלמנטרית שלנו, והם: שינוי שיטת הבחירות לכנסת, חקיקת חוק זכויות האדם, וכן הליכים אחרים בתוך המפלגות על-פי חוק מפלגות, כדי להבטיח את הדמוקרטיה במסגרת הגופים הוולונטריים האלה.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה לחבר הכנסת גד יעקבי. ארוני שר המשפטים, אבקשך להתייחס להצעות.

שר המשפטים ד' מרידור:

ארוני היושב-ראש, גבירותי, רבותי חברי הכנסת, שתי ההצעות שהועלו כאן היום מצטרפות לשורה של הצעות חוק שקיבלה הכנסת בקריאה טרומית והועברו לוועדת החוקה, חוק ומשפט. חלק מהן הוחזרו כבר אתמול על-ידי הוועדה לדיון בקריאה ראשונה במליאה, והדיון נמצא בעיצומו.

העניין הנוון הוא שינוי יסודי בסדרי הממשל בארץ בכל הנוגע ליחסים שבין הרשויות השונות — הכנסת והממשלה — ככל הנוגע לדרכי הבחירה של הרשות המבצעת. יש הצעות מסוגים שונים, יש הצעות הסותרות זו את זו.

בעיקרו של דבר מנסים בעלי ההצעות, כך אני מבין, למצוא איוון חדש בין החובה והצורך של הכנסת לייצג את מה שרוצה הציבור לבין החובה והצורך של הממשלה למשול ולפעול.

ייתכן שהגענו עד משכר בשיטה הנוכחית. האם הפתרון הוא בשינוי סדרי המשטר או בשינוי נורמות התנהגות של החברה ואנשי הציבור בתוכה — זו שאלה כבדה.

גד יעקבי (המערך):
אז בשניהם.

היו"ר ש' וייס:
אנחנו עוברים להצעת חוק קצ"ו, דיני בחירת מועמד לראשות הממשלה (הגוף הבחור), התשמ"ט — 1989, של חבר הכנסת מיכאל איתן. נא לנמק את ההצעה מן המקום.

מיכאל איתן (הליכוד):
ארוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ההצעה שאני הנחתי על שולחן הכנסת הונחה כבר בינואר 1989, כלומר, היא אחת מהצעות החוק הוותיקות בקשר לבחירה ישירה של מועמד לראשות הממשלה. השוני בינה לבין ההצעות האחרות הוא בכך, שההצעה הזאת אינה משנה את המערך הקונסטיטוציוני ואת מערכת היחסים בין הממשלה לבין הכנסת. כך, כמה מגרעות שמצויות בשיטות האחרות לא קיימות בשיטה הזאת.

במסגרת הזמן הקצר שיש לי לא אוכל לנמק את כל הצעת החוק. אסתפק בכך שאומר, שהשיטה מדוברת על כך, שהבחירות תישארנה יחסיות לגבי כל המפלגות הקיימות.

היו"ר ש' וייס:

אני מזמין את חבר הכנסת גד יעקבי להביא לפנינו הצעת חוק תרכ"א, הצעת חוק-יסוד: הממשלה (תיקון — בחירת ראש הממשלה). מן המקום, בבקשה.

גד יעקבי (המערך):

ארוני היושב-ראש, חברי הכנסת, ההצעה שאני מציע היא הצעה לבחירה ישירה של ראש ממשלה, אולם במסגרת השיטה הפרלמנטרית; כלומר, הממשלה שתקום תישען על הכנסת. תשאב את סמכותה מהכנסת ותישא באחריות כלפי הכנסת.

ראש הממשלה, שייבחר במישור על-ידי העם, יביא את ממשלתו לאישור הכנסת. הכנסת תידרש להצביע לה אמן, זאת כדי למנוע מכוי סתום, עימות בין הממשלה לבין הכנסת. זהו השוני העיקרי שבין ההצעה הזאת לבין ההצעות האחרות, זה שוני מהותי ביותר.

הכנסת תוכל להביע אי-אמון לממשלה ברוב של 70 חברי כנסת מתוך 120, ויוכל נשיא המדינה, בהתייעצות עם ראש הממשלה ועם ראשי הסיעות בכנסת, להכריז על בחירות כלליות חדשות, במועד אחד לראש הממשלה ולכנסת.

השיטה המוצעת היא, כאמור, במסגרת השיטה הפרלמנטרית. הבחירה הישירה של ראש הממשלה נועדה לחזק את סמכות ראש הממשלה ואת סמכות הממשלה, לאפשר תפקוד נאות ותקיין של הממשלה ולהגביר את יציבות המערכת הפוליטית.

ההצעה הזאת התגבשה במהלך דיוני הוועדה הדרגתית, אבל היא לא הגיעה לסיכום, אבל התגבשה בהדרגה. היא מנסה למזג את היתרונות של הבחירה הישירה של ראש ממשלה ושל השיטה הפרלמנטרית על כלמיה ואיזוניה ועל הבקרה שלה כלפי הממשלה וראש הממשלה.

שר המשפטים ד' מרידור:

נכון, חבר הכנסת יעקבי, או בשניהם.

נהגנו לגבי כל ההצעות הקודמות, בשם הממשלה, להסכים להעברתן לדיון בוועדה, כדי שוועדת החוקה, חוק ומשפט והכנסת במליאתה תוכלנה לבחון את השאלות האלה ביסודיות.

אינני רואה שום סיבה להפלות לרעה את שתי ההצעות, של חברי הכנסת מיכאל איתן וגד יעקבי, שהובאו היום, ואני מציע למליאה להעביר גם הצעות אלה לדיון בוועדת החוקה, חוק ומשפט.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. חברי הכנסת, נעבור מייד להצבעה. אני רוצה להציע לוועדה של חבר הכנסת אוריאל לין לעשות מה שעשתה פעם ועדה של חברת הכנסת שולמית אלוני, שהיתה ועדת משנה לחוק-יסוד. היא פרסמה ברכים את הדינים-ההחשבוניות על הדיונים המרחקים שהיו שם, והם משמשים עד עצם היום הזה חומר לימוד באוניברסיטאות. חוק לא נחקק, אבל החומר נשאר.

מכיוון שהמוח היהודי כבר המציא לנו פה שמונה פטנטים לשינוי שיטת ממשל, אני אומר: למען מדע המדינה, אני מציע שנעשה זאת.

אנחנו עוברים להצבעה. חברי הכנסת, אנחנו מצביעים על הצעתו של חבר הכנסת מיכאל איתן, הצעת חוק דיני בחירת מועמד לראשות הממשלה (הגוף הבוחר), התשמ"ט — 1989. זו הצבעה מס' 3.

ה צ ב ע ה

בעד ההצעה להעביר את הצעת

החוק לדיון מוקדם בוועדה — 19

נגד — 21

נמנעים — 2

ההצעה להעביר את הצעת חוק דיני בחירת מועמד לראשות הממשלה (הגוף הבוחר), התשמ"ט — 1989, לדיון מוקדם בוועדת החוקה, חוק ומשפט לא נתקבלה.

היו"ר ש' וייס:

19 בעד, 21 נגד, שני נמנעים. ההצעה נפלה.

קריאות:

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, בירורים אחר כך. ההצבעה היא מעשה סופי. בירור על הצבעה ופרשנויות אחר כך.

חבר הכנסת עוזי לנדאו, כשלא היית כאן, גם ההצעה שלך עמדה על כרעי תרנגולת. קורים דברים בהצבעה. מה לעשות, אלה הם חיי המליאה.

חברי הכנסת, אנו עוברים להצבעה על הצעתו של חבר הכנסת גד יעקבי, הצעת חוק-יסוד: הממשלה (תיקון) — בחירת ראש הממשלה. זו הצבעה מס' 4. מי בעד?

ה צ ב ע ה

בעד ההצעה להעביר את הצעת

החוק לדיון מוקדם בוועדה — 16

נגד — 26

נמנעים — 1

ההצעה להעביר את הצעת חוק-יסוד: הממשלה (תיקון) — בחירת ראש הממשלה) לדיון מוקדם בוועדת החוקה, חוק ומשפט לא נתקבלה.

היו"ר ש' וייס:

16 בעד, 26 נגד, אחד נמנע. ההצעה לא עברה.

קריאות:

— — —

היו"ר ש' וייס:

בירורים בפרוודור, במזון וביתר מחקגי הבית.

חבר הכנסת ריבלין, אל דאגה, יש כבר חמש הצעות, ובאמצעותן אפשר יהיה להעביר עוד איזה 60 — 70 בוועדה. אין בעיה. לא קרה שום דבר.

ראובן ריבלין (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חבר הכנסת יעקבי טעה בהצבעה.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת ריבלין, תתאר לעצמך שאנחנו ננהל את חיי הכנסת כך. שתהיינה הצבעות, ואחד טעה, ואחר טעה.

ראובן ריבלין (הליכוד):

אפשר לעשות רכיזיה.

היו"ר ש' וייס:

אין רכיזיה על הצבעה של המליאה. אני מצטער מאוד. אני לא יכול להוציא תקנות. מסוכן מאוד לשחק עם האצבעות.

אני לא שמח על כך שההצעות האלה נפלו. אני הצבעתי בעד שתיהן.

ח. הצעות לסדר-היום

החלטת בג"ץ בנושא ויסות מניות הבנקים

יעשו את זה במסגרת שש — שבע דקות, אנחנו נודה להם מאוד.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אדוני היושב-ראש, שר המשפטים, חברי הכנסת, מה שמכונה משבר מניות הבנקים מאוקטובר 1983 אינו מרפה מן החברה הישראלית. אחת לכמה חודשים, בהקשרים כאלה

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, אנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: החלטת בג"ץ בנושא ויסות מניות הבנקים. אלו הן הצעות לסדר-היום מס' 2985, 2990, 3006, 3009, 3015, 3018, 3024 ו-3031. אני מזמין את חבר הכנסת חיים אורון, ראשון בעלי ההצעות. עשר דקות עומדות לרשות כל דובר. אבל אם הם

אם יש ממש, ואם יש איזו כהירות כמושג הלא-כרוך של מערכת כלכלית, הרי שהמערכת הכלכלית הישראלית ברובה הגדול, עם כל הסכנה שבהכללה, בדרך כלל כרמה גבוהה של הסכמה היתה שותפה למעשה ולמחדל שתוצאותיהם הן מה שנקרא ריסות המניות, מהמערכת השלטונית, שרי האוצר והמנכ"לים באותה תקופה, דרך מערכת הפיקוח של בנק ישראל, אבל קודם כול דרך אותה אווירה ציבורית, כלכלית, תרבותית — — —

יגאל הורביץ (הליכוד):
גם בכית הזה.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):
תיכף אגיע לזה.

אבל, קודם כול דרך אותה אווירה ציבורית, כלכלית, תרבותית, שהתופעה הזאת צמחה בתוכה.

אינני חוזר אל הנושא הזה בכל פעם מחדש רק בגלל הרצון, שאני לחלוטין לא שותף לו, ואולי הוא קיים אצל מישהו, לפור את האחריות. האחריות המוטלת על מנהלי הבנקים והעובדים בתוכם, שסומנו בדוח-בייסקי, ואולי גם כאלה שלא סומנו, היא חד-משמעית. אבל, אין בה כדי להפחית כהוא זה מאחריות נוספת. לעתים גדולה מאוד — נכון חבר הכנסת יגאל הורביץ — גם של הכית הזה באותה תקופה, שהיה שותף לכל התהליך הזה.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):
זה לא שווה לאחריות של הבנקים והבנקאים.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):
אני רוצה לומר באופן המפורש ביותר: יש דרגות שונות כאחריות, ואינני מקבל בהקשר זה אמירה, המצוטטת מפי כבוד הנשיא לשעבר אפרים קציר, "כולנו אשמים", בנוסח שיש בו אחריות שווה. יש גם מעטים שניתן לנקות אותם מאחריות, שהתבטאו כנגד הדבר הזה, אם כרמה המוסרית ואם כרמה העניינית, גם מקרב חברי הכנסת.

היור"ר ש' וייס:
כמו חבר הכנסת דן תיכון, שהיה היחיד.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):
כמו חבר הכנסת דן תיכון, ואם מותר לי להזכיר את חבר הכנסת לשעבר אמרי רון.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):
חבר הכנסת אמרי רון היה היחיד — — —

דן תיכון (הליכוד):
אל תדבר שטויות.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):
כוודאי לא התכוונתי לעסוק פה עכשיו בחלוקת ציונים לחברי הכנסת מלפני שלוש קדנציות. אבל אני מעלה את הנושא הזה, משום שהשאלה של תפקודן של המערכות הללו בסוג כזה של משברים עלתה גם לאחר משבר המניות, במה שנקרא הפעולה של קניית המניות. והיא קיימת גם עכשיו, כי מכירת הבנקים על-ידי המדינה, עם כל המערכת של מעורבות ועדת הכספים ושל "מדינת ישראל נכסים", בעצם לא ניתן לנתק את התהליך הזה באופן סממטי ולהגיד: באוקטובר 1983 נעצר העולם, ומאז מתחיל תהליך חדש.

ההשלכות של הפעולות הללו או של התפקוד של המערכות השונות, המניעים והנימוקים שמפעיל כל אחד

ובהקשרים אחרים, הטראומה הכלכלית, החברתית, התרבותית והמוסרית של מה שמכונה בעגה, בלשון מצמצמת מדי, לטעמי, משבר המניות, חוזר ועולה על סדר-יומה של הכנסת, של החברה הישראלית, וכנראה הוא לא ירפה ממנה.

העילה עכשיו היא החלטתו הכרוורה והנחרצת של בג"ץ, שלא לקבל את קביעתו של היועץ המשפטי לממשלה, שהחליט שלא להעמיד לדין שוריה של ראשי המערכת הבנקאית, וחייב אותו לשקול את החלטתו מחדש על-פי אמת המידה היחידה של הסכירות שבכתבי האישום שהוכנו על-ידי הפרקליטות לגבי כל אחד מהם.

בית-המשפט העליון, כשכתו ככית-דין גבוה לצדק, קבע בפסק-דינו: "בלתי סבירה באופן מהותי ויוצרת תחושה קשה של פגיעה בעקרונות השוויון היות ההחלטה הנ"ל. אין להימנע מתחושה קשה, שחשודים בעבירות קלות בהרבה מועמדים יום יום לדין פלילי, ואילו הבנקים והבנקאים, שעברו לכאורה עבירות חמורות בהרבה, וגרמו נזקים שקשה להלום כמותם, אינם מועמדים לדין".

אני רוצה לומר, אולי שלא כמו כמה חברים שיחבטאו בהמשך, שאני רואה ממש בהתלבטויות הרבות של היועץ המשפטי לממשלה, שקדמו להחלטתו, כפי שהוא פירט אותן בהנמכתו, אבל אני חושב שההתלבטויות הללו — והבג"ץ קבע זאת חד-משמעית — היו צריכות להסתיים בצורה אחרת. אין זו חוכמה שלאחר מעשה, אחרי קביעתו של הבג"ץ, שחשתי כך גם כאשר פורסמה החלטתו של היועץ המשפטי. אבל, אני אומר את הדברים הללו כנגד אמירות שנשמעו גם מפי חברי הכנסת, גם בעיתונים, כאלו אין בסיס אמיתי בחווייה הקשה, שעברה על החברה הישראלית סביב, לפני ואחרי אוקטובר 1983, בסיס שיצר בהחלט סיבה עניינית להתלבטות זו היועץ המשפטי. אבל, כפי שאמרתי, נראה לי שהתלבטות זו היתה חייבת להסתיים ולהסתכם בצורה אחרת.

אני מקווה, שהפסיקה הנוכחית של בג"ץ, והעובדה שנוצרה, שבג"ץ מתערב בשיקול הדעת של היועץ המשפטי, לא רק תהיה נכונה לגופה בערעור הזה, אלא תחזק ותאשש נורמה, שחשוב מאוד לחזק ולאשש אותה מעבר למקרה הבודד הזה. ואני חושב, שמהשלב הזה, אותן שאלות שתלויות ועומדות, אם אומנם יוגשו כתבי-אישום על-פי החלטתו של היועץ המשפטי, יתבררו בבתי-המשפט והם יקבעו את פסיקתם, אני מתאר לעצמי, בהליך מורכב וכנראה לא קצר בשורה של נושאים כבדים ביותר.

אולם אני רוצה לומר, בהמשך לקביעה הזאת, שתהיה זו טעות גדולה מצד כולנו לראות במיצוי הדין במישור הפלילי את מיצוי המסקנות היחיד, ואני מעז לומר, את מיצוי המסקנות העיקרי מהפרשה הקשה הזאת.

בדוח-בייסקי נאמר: "רצינו להדגיש שהמסקנה הראשונה והעיקרית הנובעת מדוח זה הינה, שאכיפה מלאה של הוראות הדין הקיים, די היה בה כדי למנוע את הוויסות, אולם, אנו מבקשים לחזור ולהדגיש, שלא העדר חיקוקים בולמים אפשר את הוויסות, אלא הפרת החיקוקים הקיימים בידי הבנקים, ואי-אכיפתם על-ידי הרשויות המופקדות על כך".

המשפט הקצר הזה, שהוא מפורט יותר בפרקים המכריעים בדוח, מתייחס אל אותם קטעים הקשורים לוויסות המניות ואינם קשורים לאחריות הפלילית, שכפי שאמרתי, בית-המשפט יעסוק בה עכשיו. ההתייחסות היא לסוגי אחריות אחרים.

המשטרה, שהמשטרה, מטעמים מקצועיים, לא מתכוננת להמשיך את החקירה; מטעמים מקצועיים. שאלתי: אילו טעמים מקצועיים? לא קיבלתי תשובה. אמרתי: אני מכיר רק שני טעמים מקצועיים שבגללם המשטרה יכולה להמליץ שלא לחקור — או שאין ראיות או שאין אינטרס ציבורי. האם זה קרה במקרים האלה? לא קיבלתי תשובה.

פניתי ליועץ המשפטי לממשלה. היועץ המשפטי לממשלה, אחרי שהוא קרטע חודשים רבים מאוד, נתן למשטרה הוראות להמשיך לחקור. בעקבות החקירה הזאת המליצה משטרת ישראל על העמדה לדין של הבנקאים. הפרקליטות הכינה טיוטות כתבי אישום. היועץ המשפטי לממשלה סחב את זה חודשים ארוכים, ועכשיו, אחרי כג"ץ, הגיע אולי העניין לתחנתו האחרונה.

הסחבת הארוכה הזאת, הבלתי-מוסכרת, אדוני היושב-ראש, היא סחבת שצריך לבדוק אותה. אני טוען שהיו לחצים פוליטיים בדרגים הגבוהים ביותר במדינה על המשטרה ועל היועץ המשפטי לממשלה לקבור את העניין. שהעניין לא יצא החוצה, כי על הבנקאים צריך להגן. תמיד הגנו עליהם וצריך להגן עליהם. אני בטוח שהיו לחצים פוליטיים, שאומנם לא הועילו, ובסופו של דבר הגענו לאן שהגענו. אני חושב שהדבר הזה צריך להיבדק.

אין לי הוכחות מובהקות, אבל כל מי שעבד בנושא זה וליווה את דרך הפתולים של המערכת הזאת איננו יכול להשתחרר מכך, שההסבר לסחבת ולניסיון לברוח ולהתחמק מלטפל בדבר הזה כמו שמטפלים בשאר אזרחי ישראל — הוא לחץ פוליטי כדי להגן על הרוזנים והשועים האלה, מנהלי הבנקים.

מלה שנייה על מנהלי הבנקים. קודם כול, הם ממשכים להפיץ את הטענה בדבר הסכנה שתיגרם למשק ולמערכת הבנקאות אם יעמידו אותם למשפט, טענה שהם טענו כל הזמן, טענה שהופרכה ואינה נכונה. אני יודע שהיועץ המשפטי לממשלה ניסה לברר עם נגיד בנק ישראל האם יש סכנה למערכת הבנקאות אם יעמידו את הבנקאים למשפט, והוא לא קיבל תשובה חיובית. נגיד בנק ישראל אמר לו: אתה תעשה מה שצריך לעשות. הם ממשכים, מאיימים ואומרים: כולם אשמים.

בהאשמות שלגביהן הכינו את טיוטות כתבי האישום מדובר על תרמית, על הונאה של אזרחים תמימים, ועל כל מיני עבירות של סילוף ספרים. רק הבנקאים אשמים בזה, הם ועושי דברם.

נכון שיש מערכת שלמה שהיתה מעורבת, גם פוליטיקאים, ואולי שרי אוצר ואנשים אחרים, אבל בעבירות הספציפיות האלה של תרמית ורמייה בספרים — הם, הבנקאים, הם הנהנים והמרוויחים מכך. אל יבואו ויגידו: כולנו אשמים, מפני שיש האשמות ספציפיות.

אם ימצא היועץ המשפטי לממשלה שיש עבירות נוספות וצריך להעמיד אנשים אחרים למשפט בקשר לדבר הזה — בבקשה, הדלת לא נסגרה. בית-המשפט לא אמר שלא. אבל אל יתעתעו בנו ואל יזרו חול בעיני הציבור ויגידו: למעשה כולנו אשמים, ולמה מעמידים לדין את הבנקאים המסכנים האלה, שכבר נשאו בעונשם כשהוציאו אותם מתפקידיהם.

אני חושב שכל ההתייחסות, המצח הנושח הזאת של האנשים האלה, שהורגלו כמשך כל השנים שהם חסנים יותר מחברי הכנסת, חסנים יותר מכל אישיות אחרת במדינת

המגופים — של הפיקוח, של האוצר, של ועדת הכספים, של המערכת הבנקאית — ממשכים לפעול גם כרגע.

לכן אני חושב שחובתה של הכנסת להמשיך להיות מעורבת בתהליך הזה ברמות השונות שלו, להמשיך לעקוב אחריו ולהפיק את מלוא המסקנות מהאירועים הללו בכל הרבדים שלהם. כרוכד הפלילי יעסוק בתי-המשפט; כרוכד הפוליטי נעטוק ברמה הפוליטית; הרובד המוסדי של תפקודן של מערכות הפיקוח והבקרה שזאת חובתן הממלכתית הוא באחריותנו. אם ניכשל גם הפעם הזאת, אנחנו מוסיפים חטא על פשע.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. חבר הכנסת מרדכי וירשובסקי, בבקשה. חברי הכנסת, אם אפשר לקצר. יש לי הרגשה שזו הפעם השביעית שהנושא נדון בבית, ובמסגרת הריטואל אפשר בכל פעם פחות דקה.

דן תיכון (הליכוד):

חבר הכנסת וירשובסקי, אל תשכח את חבר הכנסת חגי מירום ואת המפקחת על הבנקים.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת דן תיכון, זו לא אופרה ואתה לא לחשן.

מרדכי וירשובסקי (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
יש פה מישהו שרוצה לנאום במקומי — בבקשה.

דן תיכון (הליכוד):

אני רוצה לרענן את זיכרונו.

מרדכי וירשובסקי (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, העליתי את הנושא יחד עם חברים אחרים, משום שאני חושב שהחלטתו של בית-המשפט העליון ראויה לציון. ראויה מאוד לשבח עמדת בית-המשפט העליון, שהוא גוף השומר על שלטון החוק ועל שוויונות החוק במדינת ישראל יותר מכל גוף אחר, ויש לברך אותו על כך. כל אלה שמדברים על המשפטוציה ועל ההתערבות של כג"ץ, שידעו דבר אחד: אילו פעלו המנגנונים האחרים כהלכה, היינו פונים פחות לבתי-המשפט.

אני יכול להגיד זאת, במקרה הזה אני חושד שהבית הזה, הכנסת, מילא תפקיד חשוב מאוד במאבק לצדק שייעשה ויופעל גם לגבי הבנקאים. הווי אומר, האי-צדק הנורא, שהם כביכול הטילו את האשמה על כל המערכת ולכן רצו לצאת נקיים ולהסתפק בכך שסילקו אותם על-פי דוח-ביסקי — שזה לא היה עונש אלא סילוקם של אנשים בלתי-אחראיים מרכוש הציבור — עכשיו נפתח הפתח שאנשים יועמדו למשפט ובתי-המשפט הישראליים ימצו אתם את הדין אם הם ימצאו אותם אשמים. אני חושב שזה דבר חשוב, חינוכי, מוסרי והכרחי לחברה הישראלית, שערכיה המוסריים מצויים בהתפוררות לא-מבוטלת.

אדוני היושב-ראש, אני רוצה לציין שלוש נקודות. הנקודה הראשונה — שהעניין נמשך שנים ארוכות. החלטת הכג"ץ היא רק פסגה, רק גולת הכותרת של המערכת הזאת. אבל עוד בתחילת 1988 הודיעה המשטרה פתאום, שהיא חושבת שלא צריך להמשיך בחקירה ואין כל טעם להמשיך לטפל בנושא הזה. כאשר הוזמן ראש אגף החקירות דאז של משטרת ישראל לוועדת הפנים של הכנסת להכביז את דבריו, הוא גמגם ואמר שיש שיחות בין המשטרה לבין הפרקליטות והעניין עדיין לא נסתיים. חודשים אחדים אחרי כן הודיע לי רשמית שר

ישראל, המצח הנחושה הזאת צריכה להתנפץ לאור המציאות. לכן אני חושב שטוב הדבר שקרוב לוודאי שזה יגיע ליד ממשל.

הנקודה השלישית והאחרונה היא היועץ המשפטי לממשלה. איני בא כאן ועכשיו לעשות חשבון עם היועץ המשפטי לממשלה ולהוכיח אותו על שגיאותיו ועל טעויותיו. כבר לפני שלוש שנים וחצי קמתי ואמרתי דברים מעל דוכן זה לגבי היועץ המשפטי לממשלה, חטפתי נזיפות מכל חלקי הבית. איני מצטער על מה שעשיתי, אבל לא כאן בכונתי לעשות את הדברים האלה.

אדוני שר המשפטים, אנחנו רגילים, כעורכי-דין, שאדם שהוא עורך-דין, יועץ משפטי, נותן חוות דעת משפטית, מפרש את החוק כך או אחרת. בא בית-המשפט ומפרש את החוק בצורה אחרת. זאת איננה טעות, אלא חילוקי דעות על חוק ועל פרשנותו, וזו דרכו של עולם. אין לראות בכך, אלא אם כן הדבר חוזר בשיטתיות בכל מקרה ומקרה, איזה פגם כאיש שקיבל את ההחלטה שבית-המשפט הפך אותה.

אבל כאן יש לפנינו, אדוני שר המשפטים, חברי הכנסת הנכבדים, דבר אחר. היועץ המשפטי לממשלה נתן חוות דעת ארוכה ומפורטת ומנומקת ביותר לגבי הסיבות לכך שאין להעמיד את הבנקאים למשפט. הוא ניחא את העניין ואמר, שאין במקרה הזה אינטרס ציבורי להעמיד את הבנקאים למשפט. וכראיין עיתונאי הוא קרא להחלטה הזאת אחת ההחלטות הכי אמיצות שלו. בא בית-המשפט העליון ואמר, שהחלטתו של היועץ המשפטי לממשלה, לא פרשנות של חוק, אלא החלטתו לאור המדיניות שלו, מדיניות הענישה, מדיניות אכיפת החוק של התביעה הכללית, פשוט לא מתקבלת על הדעת, לא הגיונית, לא סבירה. והיא נפסלה.

ובכן, יש לפנינו סיטואציה שמחייבת גם את הממשלה, אשר ממנה את היועץ המשפטי לממשלה ומפקידה בידיה את התפקיד הרם הזה, להיות ראש המערכת המשפטית במדינת ישראל בצד של האקסקוטיבה.

וגם עלינו לבחון היטב את התוצאות של ההחלטה הזאת של בית-המשפט העליון. כי בית-המשפט העליון קבע פילוסופיה, מדיניות שונה לחלוטין מזו שנקט היועץ המשפטי לממשלה. וכשהוא נוקט מדיניות כזאת, זה מחייב את הממשלה.

אני חושב שהדברים האלה מחייבים דיון מעמיק במעמדה של התביעה הכללית ובמעמדה של היועץ המשפטי לממשלה. אני מדבר על המעמד האישי של היועץ המשפטי הזה. מפני שלא נמצאה טעות בהחלטתו, אלא שיטתו נפסלה פה-אחד על-ידי בית-המשפט. וזה לא בא הכפתעה לאיש. כי כאשר היה הנושא הזה בדיון בוועדת החוקה, חוק ומשפט, היו אנשים שחייבו את המסקנה של היועץ המשפטי בעניין הבנקים, היו כאלה ששללו אותה, אבל איש לא סמך את ידו על המדיניות שלו ועל הקו שלו ועל המגמות שלו. וגם אז השמיעו הכול ביקורת קשה ביותר, ביקורת שבית-המשפט העליון הפך אותה בעצם לחוק ולאבן-יסוד בתפיסה של שלטון החוק ושוויון בפני החוק.

מכיוון שהאיש אחראי למדיניות אחרת שנמצאה כלא-יכוננה, אנחנו חייבים להתמודד באופן רציני מאוד עם הבעיה הזאת של יכולתו של האיש הזה להמשיך להנהיג את מערכת שלטון החוק במדינת ישראל.

חנן פורת (המפלגה הדתית הלאומית):
מה המסקנה?

מרדכי וירשובסקי (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אני אומר שחייבי לדרן, אינני אומר כאן שהוא חייב להתפטר, אם כי אני יכול לומר, שאילו אני כנעליו — 24 שעות לא הייתי יושב בחפקיד. אבל אינני רוצה לפסוק זאת קטגורית מכאן. מה שאני רוצה לקבוע ולתבוע הוא, שדרן ונתמורד עם הבעיה הזאת, ולא נעבור על כך לסדר-היום, ולא נאמר: היתה עוד החלטה שלו שנהפכה. לא נוכל להמשיך בדרך הזאת. עלינו להתמודד עם הבעיה הזאת בצורה אמיצה ורצינית, אם אנחנו רוצים לשמור על שלטון החוק במדינת ישראל.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. אני מזמין את חבר הכנסת אליקים העזני, ואחריו — את חבר הכנסת יאיר לוי.

אליקים העזני (התחיה):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, בשפות אירופה המערבית נקראת מדינה etat, staat, state, משרוש מעמד, גיבוש, יוקרה. מדינה בדימויו של העברי בנויה מסביב לדין. על-פי תחושותינו העמוקות ביותר, הצורה העליונה של התארגנות בני-אדם היא מסביב לדין. ואכן, כך נאמר בפרקי אבות: "על שלושה דברים העולם עומד: על האמת, על הדין ועל השלום, שנאמר 'אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם'". שלושה שהם אחד, כי אין דין בלא אמת, והדין גם משכין שלום.

במדינת ישראל עשיית הדין נתונה ומסורה בידי היועץ המשפטי לממשלה. על-פי חוק סדר-הדין הפלילי הוא הממונה על התביעה הפלילית כולה, ואחרון החובעים המשטרתיים או העירוניים סר לפקודתו ולמשמעתו. כידי היועץ המשפטי החוק מוסר את הבדיקה, אם יש ראיות לכאורה נגד פלוגי כדי להעמידו לדין, ואת שיקול הדעת, אם יש בהעמדה לדין "עניין לציבור". כך מסורה בידו של איש אחד הקביעה מהו ה"עניין הציבורי" של העם בישראל, כלומר מה הם פניו, אופיו, מצפונו, דיוקנו המוסרי והערכי. כל הקביעות הללו תלויות לא רק ביושרו ובשלמותו המוסרית של היועץ המשפטי — ובהיותו מחונן בתכונות אלו אין איש מטיל ספק — כי אם גם בטיב שיקול דעתו. לצערנו, בנושא הזה נכשל היועץ המשפטי הנכבד מר חריש פעם אחר פעם.

זה המקום לצטט, כיצד שפט והעריך בית-המשפט העליון שיקול דעת זה בבג"ץ האחרון, 935/89, אורי גנור ואחרים נגד היועץ המשפטי, מפיו של כבוד השופט ברק. בית-המשפט מביע מורת רוח מהסתבת שנקט היועץ המשפטי: "כמחצית השנה הניח היועץ המשפטי לחומר זה ולא טיפל בו, וזאת מתוך רצון 'לשמור מרחק לשם ציגון מדברים שהיה בהם ניסיון להשפיע על הטיית המאזניים'. אחר כך הזכיר היועץ המשפטי את עצם ההשגחה כאחד הנימוקים לסגירת התיק".

בית-המשפט מצטט כיצד נראו בעיני היועץ המשפטי לממשלה שיקוליו שלו: "שיקולי העניין, שיקולים של עשיית צדק, וחזרת הצדק בהיעשותו, ושיקולים של טובת הציבור ותקנתו" — סוף ציטוט דברי היועץ המשפטי. אבל בית-המשפט מרעך שיקולים אלה אחרת: "המשקל שהוא נתן לשיקולים השונים חורג ממתחם הסבירות. נתקבלה החלטה באשר להעדר 'עניין לציבור' המעוותת את משקלם הראוי של השיקולים השונים — — החלטת היועץ המשפטי לממשלה כי לא קיים 'עניין לציבור' בהעמדתם לדין של הבנקים והבנקאים אינה סבירה. הנוק שנגרם ממנה לערכים ולאינטרסים של המשפט הפלילי בא להגן עליהם הוא ניכר. חשודים שביצעו עבירות חמורות בניסיונותיהן אינם מובאים

הי"ר ש' וייס:
חבר הכנסת העצמי, אתה בטוח שהשמאל יודע שהוא כל
כך שמאל?

אליקים העצמי (התחיה):
סליחה, לא כל כך הבנתי את השאלה.

הי"ר ש' וייס:
האם אתה בטוח שהשמאל יודע שהיועץ המשפטי הוא כל
כך שמאל?

אליקים העצמי (התחיה):
לא, אני לא טענתי שהוא שמאל, ואני ציטטתי את מר משה
נגבי, שנחשב שמאל. היועץ המשפטי איננו שמאל ואיננו ימין,
רק שיקוליו פגומים, ואני לא טענתי שהוא שמאל.

ובכן, אם הגענו למצב ש"פולשתין אלתיורה", ביטאון
אש"ף בניקוסיה, מהלל את ירושלים, שהיא מרכז התקשורת
של אש"ף השני בגודלו בעולם, זה מתאים למצב היום. זה
נכתב אומנם חודשים מספר אחרי שהיועץ המשפטי הזה נכנס
לתפקידו. דומה הדבר כאלו צירציל היה מרשה לעיתונים
נאציים להופיע בלונדון בזמן ה"בליץ". אצלנו מופיעים
ארבעה עיתונים של אש"ף, והיועץ המשפטי מחשה. אצלנו
יכול "אל-פאג'ר", אחד העיתונים האלה, לקרוא למאבק מפי
ערפאת בריאיון מיוחד. היועץ המשפטי סוגר את התיק. אצלנו
יכולה עסקנית אש"פית, סמיחה חליל, לדבר ולפרסם על המשך
המאבק, על מדינה בהנהגת ה-PLO, עבירה ברורה על הפקודה
למניעת טרור. היועץ המשפטי סוגר את התיק. אצלנו הגברת
ריימונדה טוויל, אשת יחסי הציבור בפיראוס בפרשת "אוניית
השיבה" ובהזדמנויות אחרות, עסקנית גלויה של אש"ף,
חוזרת לארץ, נהנית מחסינותו של היועץ המשפטי לממשלה.
אצלנו חבר הכנסת מוחמד מעיארי משתחף במסיבת עיתונאים
של אש"ף כאתונה. היועץ המשפטי מורה על פתיחת תיק. יש
צינון מאז אפריל 1988, שום דבר. אליאס פריג'י, ראש עיריית
בית-לחם, נפגש בתוניס עם ערפאת, מופיע אצלנו בטלוויזיה
ואומר: אני בצורה בוטה מתריס בפניכם — עשיתי את זה. אין
דין ואין דיין. ועמו עשרות אחרים. "מצפן" מפרסם רשימת
מוצרים ישראלים המיוצרים ביש"ע ואומר: אסור לקנות
אותם; מחלבות רמת-הגולן, "מי עדין", "אמג'יית" — רשימה
של עשרות מוצרים. תלונה הוגשה בכפרוואר 1988, היועץ
המשפטי הבטיח לי לטפל מיידית לפני שנה בערך. עדיין
בצינון. סרי נוסייבה קורא שלא לשלם מסים, להפר צווי מעצר,
לבצע הצתה המונית של תעודות זהות, להפר הוראות
התייצבות במשטרה. עונה לי הגברת היודית קרפ, עוזרת היועץ
המשפטי: אין עילה המצדיקה חקירה.

מרדכי וירשובסקי (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
היא המשנה ליועץ המשפטי.

אליקים העצמי (התחיה):
ארבעה חברים של קיבוץ רמות-מנשה מפרסמים דף מידע
וכותבים: אנו מנהלים ירושים, כאמצעות מתווכים, עם
אנשים בכירים באש"ף. היועץ המשפטי סוגר את התיק. פייצל
חוסייני יכין לפרסם: אנחנו לא ממתנים, אנחנו נאבקים,
האינתיפאדה תהיה חזקה יותר, אפקטיבית יותר, נסלים את
המאבק, תמצאו אותנו ברחובות. היועץ המשפטי סוגר את
התיק ומודיע: זה לא עונה על סעיפי המרדה.

פייצל חוסייני, בכפר ערבי בגליל, מדבר בזכות רציחת
למעלה מ-200 מבני עמו. הוא אומר: זה ניקוי, זה חיסול תימים
שנים. היועץ המשפטי סוגר את התיק. סרי נוסייבה, חנא

לדין, מבצעה של הרפתקה שהיוותה כישלון עסקי בקנה-מידה
אדיר שאין לה אח ורע, ואשר במהלכה בוצעו לכאורה, תחת
מעטה של חשאיות, פרשת של עבירות פליליות, אינם נושאים
באחריות פלילית. הלך ההרפתקי אינו נלמד. התחושה כי
הכול שווים בפני החוק נפגעת, כוחו של המשפט הפלילי לכוון
את ההתנהגות החברתית נפגע. אמן הציבור ברשויות השלטון
מתערער. ההתנהגות שהיתה לה השפעה הרסנית על חיי המשק
והחברה נשאר ללא תגובה עונשית הולמת — — הגענו
לכלל מסקנה, כי החלטתו של היועץ המשפטי אינה סבירה.
חוסר סבירות זה אינו מתבסס על סטייה קלה מהאיוון הראוי
בין השיקולים השונים. חוסר הסבירות מקורו בסטייה מהותית
היורדת לשורש העניין, עד שהמסקנה הסופית היא מופרכת
מעיקרה, ובשל כך בלתי סבירה לחלוטין.

ובמקום אחר נאמר: "מקובל הוא על הכול כי חוסר
סבירות קיצוני היורד לשורש העניין מצדיק את התערבותו של
בית-משפט זה. פגם זה הוא מפצל בהחלטתו של היועץ
המשפטי לממשלה בפרשה שלפנינו".

זו הפעם השנייה שבה התערב בית-המשפט העליון
בשיקול דעתו של היועץ המשפטי וקבע שזה אינו סביר
לחלוטין.

גם בציבור הרחב נשמעת זה זמן רב ביקורת נוקבת על
שיקולי היועץ המשפטי. אצט משפטן ידוע, רחוק ממני. בצד
הנגדי בספקטרום הפוליטי הישראלי, משה נגבי. במאמר
שפרסם משה נגבי בעיתון "חדשות" מ-26 בינואר 1990, תחת
הכותרת "חריש עובך שיחות מוטיביציה", הוא כותב, כי שני
הקצוות המנוגדים בארץ הזאת בוויכוח המדיני הם באותה דעה
לגבי היועץ המשפטי. אקרא רק כמה משפטים מהמאמר: "כתב
האישום נגד חוליית סילוואן אינו הראשון המצביע על חשדות
חמורים נגד חוסייני או מנהיגים פלשתניים מוכרים אחרים, סרי
נוסייבה, רדואן אברעישי ואחרים. אילו הורה היועץ המשפטי
לחקור חשדות אלה מייד עם חשיפתם, לא יכול היה איש לבוא
אליו בטענות. ואולם חריש פעל בצורה הפוכה לחלוטין. הוא
סירב בעקביות לנקוט הליכים נגד המיוחסים, בלי שנתן לכך כל
נימוק משכנע. במקרה אחר הנוגע לחשדות נגד נוסייבה, הודיע
חריש לבג"ץ, כי נימוקיו הם ביטחוניים ולכן חייבים להישאר
חסויים מעין הציבור. אפשר היה להתרשם שאינטרס ביטחוני
מכריע הוא העומד ביסוד סלחנותו כלפי האישים הפלשתניים.
והנה לפתע, ושוב בלי שניתן לכך הסבר משכנע, השתנתה
מדיניות רשויות החוק, וניתן אור ירוק לא רק לחקירת חוסייני
אלא גם למעצרו. בנסיבות אלה אין פלא שנוצרה התחושה,
שהן החסינות דה פקטו, שמהנה נהנו חוסייני וחבריו, והן
ביטולה של חסינות זו, לא נבעו משיקול דעת עצמאי של
רשויות החביעה, אלא מלחצים פוליטיים. ואכן, אם נותר בכלל
מכנה משותף כלשהו בין 'שלום עשיתי' ל'גוש אמונים', הרי
הוא מתבטא, כמדומה, בחוסר האמון הבולט בטוהר שיקוליהן
של רשויות אכיפת החוק". ואני, אכן חותם על הדברים האלה
בשתי ידיים.

אני מבקש להראות ולהדגים, כיצד כשאלה שקיום
המדינה תלוי בה וגם הרבה נפשות, המרד הערבי הקרוי
אינתיפאדה, היועץ המשפטי אחראי למצב הנורא הקיים. הוא
החיר למעשה כל פעילות של אש"ף בתנאי שאינה פעילות
חבלנית ממש, כל התארגנות חבלנית של המדינה הפלשתנית
בירושלים נהנית מחסינותו — ארגון, תעמולה, הסתה,
המרדה. מה שכתב הכיסאון הפלשתני החבלני "פלשתין
אלתיורה" בניקוסיה — —

יש לי חבר, משולם ספיר שמו, שכעורנו טייסים צעירים כטייסת התבטא בקשר לפרשה התורנית של אותה תקופה באומר: מי שגונב חמש לירות — זה היה הרבה, היו כ-50,000 אחוזי פיחות מאז — הוא גנב קטן; מי שגונב 500, הוא גנב; מי שגונב 5,000 — דמיונו לא עלה על כך — איננו אשם אלא באי-סדרים בלבד. שוליק צדק, והצדק שלו מלווה אותנו. לצערי, עד עצם היום הזה, איש אינו תובע ברצינות את הדגים השמנים לאחיות. פה ושם איזה אשר ירלין, אולי שער לעזאזל אחר. הציבור גדל על נורמה זו והתרגל. חסינותם הדיפלומטית או הפרלמנטרית של העבריינים הגדולים הפכה נורמה.

שמעון שטרית (המערך):
חסינות פרלמנטרית יש רק לחברי הכנסת.

יואש צידון (צומת):
אני יודע, פרופסור שטרית, אבל אגיד לך את האמת, קשה לי בכלל להגדיר את החסינות שבה מדובר, כי היא מוחלטת, היא מקיפה את הכול. הם חסינים בפני כול, לצערי.

ובכן, אחת הטענות בהחלטת היועץ המשפטי היתה, כי סבלו מספיק, ואלה שעולמם חרב בשל מעשיהם של הסובלים על מיליוניהם בגיהנום הניירורקי, מה גורלם?

טענה אחרת היתה, כי יש אשמים אחרים במערכת, אולי שרים ומנכ"לים. אם לא הועמדו אלה לדין, יש להוסיף חטא על פשע? ומי אמר שאין להעמידם לדין?

החלטתו של היועץ המשפטי היתה קו פרשת מים. או שהנוהג יזוכה לגיטימציה מצדו יהפוך לחוק, לדרך חיים בארץ הזו, או שיהיה הכרח לשרש אותו, על כל השורשים העמוקים של ההיסטוריה העצובה של האתוס הציבורי בישראל.

אני מסכים לכל הנאמר בדבר המשגים של היועץ המשפטי, הן על-ידי חבר הכנסת אורון, הן על-ידי חבר הכנסת וירשובסקי והן על-ידי חבר הכנסת העצני. אין אפוא צורך להוסיף ולמנות. הגיעה שעת האמת, עתנו, ובזכות המערכת המשפטית שלנו, שהצילה את ישראל יותר מפעם אחת מפי התהום, שכרו את הכלים והרעל שבהם יתפור.

אינני חולק על רצונו הטוב ועל כנותו של היועץ המשפטי, אלא על שיפוטו המקנה לגיטימציה לאחת המחלות החמורות ביותר שבחברתנו, לא-ישרויון בפני החוק, למתן חסינות מוחלטת למעמד מסוים מאוד. על כך אני חולק מכול וכול. והרי שיפוט ושיקול דעת הם תפקידו של היועץ המשפטי, ובשני אלה הוא כשל. עליו להסיק מסקנות.

אבל, משב הרוח הרענן הנושב אלינו מהמערכת השיפוטית שלנו חייב להעיר את המערכת כולה לחיים. חסל סדר אי-סדרים, כדברי ידידי, גנב הוא גנב, וגנב גדול או פושע גדול או עבריין גדול הם סכנה גדולה לציבור, לצדק ולאורח החיים שלנו.

מהיום ואילך יש ויש עניין ציבורי כמעשיהם של הנושאים בתפקידים רמים, בזכויותיהם, במחדליהם וכפשעיהם.

אני מקווה, כי פרשת מים היסטורית זאת תהדהד בכל פרודורי החיים שלנו; פרודורי הכלכלה, פרודורי החיים הפוליטיים וכל שאר הפרודורים של חיינו. והיה מחננו טהור. תודה.

סניורה, שיח' סעד א-דין עלמי מכריזים על עצמאות פלשתינאית מטעם המועצה הלאומית הפלשתינית, הפרלמנט של אש"ף, משבחים את "ההתקוממות המבורכת", מכריזים על ירושלים כבירה. היועץ המשפטי מטביע חותם "כשר", ועונה לי: לציבור לא תצמח כל תועלת.

הפרקליט הצבאי הראשי מסביר מדוע לא הועמדו לדין אליאס פרייג' וסרי נוסייבה; אליאס פרייג' — על פגישה עם ערפאת, סרי נוסייבה — על העברת מאות אלפי דולרים למימון המרד, וכן הוא ורדואן אבר-עיש — על ניסוח חוזה המרד, ואבר-עיש — על חברות אישית במפקדת ההתקוממות: "שיקולים חוץ-משפטיים שלקחו בחשבון היבטים ציבוריים והיבטים ביטחוניים". אין לשיקולים הציבוריים האלה.

לכג"ץ על יוסות המניית קדמה המלצה של ועדת חקירה, הלא היא ועדת-בייסקי. היועץ המשפטי לא רצה להאזין למה שהוועדה הזאת המליצה. אם, חלילה, תקום יום אחד ועדת חקירה לחקירת המחלל הישראלי מול המרד הערבי, אין לי ספק שייחוד בה מקום נרחב לאחיותו האישית של היועץ המשפטי לממשלה. על כן ראוי שהוא ישקול שנית את החלטתו שלא להסיק מסקנות מפסק-הדין האחרון, ועליו, על-פי מיטב מצפונו והמצפון הציבורי והשיקולים שהוא איננו יודע לשקול, להתפטר.

כמורכב ראוי ששר המשפטים הנכבד, היושב כאן, ישקול את המשך מתן האמון הבלתי-מוגבל שהוא נותן ביועץ המשפטי. נתן כאן בהודעות קודמות, כאשר דיברתי כאן במר לבי, לפני שבית-המשפט העליון דיבר, וירמוז ליועץ המשפטי להסיק את המסקנות וללכת.

היו"ר ש' וייס:
תודה רבה. אולי תיקון קל: אתה אמרת על הגברת יהודית קרפ שהיא עוזרת. היא משנה ליועץ המשפטי לממשלה.

אליקים העצני (התחיה):
I stand corrected, אבל מי שהוא משנה, הוא גם עוזר.

היו"ר ש' וייס:
יש להניח.

שמעון שטרית (המערך):
מי שהוא שר הוא גם סגן שר.

היו"ר ש' וייס:
אנחנו עוסקים פה בתואר, לא בפועל.

חבר הכנסת יאיר לוי — מה נעשה בלי חבר הכנסת יאיר לוי? איננו רשות הדיבור לחבר הכנסת יואש צידון, אחריו — לחבר הכנסת דן תיכון, אחרי חבר הכנסת דן תיכון — לחבר הכנסת שמעון שטרית, ואחרי חבר הכנסת שמעון שטרית — לחבר הכנסת מנחם פרוש.

יואש צידון (צומת):
כבוד היושב-ראש, עמיתי חברי הכנסת, היה לי הכבוד להצטרף ליוזמתו של חבר הכנסת מרדכי וירשובסקי ולהיות, יחד עם חבר הכנסת חגי מירום, אחד העותרים לבג"ץ כנגד החלטת היועץ המשפטי שלא להעמיד לדין את מנהלי הבנקים ושותפיהם לשרד נכסי הציבור בסך של כ-15 מיליארד שקל, משום ששוד בהיקף זה לא היה בו עניין ציבורי, רחמנא לילין. התקוממתו נגד עמדתו זו של היועץ המשפטי, משום שהבנתו שהיה בה משום ביטוי, משום מתן לגיטימציה, למצב השרור במדינה זה שנים רבות.

רבוחי, אני אינני מתפלל על החלטת היועץ המשפטי. החלטתו שלא להגיש תביעות כנגד הבנקאים מובנת לי, כי היא פועל יוצא של אותו קו שאמר: אל תיגעו בבנקאים, כי זה יזעזע את המערכת הבנקאית. כי זו מדינה האיכלת את יושביה ואת בנקאיה, ובחוק-לארץ לא מבינים את הזעזועים הפוקדים את המערכת הכלכלית חדשים לבקרים. היה מי שאמר, שהמערכת הזאת השתקמה, ועכשיו, כשאתה מגיש תביעות, קיימת סכנה שהיא תזרע ותקרוס פעם נוספת. מי שתומך באסכולה הזאת ומנתח את מהלכיה מבין את החלטתו של היועץ המשפטי שלא לגעת בבנקאים, כי חלף זמן רב מאז, והציבור לא יבין על מה המהומה על לא מאומה.

יש אנשים האומרים, שאכן נקלעה המדינה למשבר קשה והעניין לא מוצה. יש מי שאשם והוא צריך לעמוד בפני כס המשפט, לשאת באחריות, כי עד לרגע זה החטא נשאר יתום. האשמים לא הועמדו לדין.

ואני בא ואומר: רבוחי, היועץ המשפטי שקל, קיבל החלטה. אני לא קיבלתי את החלטתו; גם אמרתי לו, שלדעתי, הוא שוגה. ואכן, בא בג"ץ, והעמיד דברים על דיוקם, כך שלא יהיה מנוס מלהעמיד את הבנקאים לדין.

אינני רוצה לדבר על מהות העבירות שלהם. די אם אומר, שיומיים לפני שהמערכת קרסה עוד המליצו מנהלי הבנקים בפני לקוחותיהם לרכוש מניות בנקאיות, כשהם כבר ידעו שאין ביכולתם לווסת את המניות, וכי נצברה בידיהם כמות ענקית, ולמעשה הבנקים קרסו ונפלו. הם נשענו על אותם לקוחות תמימים, ושיקעו אותם כרגע האחרון אל תוך הרפש ואלפים. נכון שהיו כאלה שהרוויחו במרוצת השנים מן הוויסות, אבל בסך הכול מי שנתפס לנושא הזה ולקח מן הגלולות של הסם הזה בחורשים האחרונים, איבד כ-40% עד 60% מהונו. יש נטייה לשכוח זאת. יש נטייה לבוא ולומר: אם נגיש כתבי אישום נגד הבנקאים, תשוך המערכת הבנקאית למשך שנים רבות, ופסק-הדין יינתן בשנת 1995. מי יזכור אז על מה מדובר בכלל? ואיך אפשר להביא עכשיו את העדים? ובכלל, היכן פוליטיקאים?

מהלכים עלינו אימים — גם אני פוליטיקאי — ואומרים: אנחנו נדאג לכך, שגם הפוליטיקאים ייתנו את הדין. האיום הזה שאנחנו עומדים בפניו הוא שכואב לי יותר מכול: אם תיגעו בנו, נפתח את פינו, נזמד; לכן אל תיגעו בנו. רבוחי, אינני יכול לקבל את הטענות הללו, קל וחומר את האיומים המושמעים כלפי המערכת הפוליטית.

אני רוצה לומר כמה מלים בקשר להאשמות של הבנקאים, המגלגלים את העניין לפתחה של מליאת הכנסת באמצעות הצעת חוק שרונה במתן פטור לרכישת מניות בנקאיות בגין היטל "שלום הגליל" — 2%. פעם אחת אני מוכרח לספר מה הלך בוועדת הכספים. ועדת הכספים לא רצתה לתת יד לעניין הזה, כי היא ידעה שבכך היא כעצם מאשרת חוק שקשור בוויסות המניות. ישיבת הוועדה פוצצה, ואיש אל הבין מדוע, והחוק הזה נתקבל רק לאחר ששכנעו את החברים, שאכן הוויסות הוא אמצעי יעיל, שיש להשתמש בו לצורך רכישת מניות הנוסטרו שהצטברו בתהליך הוויסות על-ידי הבנקים. הוועדה נאנסה, שלא ברצונה ובחוסר ברירה.

אני יכול לגלגל ולספר על הרוח המיוחד של מבקר המדינה שהוליד את ועדת-בייסקי ואת מסקנות ועדת-בייסקי. שישומו רק בתחום האישי ועדיין לא הושלמו, וכאמור, הן מחכות למי מבין הבנקאים שיגאל אותן. אני מניח שכסופו של

היו"ר ש' וייס:

תודה. חבר הכנסת צידון, אני רוצה לציין, שאתה, כמעט בשיטתיות, אומר כל מה שצריך לומר במחצית הזמן.

מרכזי וירשובסקי (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
הוא היה טייס.

היו"ר ש' וייס:

כן, זהו, חשבתי על זה. הוא היה גם נווט, ולכן הוא יודע לנווט את הזמן.

שמעון טרית (המערך):

הוא גם מגיע להרצאות לפני הזמן.

היו"ר ש' וייס:

בבקשה, חבר הכנסת דן תיכון, להצעה באותו נושא.

דן תיכון (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, גם אני אקצר.

7.3 מיליארדי דולרים מחפשים אחראי: הם מחפשים את האחראים במשך תקופה ארוכה, הנמשכת ומשתרעת על-פני 7—8 שנים. העניין איננו יורד מסדר-היום שלנו. אולי בעת שהכנסת מותקפת לעתים קרובות מכפנים ומכוחן, כדאי לציין את חברי הכנסת המסורבים להיכנע ללחצים וממשיכים לעמוד על משמר אוכדן הסכום של 7.3 מיליארדי דולרים. זה נושא שמתחילת דרכו מטפול אך ורק על-ידי חברי הכנסת.

בשעתם התירעו מעט חברי כנסת נגד הוויסות, שאני קורא לו "סם 0.6%", שטופטף לכיסיהם של מרבית אזרחי מדינת ישראל. איש לא קם, למעט חברי כנסת מעטים שהסתכנו בחוסר פופולריות מרבי.

משפרץ המשבר ב-1983, היו שתי אסכולות שליוו את הטיפול בנושא הזה. לאורך כל הדרך, מי שינסה להבחין בין מה שקורה כתחום הממשלתי לבין מה שקורה כתחום הפרלמנטרי של הכנסת ייווכח לדעת שיש שתי גישות, שתי השקפות עולם שונות זו מזו. אחת אומרת: רבוחי, לא לגעת בעניין הזה. רשמתי קו זה מאפיין חלקים מן הממשלה, ולא משנה איוו ממשלה — של הליכוד או ממשלת אחדות לאומית. בכל מקום נמצאים אנשים המוכנים להירחם כדי שלא לפגום בשקט המאפיין את המערכת הבנקאית.

באותו יום, ה-6 באוקטובר 1983, אמרו לנו שאסור לזעזע את המערכת הבנקאית. דאגו מה יקרה לפת"חיים — פיקדונות תושבי חרץ — שיברחו. לכן אמרו שצריך לפתור את הבעיה במהירות, מחשש לאיתנותה של המערכת הבנקאית.

כאשר פרסם השופט בייסקי את מסקנותיו, וחברי הכנסת דרשו ליישם אותן כתחום האישי, קרי לומר למנהלי הבנקים שהם צריכים ללכת, נמצאו לאותם מנהלים סניגורים מקרב חברי הממשלה, ולא היה אפשר לאלץ אותם להתפטר.

לאורך כל הדרך אומרים לנו: אל תיגעו בבנקאים, אל תיגעו בבנקים, שהרי איתנותה הכלכלית של מדינת ישראל מוטלת בספק. המשבר הכלכלי שהחל ב-1983 להעיק על כולנו הולך ונמשך, ועדיין איננו יוצאים ממנו. 7.3 מיליארדי הדולרים עדיין זועקים ומחפשים אחראי?

ומנגד קמים כמה חברי כנסת ואומרים: דבר לא יקרה למערכת הבנקאית. היא תזרע, היא תתנקה, היא תטוהר, ואנו נתקדם לשלב שבו המערכת תאבד אולי מכוחה, וטוב שתאבד, שהרי כולנו זוכרים את ה"פיתם" למיניהם, איך שרים היו משחרים לפתחי לשכותיהם.

לא החוקרים ולא הפרקליטה. לכן, שתי השאלות הראשונות פתורות ונשארה שאלת העניין הציבורי. שמונה חודשים תמימים נדרשו ליועץ המשפטי ההחליט שלא להעמיד לדין כי אין בזה עניין ציבורי.

מדרכי וירשובסקי (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
החודשים האלה לא היו תמימים.

שמעון שטרית (המערך):
הם לא היו תמימים.

חגי מירום (המערך):
הם הכשירו את הנמקת חלוף הזמן מאוחר יותר.

שמעון שטרית (המערך):
אחרי-כך הם השתמשו בזה כדי להגיד שכבר עבר זמן. למען הסדר הטוב אני רוצה להזכיר, שהחקירה הפלילית לא נפתחה סתם כך. החקירה הפלילית נפתחה משום שוועדה ממלכתית בראשות שופט בית-המשפט העליון משה בייסקי, יחד עם אנשים נכבדים, מומחים ואנשי מקצוע, חקרה את הנושא, המליצה על כך, וגם זה לא הספיק, עד שחבר הכנסת מדרכי וירשובסקי פנה לבג"ץ: זה הבג"ץ הראשון.

הי"ר ג' גדות:
חבר הכנסת וירשובסקי, אפרופו תמימים, הייתי מעדיף שתתנהג עכשיו כשה תמים ולא תפריע לדובר.

שמעון שטרית (המערך):
חבר הכנסת וירשובסקי, אני מזכיר אותך כעתור בעתירה הראשונה, שבעקבותיה התחילה החקירה הפלילית, כי בלעדיה גם זה לא היה מתרחש.

זה הרקע של שיפוט, כדיקה ודין בנושא עמדת מערכת האכיפה הפלילית. ברקע הזה, ולא סתם, המשיך היועץ המשפטי לממשלה להחזיק את העניין, עד שקמנו, חבר הכנסת וירשובסקי ואנוכי, בוועדת החוקה, חוק ומשפט ואמרנו: לא ייתכן שיועץ משפטי יחזיק אצלו את החיק הזה, יבשל אותו, ילבן אותו, ילבן אותו, יתבלן אותו ולא יגמור. אחרי שנקבע דיון בוועדה — ייתכן שתרגמו במשהו לכך שההחלטה התקבלה.

לאחר שההחלטה התקבלה, למגינת לבנו — ציפינו שכנושא כזה, שוועדת חקירה ממלכתית החליטה לגביו, בנושא שכרוך בכ"ד מיליארי דולרים נזק, בנושא המשטרה המליצה לגביו, הפרקליטות המליצה לגביו, כולם היו בעד, ציפינו שתהיה העמדה לדין, לא בכל הסוגיות אבל בסוגיות המצומצמות שמדובר עליהן. אבל לא, ההחלטה היתה שאין בו עניין ציבורי.

אחרי שקמה סערה ציבורית גדולה הוגשו עתירות, ואנחנו שמחים לציין היום, במסגרת הדיון הזה, שבית-המשפט העליון החזיר את חוט השדרה למערכת התביעה הכללית, חוט שדרה שנפגע קשה ובצורה משמעותית — —

אדוני היושב-ראש, אני עוד לא התחלתי. ראיתי את משך הזמן שדיברו קורמי, וזה היה קצת ליברלי. אבקש מכבודו להתחשב כך גם בי.

הי"ר ג' גדות:
גם אני ליברלי. אני לאומי ליברלי.

שמעון שטרית (המערך):
אני מודה לאדוני.

דבר — אינני צמא-דם ואיני אומר זאת מפני שאני אוהב לראות את וקנאטי או את יפת בבית-המשפט — תתקבל החלטה שאין מנוס, הפשע בוצע והאזרחים מחכים שמישהו ייתן את הדין. תודה.

הי"ר ג' גדות:

אני מודה לחבר הכנסת דן תיכון. רשות הדיבור לחבר הכנסת שמעון שטרית, ואחריו — לחבר הכנסת מנחם פרוש, אחרון המתדיינים בנושא זה.

שמעון שטרית (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, למען ההיסטוריה אני רוצה לחזור, על-השבון ומני, בכמה משפטים על הרקע של הפרשה הזאת; לא רק הרקע של 7.3 מיליארדים שחברי חבר הכנסת תיכון הזכיר, אלא הטיפול המשפטי בפרשה הזאת, משום שהוא העיקר לפנינו היום: איך התמודדה מערכת אכיפת החוק של מדינת ישראל כאשר היה מדובר בעבריינות הכלכלית החמורה הזאת שאנחנו דנים בה היום.

חודשים ארוכים היה מונח על שולחנו של היועץ המשפטי לממשלה יוסף חריש תיק שהוכן כהלכה אחרי המלצה של המשטרה ואחרי שפרקליטה — כתאורה אז — עורכת-הדין ברכה אופיר הכינה כתב-אישום, ובו היא האשימה כמה בנקאים וכמה רואי-חשבון בפרשת ויסות המניות הבנקאיות, שדווקא לא הועמדו לדין על ויסות.

בכתב האישום, שהוכן על יסוד חקירת המשטרה והמלצתה, הואשמו הבנקאים כמתן עצה מטעה בעסקת ניירות ערך. סעיף 54 לחוק ניירות ערך, שהעונש בו הוא שלוש שנות מאסר, ובעבירה לפי סעיף 423 לחוק העונשין — רישום כוזב במסמכי תאגיד — על מה שהם עשו בקשר לרישום מלאי הוויסות. העונש על עבירה זו הוא חמש שנות מאסר. רואי-החשבון הואשמו בסיוע לעבירות אלה.

חברי הכנסת, אילו היה מדובר באזרח מן השורה, לא בכנקאי, לא ברואה-חשבון כביר, היה העניין מסתיים בחתימה של עורכת-הדין אופיר ולא היה צורך באישור של היועץ המשפטי לממשלה. היא היתה מגישה זאת לבית-המשפט. אבל מכיוון שפה היה מדובר לא באנשים רגילים סתם אלא באנשים חשובים, בעלי עמדה, בעלי כוח — אמר קודם חבר הכנסת תיכון, שהם גם יכולים לפתוח את הפה, והם גם מאיימים לפתוח את הפה — יש אצלנו נוהג, שאנשים חשובים מקבלים שימוע ועניינם גם נדון ברדג הגבוה ביותר. יש אנשים, שבחוק קבוע שהיועץ המשפטי צריך לאשר את חקירתם, כמו שופט. יש גם מצב, שבו החוק מחייב בקשה להסרת חסינות, כמו לגבי חברי כנסת. אבל נוצר נוהג, שאנשים חשובים, גם כאשר זה לא נובע מהחוק, עניינם מגיע לשולחנו של היועץ המשפטי לממשלה.

ובכן, אף שהיועץ המשפטי לממשלה לא התכוון לבדוק ולא בדק את כל התיקים ואת כל הראיות מחדש, נדרש לו הזמן שממרס עד נובמבר 1989 כדי להחליט על דבר אחד בלבד: האם יש או אין עניין ציבורי להעמיד לדין את הבנקאים ואת שותפיהם לעבירה. כיוון שכרוך שידורות ההעמדה לדין הם שלושה: שנעברה עבירה לכאורה; שיש ראיות לכאורה להעמדה לדין; שאין סיבה, הנובעת בעניין הציבורי, שלא להעמיד לדין — ברור שהיה חומר ראיות וכדור שנעברה עבירה לכאורה. אני אומר: הכול לכאורה, כי אחרת המשטרה לא היתה ממליצה ופרקליטה בכירה ומנוסה, שמדינת ישראל מינתה אותה לשופטת, לא היתה חותמת על כתב האישום. הרי זה כאילו אנחנו אומרים על אנשים אלה שהם לא מיומנים —

עכשיו לעניין טענת יציבות הבנקים והזעזוע של הבנקים. חבר הכנסת חייבן השיב על העניין, ובצדק. אני רוצה רק להזכיר, שמתוך תקווה לקבל חיזוק לעמדתו פנה היועץ המשפטי אל נגיד בנק ישראל כדי שיאשר, שההעמדה לדין תפגע ביציבות הבנקים. אתם יודעים מה היתה התשובה של הנגיד? התשובה היתה, שהוא לא מוכן לחת לו חוות דעת כזאת. אני למד מכך, שאין סכנה כזאת. יהיה זה קומץ של משפטנים ומנהלים שיעסקו בעניין זה. מרוע צריך הרבה לזעזע את המערכת הבנקאית? ואל יבהילו אותנו בכך, שאנחנו רוצים למכור את הבנקים. נמכור את הבנקים, וכל אחד יעשה את החישוב של הנושא הזה.

אני רוצה לגעת בשתי נקודות אחרונות, ואני מודה ליושב-ראש על סבלנותו.

היור"ג ג' גדות:

אני רוצה לתקן אותך, חבר הכנסת שטרית. אינך צריך להודות ליושב-ראש על סבלנותו, שהרי ממילא הוא יושב כאן. אתה צריך להודות על סבלנותם של חברי הכנסת השומעים אותך מבלי להרים קול שאגה.

שמעון שטרית (המערך):

אני מודה קודם כול ליושב-ראש, ואני מודה, כמוכך, לכל החברים שיושבים באולם, שלא זו בלבד שאינם מרימים קול שאגה, אלא הם יושבים בשקט ומאפשרים לי לשאת את הנאום שלי בצורה סבירה למדי.

עמיר פרץ (המערך):

שומעים כל מלה. שותים לרוויה כל מלה.

שמעון שטרית (המערך):

תודה רבה. אדוני שר המשפטים, ודאי שאתה זוכר שבועדת החוקה קיימו דיון רציני למדי בשאלת יחסי הגומלין היום, לאור התקדימים של ועדת-אגרנט וההנחיות של היועץ המשפטי בין שר המשפטים ליועץ המשפטי לממשלה.

שר המשפטים ד' מרידור:

כ-14 בנובמבר — — —

שמעון שטרית (המערך):

אכן כ-14 בנובמבר. היום, לקראת הדיון הזה, קראתי את הפרוטוקול. ואני רוצה לשאול אותך, אדוני שר המשפטים, כמלוא הכבוד וההוקרה לעמדה שהצגת בזמן: כפי שדיווחת, כאשר היועץ המשפטי התייעץ אתך, כפי שצריך הוא להתייעץ בעניינים בעלי השלכות ציבוריות, אתה אמרת ששתקת; דהיינו, אמרת לו שאין לך עמדה. כך אני מבין ממה שאמרת בזמן.

שר המשפטים ד' מרידור:

לא, לא הבנת בדיוק את דברי. לא פירשתי את דברי, לכן לא יכולת להבין כך או אחרת.

שמעון שטרית (המערך):

לכן אמרתי שכך הבנתי מדברך. אולי כאשר תשיב לנו, תבהיר את הדבר. אני רוצה להציג את השאלה שמטרידה אותי. האם אני יכול להניח, שהיועץ המשפטי היה מקבל החלטה אחרת, נכונה יותר, צודקת יותר וחוקית יותר, אם במסגרת חובתו להתייעץ עם שר המשפטים אתה היית מכוון אותו להבין, שמשיקולים של צדק, של שוויון ושל שלטון החוק ובהתחשב בהחלטות של הפרקליטות, בהמלצות המשטרה ובהמלצות ועדת החקירה צריך היה להעמיד אותם לדין, וכי זאת דעתך? אבל, שיקול דעתו היה שונה. אתה רק עושה את

אנחנו יכולים לציין, שפסק-הדין החזיר את חוט השדרה למערכת התביעה, ולפחות מבחינתי הוא בגדר יום חג לשלטון החוק ולשוויון בפני החוק במדינת ישראל.

באחד העיתונים הכלכליים, שלא אתן לו כאן פרסום, כתב אדם בשם יקיר פלסנר, שכעבר גם נשא משרה פוליטית —

דן תיכון (הליכוד):

הוא לא נשא משרה פוליטית.

שמעון שטרית (המערך):

זה היה מינוי פוליטי במשרה מקצועית. כסדר, או קיי. אני מסיר את הקטע הזה. הוא אדם פוליטי ששימש במשרה מקצועית.

דן תיכון (הליכוד):

הוא היה משנה לנגיד והתמנה על-ידי הממשלה.

שמעון שטרית (המערך):

אני התרשמתי, שהיה לו קשר מיוחד עם כמה שרים, ובגלל זה התמנה לתפקיד הזה.

דן תיכון (הליכוד):

— — —

שמעון שטרית (המערך):

זה נכון. יש כמה כאלה.

יקיר פלסנר אומר, שההחלטה הזאת נותנת הזדמנות לכמה חברי כנסת, ביניהם הפופוליסט שמעון שטרית, שאינו רוצה אף פעם אחת לחשוב כמה עולה כל החלטה. ויקיר פלסנר, כמוכך, התנגד להעמדה לדין גם אחרי החלטת בג"ץ.

מעל דוכן מכובד זה אני רוצה להגיד, שאני תמה — האם העמדה לדין של נושאי משרות בתאגידים, כדי שייחננו את הדין, תגן על אנשים שיש להם מניות בחברות, על אנשים שהשקיעו בחברות, או שהיא תקלקל להם? אני חשבתי, שאם אדם שנושא משרה בתאגיד נכשל, והוא משלם, פלילית או אזרחית, אתית או ציבורית, זה ילמד את הכול לקח, ואז הכול ייזהרו יותר כאשר הם מנהלים עסקים וכאשר הם מנהלים תאגידים, כאשר הם מנהלים את ההשקעות שלי ושל כל האנשים המפקידים כספים בבנקים או שהם בעלי מניות בחברות. אבל, הם הופכים את כל סדר העולמות. פתאום, מי שרוצה הקפדה על אחריות אומרים עליו שהוא לא מתחשב במחיר; ומי שרוצה לוותר על עמידה, על אכיפה ועל ציות וכיבוד החוק, הוא הופך פתאום להיות האיש הדואג לאינטרסים ולמחיר שרוון בכישלונות.

ולסיום, אומר עוד כמה דברים באופן טלגרפי. לאור העובדה, שהבנקאים ורואי-החשבון נאשמים בעבירות ספציפיות מאוד, כפי שהזכרתי: 1. רישום כוזב במסמכי תאגיד; 2. הטעיה בעסקת ניירות-ערך — ישקול מי שצריך לשקול, אבל, אני אומר, שאולי מי שיכולים להיראות כמסייעים להטעיה, ואינני יודע עד כמה אפשר לעשות את זה אלסטי, הם אנשים בדרג הממשלתי, שתובעים שהם יועמדו לדין, ואי-אפשר להאשים אותם בכך שרשמו רישום כוזב בספרי התאגיד. לא על זה מדובר. אנא, קצת זהירות בעניין הזה. ואם צריך להעמיד גם אותם לדין, אין שוללים זאת. אבל, היועץ המשפטי לא החליט להעמיד אותם לדין. הוא שקל, לפי ההמלצות שקיבל, רק לגבי אנשים מסוימים. רוצים להרחיב את זה — בבקשה, ירחיבו.

לליטרת על-פי הנוהג החוקתי של מדינת ישראל ונותן לו את העצה שלו, מאחר שהוא חייב להתייעץ אתך. באותו דיון אמרתי, שמול החובה שלו — — —

הי"ר ג' גדות:
חבר הכנסת שטרית, הנושא הזה, נדמה לי, מוצה עד תום. שמעון שטרית (המערך):

אני מגיע לנקודה האחרונה. הנקודה האחרונה עוסקת בפרשה דומה וקרוכה, והיא ההמלצה של משטרת ישראל להעמיד לדין את ארנסט יפת בשלושה אישומים, אישומים שלגביהם, אדוני שר המשפטים, הצנתי לך שאילתא ב-6 במרס 1990. למעשה התשובה על השאילתא ניתנה ב-1990 על שאלה ששאלתי לפני כן, בדצמבר 1989, אלא שבאותו יום הייתי בחוץ-לארץ, השתתפתי במשלחת פרלמנטרית לגרמניה, ולא היה באפשרותי לפתח את הנושא.

הי"ר ג' גדות:
עכשיו אני מבין על חשבון מה קיבלת את הדקות הנוספות.

שמעון שטרית (המערך):
מאז חודש מאי 1989, כאשר העבירה המשטרה את המלצותיה להעמיד לדין את ארנסט יפת על מכירת דירה ליפת במחיר מופחת, על קביעת פיצויים אישיים גבוהים כהליך חריג ועל ניהול חשבונות בתנאים מועדפים, עברה לפי חשבוני שנה. המשטרה סיימה את עבודתה לפני שנה. אני שאלתי, אם פרקליט מסוים עובר על התיק, ואמרו לי, שההנחה שאיש אינו עובר על התיק איננה נכונה, ואמרו לי עוד, שהסיבה לכך שהטיפול לא הסתיים היא שבעינין הזה כרוכות בעיות ענייניות מקצועיות מורכבות.

בדקתי את אמנת ההסגרה בין ארצות-הברית לישראל ולמדתי, שאי-אפשר אולי להביא את ארנסט יפת ארצה בגין עבירות הקשורות בוויסות, אבל אפשר לבקש את הסגרתו לפי סעיף 2(17) ו-2(18) לאמנה בגין אותם סעיפים שמפורטים שם על קבלת דבר כמרמה וכיוצא בזה.

השאלה שלי היא: האם אנחנו צריכים לעבור אותו תהליך גם בהעמדה לדין של ארנסט יפת, או שאנחנו יכולים לצפות לכך, שיתנהגו כלפיו בדיוק כפי שנוהגים כלפי אזרחים אחרים שעברו עבירה, והמשטרה המליצה להעמיד אותם לדין. תודה רבה.

הי"ר ג' גדות:
תודה רבה לחבר הכנסת שטרית. רשות הדיבור לחבר הכנסת מנחם פרוש, אחרון המתדיינים בנושא זה.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):
אדוני היושבי-ראש, חברי הכנסת, יש נושאים שמקבלים הגדרה מיוחדת, וזוהי ההגדרה "עסק ביש": ולא נשכח עד כה לאן עסק-ביש מסוגל להוביל. זה לא דילג גם על אישיות בעלת רמה מדינית כמו מר דוד בן-גוריון, עם כל ההשלכות של אותו עסק-ביש.

אין כל ספק, גם את נושא ויסות מניות הבנקים יש להגדיר בהגדרה המיוחדת "עסק ביש". עסק-ביש זה עזעזע את מערכת הבנקאות, פגע קשה מאוד בציבור, פגע קשה מאוד גם בשלטון. עסק-ביש זה הוליך לענישה חסרת תקדים: הורדה בכח אחת של טובי הבנקאים במדינה מרום מעמדם.

אנו עדיין לא, ועשינו את החשבון על גודל העונש והפגיעה בגדולי הבנקאים, הורדתם מגדולתם. זהו עונש. אם אין רצון

לא אכנס בומני המצומצם לשאת דברי ולהביע דעה, אם אומנם מנהלי הבנקים עברו או לא עברו את העבירות המיוחסות להם. אם שואלים: מי אשם? נאמר כאן ללא כל ספק, כי רבים אשמים. אבל יש אשמים כמה שקרה והם יושבים שלווים ושקטים ולא פוגעים בהם. הם אשמים, אבל אותם לא מבקשים להעמיד לדין. הם מסתתרים, ויש המעוניינים להסתירם.

אין כל ספק, יש ללמוד לקח מכל מה שקרה, וחובת הקובעים במשרד האוצר, בבנק ישראל, לתקן תקנות כדי שלא יתאפשר לעשות שוב דבר כזה אשר נעשה. זה עלה לנו ביוקר רב.

הגשתי את ההצעה לסדר-היום על החלטת בג"ץ בנושא ויסות מניות הבנקים והתייחסותו כערעור המוחץ לקביעת היועץ המשפטי שלא להעמיד לדין את מנהלי הבנקים.

שהוא נוקט חייבות להיות הוגנות וסבירות. רביעית, אסור להחלטות כאלה לנוכח משיקול זר, כגון לחץ פוליטי. חובה על המחליט לשקול את כל השיקולים הרלבנטיים.

האם ממערכת הכללים שפירטתי פה עכשיו נובע שמכל מצב מחבקשת לפי החוק החלטה אחת בלבד, וכל מי ששוכנע אחרת או מחליט החלטה שונה מן ההחלטה האחת היא טועה, פועל באופן בלתי חוקי? התשובה היא — לא; בשום אופן לא. יכולות להיות תשובות שונות, החלטות שונות, באותו עניין על-פי אותו מצב חוקי עצמו. ההחלטות השונות יכולות לנוכח ממערכת ערכים שונה של המחליט, מיעדי מדיניות שונים, משקלול שונה של השיקולים השונים שיש לשקול אותם. במלים אחרות, יש מתחם רחב של החלטות אפשריות, שהמחליט רשאי לקבל, ובלבד שכולן תהיינה החלטות סבירות. יכול שתהיינה כמה החלטות סבירות אפשריות.

מדוע צריכה ההחלטה להיות סבירה? ראשית, דיברה תורה בלשון בני-אדם. פירוש בלתי סביר לחוק הוא פירוש שאיננו נכון, ולא התכוון המחוקק, או העם שהוא המחוקק כאמצעות הכנסת, לפירוש בלתי סביר — לכן, בלתי נכון — לחוקים שהוא מחוקק, לכן, החוק למעשה איננו מתיר פעולה על-פי פירוש בלתי סביר שלו. שנית, השלטון הוא נאמנו של האזרח. לא נוצר השלטון, לא נוצרו החברה והמדינה, אלא לטובתם ולרווחתם של היחידים.

השלטון מקבל על-פי החוק את נכסי המדינה לניהולו, את ענייני המדינה לטיפולו. לשם כך הוא חייב להשתמש בכוחות ובסמכויות הניתנים לו רק כדי לשרת את האינטרס הציבורי. הוא נאמן, החייב בהגיונות וכישרו וכשיקול ענייני וסביר כלפי שולחיו.

מתי מתערב בית-המשפט, בעניינינו שלנו — בית-המשפט הגבוה לצדק, ומה תפקידו? — תפקידו לתת סעד למי שנעשה לו עוול. מול מי? — מול השלטון. תפקידו לשמור שהשלטון יפעל בתוך מסגרת החוק ולא מחוצה לו, כי מחוצה לו הוא פועל ללא סמכות, הוא פועל פעולה בלתי חוקית.

יש להודות שהיו התפתחויות במידת ההתערבות של בית-המשפט הגבוה לצדק בהחלטות השלטון. לפנים נטה בית-המשפט להקפיד יותר על זכות העמידה של העותר, בשנים האחרונות הפתח הזה הורחב. זכור בוודאי לכול פסק-הדין כבג"ץ כעניין בני הישיבות בעתירה שהגיש עורך-הדין רסלר. הסוגיה לוכנה שם בפירוט. היום דומה, שכלל שהעניין הנדון הוא בעל חשיבות ציבורית רבה יותר, כן ידקדקו פחות בשאלת זכות העמידה של העותר.

לפנים מיעט בג"ץ להתערב, כאשר הנושא שבמחלוקת היה נושא שהציבור חלוק עליו, נושא פוליטי. מטעמים שונים לא התערב בג"ץ בקלות בעניינים כאלה, לרבות מתוך נימוס שבין הרשויות או מתוך אי-התערבות בשיקול דעת של רשויות אחרות. היום גם עניין זה הורחב, אם כי בהתערבותו בהחלטות מסוימות בתוך הבית הזה עדיין שמר בג"ץ על מידת אי-התערבות, שלא היתה קיימת אילו היה מדובר ברשות אחרת ולא ברשות המחוקקת.

לפנים היו נושאי משרות שבג"ץ מיעט להתערב או שלא התערב כלל בהחלטותיהם. דוגמה מוכרת למשפטים שבתוכנו היא, למשל, סמכותו של שר האוצר להפקיע קרקעות על-פי פקודת הקרקעות (רכישה לצורכי ציבור) משנת 1943.

גם בענייני ובהחלטותיו של היועץ המשפטי לממשלה לא התערב, עד לאחרונה, בית-המשפט הגבוה לצדק. נהגו כפי

מה שענינו רואות. ומי שמאמץ כלל יסודי זה קובע קביעותיו רק אחרי שענינו רואות ואינו מושפע מלחצים כלשהם.

אם היועץ המשפטי היה צריך לקבוע להעמיד לדין, היה צריך לחרוג מהמעגל של הבנקאים, שבאו על עונשם על-ידי הרחקתם ממעמדם על-ידי מסקנות ועדת-בייסקי. היועץ המשפטי, לאור מה שענינו רואות, ראה כי יש ויש עוד ועוד שיש לחבוע אותם לדין. אולם לא היו לפניו הנתונים כדי שענינו יראו נכוחה כמקובל לשפוט לפי מה שענינו רואות. נכון — חשדות, רינונים, ויותר מרינונים, אבל לא יותר מאשר יכול להוכיח שיש case למשפט ממשי.

כסוף דברי אני חייב לומר לכל אלה ששמסכות צדדיות בוחרים תמיד לתקוף את היועץ המשפטי כקורבן, ועל זה יש לנו להתריע, בין שזה מאיזה גורם שהוא וגם כשזה מגורם רם מעמד בבית-המשפט העליון, אשר בהחלטתו לא פגע רק ביועץ המשפטי בערעור על שיקוליו וקביעותיו. ברור, כמעגל כזה עלול להתלגלג — לתקוף שיקולים והכרעותיו של בית-המשפט העליון.

ואתה, כבוד שר-המשפטים, חובתך לתת את הדעת ולקבוע תחומים בלתי-מעוררים על-ידי גורם כלשהו, שום גורם לא יוכל לערער על זה: תחומה של הכנסת, תחומה של היועץ המשפטי ותחומה של בית-המשפט העליון. תקבע כללים מופשטים, שלא יאפשרו לשום גורם מהגורמים לחרוג מן התחומים. זה מחויב המציאות כיום כמצבנו.

עלינו לראות בדאגה את הפגיעות של גורם אחד בשני בזמן האחרון. זה עלול להוביל אותנו, עד כדי כך אני רואה בזה, אם הפגיעות האלה תימשכנה, אם כל אחד ירוץ אחרי השני למצוא פסול בשיקוליו — זה יכול להביא אותנו כמערכת התחיקה לתהוה ובוהו. אתה, כשר המשפטים, צריך לתת את הדעת איך למנוע זאת.

היו"ר ג' גדות:

אני מודה לחבר הכנסת פרוש. רשות התשובה לשר המשפטים דן מרדור.

שר המשפטים ד' מרדור:

אדוני היושב-ראש, גברתי ורבותי חברי הכנסת, גם לפני החלטת בית-המשפט הגבוה לצדק וגם לאחריה נאמרו דברים רבים על היועץ המשפטי לממשלה. חלקם נאמרו בגסות ובעזות מצח, וצריך לעמוד ולהגן על היועץ המשפטי לממשלה מפני התקפות בסגנון כזה וברוח כזאת. חלקם דברים שבביקורת הוגנת ומותרת, שהרי גם היועץ המשפטי לממשלה, המקבל החלטות — והחלטות קשות, בעניינים רגישים — גם הוא עומד לביקורת הציבור.

הפעם התערב בית-המשפט הגבוה לצדק בשיקול דעתו של היועץ המשפטי לממשלה וביטל את החלטתו שלא להעמיד לדין אותם אנשים שמדובר בהם.

וזהו הפעם השנייה שהתערבות כזאת נעשתה. היא נעשתה לפני זמן לא רב בעניינו של העיתונאי קליגר.

מהו בסיסה של התערבות בית-המשפט הגבוה לצדק בהחלטות היועץ המשפטי לממשלה? בסיסה הוא כעקרון שלטון החוק, בכפיפות השלטון לחוק. גם היועץ המשפטי לממשלה הוא רשות שלטונית. ראשית, לשלטון אין סמכויות לפעול או להחליט, אלא כפי שקבע לו החוק. שנית, בית-המשפט הוא הפרשן המוסמך והסופי של החוק, גם כלפי השלטון. שלישית, ההחלטות שמקבל השלטון והפעולות

לממשלה. ואני עומד כאן כמי שאחראי לפעולותיו, לטוב ולרע, בשם הממשלה שבחרה בו.

אבל, אני רוצה לחזור על עיקרון אחד, שהוא חשוב, והוא גם מחייב לשאלה שנשאלתי כאן על-ידי אחד המציעים. החלטת היועץ המשפטי לממשלה היא אוטונומית, שלו, בסמכותו הבלעדית. הוא איננו חייב לקבל הכוונה או הוראה; הוא איננו רשאי לקבל הוראה משום אדם, גם לא מן הממשלה בממשלה, בשר המשפטים, כשרים אחרים, בנושאים בעלי חשיבות ציבורית, מדינית או ביטחונית יוצאים-דופן. גם דברים אלה נאמרו בדוח של הוועדה בראשות נשיא בית-המשפט העליון לשעבר שמעון אגרנט. התייעצות — כן. כפיפות — לא. עצמאות מוחלטת.

היועץ המשפטי לממשלה, המתייעץ, צריך להיות אדם חזק דיו, לעמוד ולומר את דעתו ולהחליט על-פי שיקול דעתו. ואני מאמין שכך עשה וכך עושה היועץ המשפטי לממשלה.

האם ראוי לייעץ לו? האם ראוי להשתמש בסמכות הנתונה לשר לייעץ ליועץ המשפטי לממשלה? אין ספק שזהו עניין למדיניותו של כל שר משפטים, של כל ממשלה, לפי שיקול דעתו.

אמרתי בכנסת אז, לפני חצי שנה, ואני חוזר ואומר עכשיו: קבעתי לי לכלל למעט ככל האפשר בייעוץ ליועץ. אני משתדל להימנע ככל האפשר ממתן עצות ליועץ בשאלות הקריטיות האלה של העמדה לדין או עיכוב הליכים.

היועץ המשפטי לממשלה יושב בישיבות הממשלה זה למעלה מ-12 שנים. הוא יודע מה שנאמר בישיבות. הוא שומע את הדברים. הוא איננו זקוק שמישהו יאמר לו מה נאמר בישיבות האלה.

אחת המכות שהוכינו — השלטון, המגזר הציבורי — היא מכת הפוליטיזציה, ההתערבות של אנשים פוליטיים, משיקולים פוליטיים, בהחלטות שאין בינן לבין השיקול הפוליטי ולא כלום. אם יש מערכת אחת שראוי לשמור אותה מכל משמר, יותר מכל מערכת אחרת, ממעורבות פוליטית, ממעורבות של אנשים פוליטיים, מהתערבות של שיקולים פוליטיים, זו מערכת המשפט. מעל לכל — בתי-המשפט.

אבל חשובה מאוד גם מערכת התביעה הכללית בראשות היועץ המשפטי לממשלה.

שמעון שטרית (המערך):
אדוני מציע לשנות את הנוהג הזה?

שר המשפטים ד' מרדור:
חרשה לי, חבר הכנסת שטרית.

כדי לשמור לא רק על יכולתה של המערכת לפעול, אלא גם על אמון הציבור בה, שפעולתה איננה מושפעת משיקולים פוליטיים, לדעתי, ראוי מאוד שאנשים פוליטיים — שרים בממשלה, גם שר המשפטים — יצמצמו ככל האפשר את השימוש שהם עושים בסמכות לתת עצות ליועץ המשפטי לממשלה אם להעמיד לדין אדם זה או אחר או אם לעכב את ההליכים נגדו.

חבר הכנסת שטרית הזכיר דברים, שהוא הבין מתוך דברים שאולי אמרתי בוועדת החוקה, חוק ומשפט ובמליאה. אמרתי ואחזור ואומר כאן: היועץ המשפטי לממשלה אכן שוחח אתי בעניין זה. השבתי לו מה שהשבתי. לא אמרתי אז

שנפסק בג"ץ הידוע בעניין גברת פרידה שור. לאחרונה הורחב הפתח שדרכו בג"ץ מתערב; לא מכבר היה פסק-דין שבו שונתה החלטה של התובע הצבאי הראשי. היה פסק-הדין בעניין העיתונאי קליגר ויש פסק-דין זה בעניין הבנקאים.

לא מעט מבין אנשי הציבור, לא מעט במסדרונות השלטון, מתלוננים על התערבות יתירה של בית-המשפט הגבוה לצדק, נכון, ויש לומר את הדברים, שגם בין המשפטיים, והדגולים שבהם, יש גישות שונות לגבי מידת ההתערבות שראוי לו לבג"ץ להתערב בענייני השלטון. והדיון הוא מתנהל ויתנהל בוודאי כציבור, בפקולטות למשפטים ובכל מקום ראוי אחר.

אבל, נדמה לי שטוב יעשה השלטון, טוב נעשה אנחנו, אם במקום לשאול אם בג"ץ מתערב יותר מדי בעניינינו, בענייני השלטון, אנחנו, אנשי השלטון, נשאל את עצמנו, אם אנחנו עושים די כדי לשמור על החוק, שבג"ץ הוא באמת אחד משומרי המובהקים ביותר.

בג"ץ ניצב כאותו מבצר על הגבול ולא נתון לחצות אותו. אבל שלטון המתנה כראוי מונע התקרבות לאזור הגבול. הוא לא צריך להיות שם, אין לו מה לחפש שם.

לכן אני חושב שאנחנו, אנשי השלטון, צריכים לפשפש הרבה כמעשינו ולבדוק עד כמה אנחנו מעניקים חשיבות, עד כמה אנחנו נותנים דוגמה, לשמירת הנורמות והערכים שהחוק מגן עליהם. ככל שנשמור בעצמנו מפני מעשים שאינם ראויים, אין לי ספק שתפחת ההתערבות של בית-המשפט בעתירות כנגד מעשים כאלה.

העיקרון של השוויון בפני החוק חל כמובן על האזרחים כולם, או התושבים כולם, לפי העניין, בפני החוק. בפני המשפט, בפני בתי-המשפט. בין היתר נובע מעקרון השוויון בפני החוק, שגם כל רשויות השלטון שוות בפני החוק, וגם היועץ המשפטי לממשלה, וזה נקבע לאחרונה, גם הוא, החלטותיו ומעשיו יידונו באמת-מידה שבה מודד בית-המשפט פעולות של שלטון, של כל רשות שלטונית, על-פי החוק, על-פי מידת התאמתו לחוק, בקני-המידה שעל-פיהם אמורה אותה רשות, במקרה זה היועץ המשפטי, לפעול.

סמכות היועץ המשפטי רחבה מאוד. היועץ המשפטי עוסק בנושאים רגישים, כואבים, קשים. אין לקנא תמיד בהחלטות העומדות בפניו, בשיקולים שהוא צריך לשקול, בקושי שהוא ניצב בפניו. העמדה לדין, או הימנעות מהעמדה לדין, עיכוב הליכים, או הימנעות מלעכב הליכים — אלו שאלות שיש להן חשיבות ציבורית מצד אחד, ויש להן חשיבות עצומה, לפעמים כמעט דיני נפשות, מצד שני, לגבי האדם שבו מדובר.

היועץ המשפטי לממשלה איננו כפוף לאיש, בוודאי איננו כפוף לממשלה, בהחלטותיו בעניין העמדה לדין או הימנעות ממנה, בעניין עיכוב ההליכים או הימנעות ממנו.

כדיון שהיה בבית הזה ב-15 בנובמבר, לפני כחצי שנה, וכדיון שהיה בוועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת ב-14 בנובמבר, כל אלה אחרי החלטתו של היועץ המשפטי, מושא העתירה שנפסקה זה עתה, דנו חברי הכנסת בהרחבה — גם אני אמרתי כמה דברים הן בוועדה והן במליאה — על עצמאות היועץ המשפטי לממשלה ועל שיקוליו. נקבע בשנת 1963, בוועדת-אגרנט, שהתווה את גבולות סמכותו של היועץ המשפטי לממשלה, שיש לשר המשפטים אחריות פרלמנטרית — כדברי הוועדה: "מצומצמת" — לפעולות היועץ המשפטי

נגועות בוויסות עצמו אלא בעניינים שונים; והזכיר חבר הכנסת תיכון מאזנים, רישומים לא נכונים, בזה מדובר.

אני מציע גם היום לראות את הדברים בפרופורציה הנכונה שלהם, ואני רוצה לומר דבר נוסף: איש עדיין לא הורשע. שום אדם מהאנשים שהיו רשומים, או יהיו רשומים, אם יוגש כתב אישום, כנאשמים בכתבי האישום האלה, לא הורשע. כולם, אם יוגש כתב אישום, כל אלה שנגדם יוגש כתב אישום, יעמדו זכאים — אני חוזר: זכאים — לפני השופט. על-פי החוק יחברו עניינם ויפסק דינם לחסד או לשבט.

אדוני היושב-ראש, אם חברי הכנסת שהציעו את ההצעות לסדר-היום יואילו להסתפק בדברי אלה, אשמח. אם יהיו ביניהם כאלה שלא יסכימו לכך, אציע להעביר את הנושא לדין בוועדת החוקה, חוק ומשפט.

היו"ר ג' גדות:

אני מודה לכבוד שר המשפטים. אם כן, חברי הכנסת, אקרא בשמות חברי הכנסת ואשאל — — —

דן תיכון (הליכוד):

— — —

היו"ר ג' גדות:

אני שמח על דבריו של חבר הכנסת דן תיכון.

אם כן, נתחיל לפי הסדר. האם חבר הכנסת חיים אורון מסתפק בהודעת השר?

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):
כן.

היו"ר ג' גדות:

אני מודה לך. האם חבר הכנסת מרדכי וירשובסקי מסתפק בהודעת השר?

מרדכי וירשובסקי (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

לא, בפירוש לא. אני חושב שצריך לדון בזה בוועדה.

היו"ר ג' גדות:

סליחה, אדוני חבר הכנסת וירשובסקי, כמדומני אתה סגן יושב-ראש הכנסת, ואתה בוודאי מכיר את הנוהג, שעל שאלתי יש להשיב בהן או בלא בלבד. אני מודה.

מכאן לחבר הכנסת אליקים העזני: למעשה אין טעם לשאול את חברי הכנסת האחרים, כי ממילא נצטרך להצביע.

דן תיכון (הליכוד):

בכת אחת על כל ההצעות.

היו"ר ג' גדות:

אינני יודע, אולי חברי הכנסת ירצו להתייחס אחרת להצעתו של חבר הכנסת מרדכי וירשובסקי.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):
אפשר להצביע על כל ההצעות יחד.

היו"ר ג' גדות:

חבר הכנסת חיים אורון מסכים להצבעה משותפת. חבר הכנסת מרדכי וירשובסקי מסכים להצבעה משותפת?

מרדכי וירשובסקי (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
כן.

היו"ר ג' גדות:

חבר הכנסת העזני מסכים להצבעה משותפת?

מה השכתי, ולא אומר עתה מה השכתי. אינני חושב שראוי שאומר את הדברים האלה, דווקא כדי שבאתם מקרים שהיועץ המשפטי חושב לנכון לשאול או להתייעץ לגביהם, אפשר יהיה לקיים שיחה חופשית בנושא זה.

בעניין הפסיקה של בית-המשפט הגבוה לצדק, שחברים רבים הזכירו אותה כאן, אני רוצה לומר: הכנסת דנה אז והיא דנה היום. הציבור דן אז והוא דן היום. הכול לגיטימי, בתנאי שזה נעשה בדרך ראויה, בדרך מכובדת.

היועץ המשפטי לממשלה, על-פי פסק-הדין, שקל את השיקולים השונים שצריך היה לשקול. לא נפסק שהוא שקל איוה שיקול זה. להיפך — רק השיקולים הרלבנטיים. אני רוצה שהדבר ייאמר, כי ציטטו כאן, באופן לגיטימי, קטעים אחרים מאותו פסק-דין. לא נאמר שהוא שקל שיקול זה כלשהו. להיפך, הוא לא שקל שיקולים זרים. לא נקבע שהיה איוה לחץ חיצוני, פוליטי או אחר עליו. להיפך, נתקבלו דבריו שלא היה לחץ כזה. אלא שלדעת בית-המשפט הגבוה לצדק, על-פי — — —

שמעון שטרית (המערך):

היועץ המשפטי, בחוות הדעת, קבע שהיה עליו לחץ.

שר המשפטים ד' מרידור:

בית-המשפט הגבוה לצדק כתב בפסיקתו, שמקובלים עליו דברי היועץ המשפטי לממשלה בדיוק בעניין זה. גם לבני הלחץ, חבר הכנסת שטרית, אם תעיין בפסק-הדין תמצא את הדברים שקראתי עכשיו.

אלא שלדעת בית-המשפט הגבוה לצדק טעה היועץ המשפטי במירת החשיבות שייחס לשיקולים השונים שהם כולם רלבנטיים, בשקלול שהוא קבע לערכים השונים. השקלול הזה, לדעת בית-המשפט הגבוה לצדק, לא היה נכון. לדעתו, לא ניתן משקל מספיק לעקרון השוויון בפני החוק, לחשיבות ההליך המשפטי של העמדה לדין במקרה כאן, והיתה העדפה של שיקולים אחרים, בעל-משקל, שגם הם היו ממין העניין.

אני אומר את הדברים האלה, כדי להזכיר לכולנו, שגם אם נפסק, וכך נפסק, שההחלטה לוקה בחוסר סבירות, חוסר סבירות מהותי, כל הדברים האחרים שאפשר היה להבין מחלק מן המבקרים לא נאמרו — לא לחץ זה, לא שיקול זה וכיוצא באלה.

מכל הסיבות האלה ביטל בית-המשפט את החלטת היועץ המשפטי לממשלה.

כולנו, אדוני היושב-ראש, כפופים לחוק. כולנו כפופים גם למפרשו ולמיישמו של החוק — בית-המשפט, וככל שהדבר אמור בשלטון וכרשויותיו — בית-המשפט הגבוה לצדק.

גם היועץ המשפטי לממשלה הוא ראשון שלטוגית הפועלת על-פי החוק, ולכן גם הוא כפוף לפירוש החוק ולפסיקת בית-המשפט הגבוה לצדק. כפי שנפסק, כך יפעל היועץ המשפטי לממשלה. הוא ישקול, כפי שנקבע בבג"ץ, אם יש ראיות לכאורה להעמדתם לדין של האנשים שמדובר בהם, ועל-פי שיקול זה הוא יחליט.

ולסיום אני רוצה לומר: היתה כאן פריסה מחדש של ריעה רחבה מאוד. אל נשכח, שלא היתה הצעה להעמיד לדין את האנשים על הוויסות של המניות. אם היה נזק גדול שחבר הכנסת דן תיכון, מראשוני המועיקים, הזעיק נגדו, אם היה נזק של 7 מיליארדי דולרים או נזק דומה, הרי הוא נבע מוויסות המניות, העבירות המיוחסות בכתבי האישום שהוכנו אינן

כ"א באייר התש"ן (16 במאי 1990)
 — הצעות לסדר-היום; מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת;
 הודעה אישית של חבר הכנסת מ' נפאע —

אליקים העצני (התחיה):
 כן.

הי"ר ג' גדות:
 אם כן, חברי הכנסת, ההצבעה תהיה כעד ונגד העברת
 הנושא לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

הי"ר ג' גדות:

חבר הכנסת יאיר לוי אינו נוכח. חבר הכנסת יואש צידון
 התנצל על נסיעה. חבר הכנסת דן תיכון?

ה צ כ ע

דן תיכון (הליכוד):
 כן.

בעד ההצעה להעביר

את הנושא לוועדה — 12

נגד — אין

נמנעים — אין

הי"ר ג' גדות:

חבר הכנסת שמעון שטרית?

שמעון שטרית (המערך):
 כן.

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת החוקה, חוק ומשפט נתקבלה.

הי"ר ג' גדות:

חבר הכנסת מנחם פרוש?

מנחם פרוש (אגודת ישראל):
 כן.

הי"ר ג' גדות:
 אם כן, חברי הכנסת, ב־12 קולות בעד, ללא מתנגדים
 וללא נמנעים, אני קובע שהדיון בהצעות אלו הועבר לוועדת
 החוקה, חוק ומשפט.

ט. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

הי"ר ג' גדות:

ועתה, חברי הכנסת, הודעה לסגנית מזכיר הכנסת.

הצעת חוק המועצה להשכלה גבוהה (תיקון מס' 8),
 התש"ן—1990, שהחזירה ועדת החינוך והתרבות לקריאה
 שנייה ולקריאה שלישית. תודה.

סגנית מזכיר הכנסת ש' כרם:

ברשות היושב-ראש, הנני מתכבדת להודיע, כי הונחה
 היום על שולחן הכנסת —

הי"ר ג' גדות:

אני מודה לסגנית מזכיר הכנסת.

י. הודעה אישית של חבר הכנסת מ' נפאע

הי"ר ג' גדות:

ועתה, חברי הכנסת, הודעה אישית לחבר הכנסת מוחמד
 נפאע. בבקשה.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):
 הכנסת רושמת הודעה זו?

הי"ר ג' גדות:

הכנסת רושמת בכל מקרה את הודעתו של חבר הכנסת
 נפאע. יש לי חדשות לחבר הכנסת יאיר צבן, שאיננו חדש בכית
 הזו: כל מלה, זו שלך, זו שלי, ובוודאי של חבר הכנסת נפאע,
 נרשמה ב"דברי הכנסת".

מוחמד נפאע (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אדוני היושב-ראש, אני מתכבד למסור הודעה אישית
 בתגובה על דבריו של חבר הכנסת עוזי לנדאו:

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):
 אני בטוח שלא תעיר הערה זו כאשר נציג מסיעת הליכוד
 ימסור הודעה.

אכן, הוזמנתי יחד עם אחרים להשתתף באספה, רב-שיח
 מטעם סטודנטים באוניברסיטת חיפה, ואני מתכוון להשתתף.

הי"ר ג' גדות:

חבר הכנסת צבן, אתה עדי שבעת ניהול הישיבות על-ידי
 אין מידה של איפה ואיפה.

אני מגנה את מה שאמר חבר הכנסת עוזי לנדאו כלפי
 המשתתפים, כאילו הם תומכי אש"ף. הדבר הזה חוזר, והוא
 המשך למסע ההסתה כלפי חברי הכנסת הערכים. העמדות שלי
 ידועות, וכן עמדות סיעתי. סיעת חד"ש היהודית-הערבית. אני
 משוכנע בעמדות אלו, זו תהיה עמדותי גם בכנס מחר, לא מתוך
 פחד מאיש, לא מתוך פחד מהסתה ומטרור, לרבות החוק
 לתיקון פקודת מניעת הטרור.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):
 להיפך.

הי"ר ג' גדות:

בסדר, יכול להיות שלא קלטתי.

אני חוזר ומגנה את שאמר חבר הכנסת עוזי לנדאו, ודורש
 להפסיק להשתמש בביטויי הסתה כני"ל ולהפסיק את מסע
 ההסתה. תודה.

הי"ר ג' גדות:

עד כאן הודעתו של חבר הכנסת נפאע.

חברי הכנסת, תם סדר-היום של ישיבה זו. אני קובע כי
 ישיבתה הבאה של הכנסת תהא ביום שני הבא, כ"ו באייר
 התש"ן, 21 במאי 1990, בשעה 16:00. ישיבה זו נעולה.

נספחות

א. סדר-היום לשיבות קע"ה — קע"ז

- א. שאילתות בעל-פה.
ב. שאילתות ותשובות.
ג. היערכות הממשלה לקליטת העלייה.
ד. סקירת שר התקשורת על פעולות משרדו.
ה. משק המים בישראל.
ו. החלטה בדבר אישור החלטת ועדת הכספים לאשר הוראות בצו תעריף המכס והפטורים ומס קנייה על טובין (תיקון מס' 17), התש"ן—1990.
ז. הצעת חוק לתיקון פקודת התעבורה (מס' 23), התש"ן—1990 (קריאה ראשונה).
ח. הצעת חוק המלווה (חברות ביטוח) (תיקון מס' 7), התש"ן—1990 (קריאה ראשונה).
ט. הצעת חוק-יסוד: הממשלה (תיקון מס' 5) (קריאה ראשונה) — הצעת חבר הכנסת ד' ליבאי.
י. הצעת חוק-יסוד: הממשלה (תיקון מס' 6) (קריאה ראשונה) — הצעת חבר הכנסת א' ליך.
יא. הצעת חוק-יסוד: הרשות המבצעת (קריאה ראשונה) — הצעת חבר הכנסת א' רובינשטיין.
יב. הצעת חוק-יסוד: הממשלה (קריאה ראשונה) — הצעת חבר הכנסת י' צידון.
יג. הצעות לסדר-היום.
יד. שנה לתהליך השלום — הצעת חבר הכנסת מ' ברוזה.
טו. השפעת התקשורת על תפקוד הכנסת — הצעת חבר הכנסת י' צידון.
טז. הצעת חוק העיסוק באופטומטריה, התש"ן—1990 (קריאה ראשונה).
יז. הצעת חוק שירות המדינה (סיוג פעילות מפלגתית ומגבית כספים) (תיקון מס' 3), התש"ן—1990 (קריאה ראשונה).
יח. הצעת חוק הרופאים הווטרנרים, התש"ן—1990 (קריאה ראשונה).
יט. הצעת חוק המועצה לייצור ולשיווק של ירקות (תיקון מס' 5), התש"ן—1990 (קריאה ראשונה).
כ. הצעת חוק רשות שדות התעופה (תיקון מס' 4), התש"ן—1990 (קריאה ראשונה).
כא. הצעת חוק לריקון פקודת התעבורה (תיקון מס' 22), התשמ"ח—1988 (קריאה ראשונה).
כב. הצעת חוק השוואת זכויות הצבעה בתאגידים בנקאיים (הוראת שעה), התש"ן—1990 (קריאה ראשונה).
- כג. הצעת חוק לתיקון פקודת הראיות (תיקון מס' 9), התש"ן—1990 (קריאה ראשונה).
כד. הצעת חוק העונשין (תיקון מס' 27), התש"ן—1989 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).
כה. הצעת חוק העונשין (תיקון מס' 30), התשמ"ט—1989 (קריאה ראשונה).
כו. הצעת חוק רישום ציוד וגיוסו לצבא-הגנה לישראל (תיקון), התש"ן—1990 (קריאה ראשונה).
כז. הצעת חוק שירות ביטחון (תיקון מס' 4), התשמ"ט—1989 (קריאה ראשונה).
כח. קריאה למדיניות העולם לעגן בחוק מניעת הפצת דעות המכחישות את השואה — הצעת חבר הכנסת א' ורדיגר.
כט. גילויי אנטישמיות כברית-המועצות והכאת יהודים — הצעות חברי הכנסת ש' דיין, י' שריד, י' צידון, ח' אורון, א' העצני, ח' פורת, ש' שטרית, י' שגיא, א' רביץ וא' מורחי.
ל. הכרזת הרב רוזן כי על היהודים לעזוב את רומניה — הצעת חבר הכנסת א' ורדיגר.
לא. עבריינותם של ערבים מיהודה, שומרון וחבל-עזה בתחום "הקו הירוק" — הצעת חבר הכנסת א' ליך.
לב. החלטת מועצת המנהלים של חברת חשמל למקם תחנת כוח בצפון — הצעת חברת הכנסת ש' ארבל-אלמזלינו.
לג. הריסת בתים בעיירות הפיתוח בדרום — הצעות חברי הכנסת ש' אלוני, ע' פרץ וא' גמליאל.
לד. רצח תושב אריאל — הצעות חברי הכנסת ח' אורון, י' שריד, ע' סולודר, י' נאמן, צ' הנגבי, יצ' לוי, ש' דיין ור' איתן.
לה. התקפות יהודים על ערבים ועל נכחיה ציבור — הצעות חברי הכנסת ד' צוקר, א' פורז, ת' טובי, י' שגיא, ע' פרץ, י' ביבי וע' דראושה.
לו. תנאי העבודה במפעל "טקסטיל דימונה" — הצעת חבר הכנסת א' בן-מנחם.
לז. אשפוז חולים סיעודיים — הצעות חברי הכנסת י' צבן, רן כהן וש' ארבל-אלמזלינו.
לח. הדרוזים בישראל — הצעות חברי הכנסת ש' ארבל-אלמזלינו, ע' עלי וא' רובינשטיין.
לט. תפקודו של מגן-דוד-אדום — הצעת חברת הכנסת ש' ארבל-אלמזלינו.
מ. רמת החינוך והחוויה הלימודית כמערכת החינוך — הצעת חבר הכנסת ר' איתן.
מא. מוסדות להשכלה גבוהה — הצעת חבר הכנסת ש' שטרית.

מב. סקירת שר החוץ על פעולות משרדו — גמר דיון. מד. חילול בתי-העלמין בקרפנטרה שבצרפת וכפיפה-מג: הצעת חוק הבוק (תיקון מס' 7), התש"ן — 1990 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).

ב. הצעות לסדר-היום לשיבה קע"ז

420 — 426. החלטת בג"ץ בנושא ויסות מניות הבנקים — הצעות חברי הכנסת ח' אורון, מ' וירשובסקי, א' העצני, י' צידון, ד' תיכון, ש' שטרית ומ' פרוש.

ג. הצעת חוק הבוק (תיקון מס' 7), התש"ן — 1990

1. תיקון סעיף 15

בסעיף 15 לחוק הבוק, התשמ"ב — 1982¹ (להלן — החוק העיקרי) —
(1) במקום סעיף קטן (א) יבוא:
"השר, בהסכמת שר האוצר ובאישור ועדת הכספים של הכנסת, רשאי לקבוע בתקנות —
(1) תשלומים בעד השירותים המנויים בתוספת הניתנים בידי בעל רשיון;
(2) דרכים לחישוב התשלומים בעד שירותים המנויים בתוספת הניתנים כאמור, מרכיביהם של כל אלה והיחסים ביניהם; תקנות כאמור יחולו, בשינויים המחויבים, גם לעניין אופן קביעת תשלומים לפי סעיף קטן (ג).";
2. הוראת שעה
התקין השר תקנות בתוקף סמכותו לפי סעיף 15(א)(2) לחוק העיקרי, לא ישנה אותן עד יום י"ז בטבת התשנ"ד (31 בדצמבר 1993).

¹ ס"ח התשמ"ב, עמ' 218; התשמ"ט, עמ' 104.

הסתייגויות לחוק הנ"ל

- לשם החוק
חבר הכנסת ד' תיכון מציע:
אחרי "(תיקון מס' 7)" יבוא "(שיפור מצבה הכספית של בוק בע"מ על חשבון ציבור הצרכנים)".
לפני סעיף 1
חבר הכנסת א' פרוז מציע:
סעיפים 1 ו-2 יסומנו 2 ו-3, ולפניהם יבוא:
"1. תיקון סעיף 5
בסעיף 5(א) לחוק הבוק, התשמ"ב — 1982¹ (להלן — החוק העיקרי), בסופו יבוא "הוראות סעיף קטן זה יחולו, בשינויים המחויבים, גם לעניין ביצוע שידורים בידי בעל זיכיון, כהגדרתם של אלה בסעיף 6א".
ולפי זה ינוסח הרישא של הסעיף הבא כך:
לסעיף 1
חבר הכנסת ד' תיכון מציע:
פסקה (1) — תימחק.
חבר הכנסת ש' שטרית מציע:
בסוף הסעיף יבוא:
"3) בסופו יבוא:
"ה) בכאן להתקין תקנות לעניין סעיף זה יתייעץ השר עם המועצה הישראלית לצרכנות ועם הרשות להגנת הצרכן".
לסעיף 2
חבר הכנסת ד' תיכון מציע:
הסעיף יימחק.

ד. החלטה בדבר אישור החלטת ועדת הכספים בדבר אישור הוראות המגדילות או המטילות

מכס או מס קנייה

בהתאם לסעיף 2(א)(3) לחוק מסי מכס ובלו (שינוי תעריף), התש"ט — 1949, מחליטה הכנסת לאשר את החלטת ועדת הכספים לאשר אותן הוראות בצו תעריף המכס והפטורים

ה. הצעת חוק-יסוד: הממשלה (תיקון), התש"ן — 1990
(הצעת חבר הכנסת ע' לנדאו)

1. החלפת סעיפים 6 עד 15 במקום סעיפים 6 — 15 לחוק-יסוד: הממשלה, יבוא:
    6. בחירת ראש הממשלה
    - ראש הממשלה — מי שיותר מ־60 חברי הכנסת בחרו בו לתפקיד זה. ראש הממשלה שימונה אחרי הבחירות לכנסת, או אחרי פטירתו או התפטרותו של ראש ממשלה, יהיה חבר הכנסת שתמנה הרשימה הגדולה ביותר בכנסת לתפקיד זה.
    7. מינוי שרים
      - (א) ראש הממשלה ימנה את השרים.
      - (ב) כל הכשיר להיות מועמד לכנסת כשיר להתמנות שר.
      - (ג) החליט ראש הממשלה למנות שר לממשלה יודיע על כך ועל תפקידו של השר הנוסף לכנסת; עם אישור ההודעה על-ידי הכנסת ייכנס השר הנוסף לכהונתו וסמוך ככל האפשר לאישור יצהיר את הצהרת האמונים.
    8. כינון הממשלה

הממשלה תיכון משהתייצב ראש הממשלה בפני הכנסת תוך 21 יום מיום הבחירות או מיום שנבחר על-ידי הכנסת לתפקיד זה, יודיע על קווי היסוד של מדיניות ממשלתו, על הרכבה ועל חלוקת התפקידים בין השרים, ולאחר שהכנסת תאשר מינויו של כל שר בנפרד.
    9. ראש הממשלה ותפקוד הממשלה
      - (א) ראש הממשלה רשאי:
        - (1) לקבוע את תפקידי מלא-מקום ראש הממשלה וסגן ראש הממשלה;
        - (2) לחלק תפקידים בין השרים;
        - (3) לשנות את חלוקת התפקידים בין השרים;
        - (4) להעביר סמכויות וחובות משר אחד לשר אחר אף אם נקבע בדין אחרת;
        - (5) להעביר שטחי פעולה ממושר למשרד;
        - (6) לקבוע את משרדי הממשלה וכן לאחד משרדים, לחלקם, לבטלם ולהקים משרדים חדשים. החלטה לפי סעיף זה טעונה אישור הכנסת.
      - (ב) ראש הממשלה ינהל את עבודת הממשלה.
      - (ג) החלטות הממשלה יתקבלו ברוב של המשתתפים בהצבעה.
  2. תיקון סעיף 16 בסעיף 16 לחוק העיקרי, במקום "משהביעה הכנסת לממשלה אמן" יבוא "עם כינון הממשלה".
3. מחיקת סעיפים 17 — 18 לחוק העיקרי — יימחקו.
  4. תיקון סעיף 19 בסעיף 19 לחוק העיקרי, במקום "תקבע הממשלה" יבוא "יקבע ראש הממשלה".
  5. תיקון סעיף 20 בסעיף 20 לחוק העיקרי, במקום "תקבע הממשלה" יבוא "יקבע ראש הממשלה".
  6. תיקון סעיף 21 בסעיף 21 לחוק העיקרי —
    - (1) סעיף קטן (ב) — יימחק.
    - (2) בסעיף קטן (ד) לחוק העיקרי, במקום "תקבע הממשלה" יבוא "יקבע ראש הממשלה", ובמקום "עשתה הממשלה" יבוא "יעשה ראש הממשלה".
  7. מחיקת סעיף 22 סעיף 22 לחוק העיקרי — יימחק.
  8. תיקון סעיף 23 בסעיף 23 לחוק העיקרי, בסופו יבוא:

"(ג) נבחרה כנסת חדשה רואים את ראש הממשלה כאילו התפטר ביום הבחירות".
  9. תיקון סעיף 24 סעיף 24 לחוק העיקרי יסומן "א", ואחריו יבוא:

"(ב) הדרך שבה תביע הכנסת אי-אמון בממשלה קיימת היא, על-ידי הצבעת אמון של יותר מ־60 מחבריה בחבר כנסת שאיננו ראש הממשלה לתפקיד ראש הממשלה".
  10. תיקון סעיף 25 בסעיף 25 לחוק העיקרי —
    - (1) בסעיף קטן (א), המלים "יפתח נשיא המדינה בהליכים להרכבת ממשלה חדשה" — יימחקו.
    - (2) סעיף קטן (ג) — יימחק
  11. תיקון סעיף 26 בסעיף 26 לחוק העיקרי, במקום "הממשלה תקבע" יבוא "ראש הממשלה יקבע".
  12. מחיקת סעיף 30 סעיף 30 לחוק העיקרי — יימחק.
  13. תיקון סעיף 31 בסעיף 31 לחוק העיקרי, במקום "סמכות שהממשלה אצלה" יבוא "סמכות שראש הממשלה אצל".
  14. מחיקת סעיף 33 סעיף 33 לחוק העיקרי — יימחק.

15. תיקון סעיף 34

בסעיף 34 לחוק העיקרי, במקום "באישור הממשלה" יבוא "באישור ראש הממשלה".

16. תיקון סעיף 38

בסעיף 38 לחוק העיקרי, במקום "הממשלה, על-פי הצעת ראש הממשלה, תמנה" יבוא "ראש הממשלה ימנה".

דברי הסבר

יתרון הצעת חוק זו טמון בפשטותה: היא דומה לשיטה המוכרת לכולנו, ולכן האיירודאיות, ובמיוחד הסכנות הנעלמות הכרוכות במעבר לשיטה חדשה ומהפכנית, קטנות יחסית. למרות זאת, היא תקנה יתרון ניכר בשלב הקמת הממשלה לראש הממשלה המיועד. הוא יהיה פחות חשוף ללחצי המפלגות הקטנות, וחהליך הצטרפותן לקואליציה יהיה מהיר יותר מאשר כיום. הממשלה שתקום תהיה יציבה יותר, משום שתהליך הפלתה מחייב כבר במהלכו הסכמה על ראש הממשלה החלופי.

הצעה היא בכחירת מעט המכיל את המרוכה. גם אם תתפור רק חלק מחוליי השיטה הקיימת, יש בה צעד ניכר וחשוב קדימה. היא תחזק את מעמדו של ראש הממשלה הן בתוך הממשלה והן כלפי הכנסת, חשפר את עבודת הממשלה ותגביר את יציבותה. שינויי החקיקה המעטים והקלים יחסית הדרושים לה יאפשרו את יישומה כבר בכחירות הקרובות.

השם המומלץ לשיטה המוצעת הוא "ממשל ראש הממשלה". היא שואלת את שמה ושואבת רעיונות רבים מהמלצת המכון לתכנון מדיניות ביחסי ישראל והתפוצות, שהובאה בפני הוועדה הדרומפלגתית לשינוי שיטת הבחירות על-ידי ה"ד"ר א' כרמון ומר יורם פרי.

לשיטת הממשל הנוכחית במדינת ישראל שני חסרונות בולטים: 1. באין רוב מוחלט בידי אחד מבין שני הגושים הפוליטיים הגדולים ניתן בידי מפלגות זעירות כושר סחיטה מופלג, והן הופכות לבעלות השפעה מכרעת בזמן המשא-ומתן להקמת ממשלה, עד כדי עיוות מוחלט של רצון העם; 2. העדר הגמישות והיכולת הדרושות בידי ראש הממשלה כדי להתאים את מבנה המשרדים לדרישות הזמן, לכפות מדיניות מתואמת בין כל משרדי הממשלה, ולהפעילם במריב היעילות.

כדי להתגבר על חלק מהבעיות הנ"ל מציע החוק דלקמן לחזק את כוחו של ראש הממשלה במסגרת השיטה הקיימת על-ידי הכנסת שני שינויים עיקריים בחוק הקיים: 1. מינוי אוטומטי של ראש המפלגה הגדולה לתפקיד ראש הממשלה אחרי הבחירות לכנסת; כלומר, עם תום הבחירות ייוודע מייד מיהו ראש הממשלה, הוא ימנה את שריו, ובתוך 21 יום יציג את ממשלתו לפני הכנסת; 2. "הצבעת אי-אמון קונסטרוקטיבית", כלומר, כדי להביע אי-אמון בממשלה קיימת אין זה מספיק להפילה ברוב קולות. המציעים חייבים להסכים על מועמד אלטרנטיבי לתפקיד ראש הממשלה, ועליו לזכות בהצבעה זו ב-61 קולות לפחות, כדי שיהפוך בכך לראש הממשלה הבא. הצעת החוק הנוכחית אף מקנה סמכויות רחבות יותר לראש הממשלה במינוי שרים, בהגדרת תחומי עבודתם ובהערכת תפקידיהם משר לשר.

1. הצעת חוק דיני בחירת המועמד לראשות הממשלה (הגוף הבוחר), התשמ"ט — 1989

(הצעת חבר הכנסת מ' איתן)

להרכיב ממשלה על אחד מחברי הכנסת שהודיע לנשיא, תוך שלושה ימים מהיום שנשאל, שהוא מוכן לקבל את התפקיד".

(3) סעיף 12 לחוק — יימחק.

2. תיקון חוק-יסוד: הכנסת

בחוק-יסוד: הכנסת —

(1) בסעיף 4 לחוק —

(I) כרישא, במקום "הכנסת תיבחר" יבוא: "114. מחברי הכנסת ייבחרו", והסעיף יסומן "(א)".

(II) בסוף הסעיף יבוא: "(ב) 6 מחברי הכנסת ייבחרו בבחירות כלליות, ארציות, ישירות, שוות וחשאיות על פי סעיף 5 לחוק-יסוד: הממשלה."

(2) בסעיף 11 לחוק, בסופו יבוא:

"ואולם אם נערך סיבוב בחירות שני לגוף הבוחר, יפורסמו התוצאות תוך ארבעה-עשר יום מהיום שבו נערך סיבוב הבחירות השני."

(3) בסעיף 43 לחוק, אחרי סעיף קטן (א) יבוא:

"(א1) נחפתה משרתו של חבר כנסת שנבחר לגוף הבוחר, יבוא במקומו — מתוך רשימת

1. תיקון חוק-יסוד: הממשלה

בחוק-יסוד: הממשלה —

(1) אחרי סעיף 5 לחוק יבוא:

"5א. בחירת המועמד לראשות הממשלה

המועמד לראשות הממשלה הנבחרת לאחר שהתקיימו בחירות לכנסת, ייקבע על-פי המלצת גוף שייבחר בבחירות כלליות, ארציות, ישירות, שוות וחשאיות (להלן — הגוף הבוחר), כיום הבחירות לכנסת. פרטים ייקבעו בחוק."

(2) במקום סעיף 6 לחוק יבוא:

"6. הטלת התפקיד להרכיב ממשלה

(א) נבחרה כנסת חדשה, יזמן אליו נשיא המדינה את הגוף הבוחר, ויטיל את התפקיד להרכיב ממשלה על המועמד לראשות הממשלה שהומלץ על-ידו. נשיא המדינה רשאי לפתוח בהליך על-פי סעיף קטן זה לאחר שנתפרסמו תוצאות הבחירות ברשומות ולפני שנתכנסה הכנסת החדשה.

(ב) משיש לכונן ממשלה חדשה שלא על-פי האמור בסעיף קטן (א), יטיל נשיא המדינה, לאחר שהתייעץ עם נציגי סיעות הכנסת, את התפקיד

67ד. תחולת הוראות החוק על בחירות לגוף הבחור על כשירות לבחור ולהיבחר לגוף הבחור, על סדרי הגשת רשימות המועמדים, סדרי ההצבעה וספירת הקולות, יחולו ההוראות החלות על רשימות המועמדים לכנסת, בשניונים המחויבים לפי העניין.

(3) בסעיף 68 לחוק —

(1) בסעיף קטן (א), במקום "קלפי אחת" יבוא: "שתי קלפיות, האחת לבחירות לכנסת, והשנייה — לגוף הבחור".

(2) בכל מקום בסעיף שנאמר "קלפי" יבוא: "קלפיות".

(4) בסעיף 81 לחוק —

(1) במקום כותרת השוליים יבוא: "חלוקת 114 מהמנדטים".

(2) בסעיף קטן (ב), במקום: "יחולק למספר חברי הכנסת" יבוא: "יחולק למספר 114".

(5) אחרי סעיף 81 לחוק יבוא:

"81א. חלוקת המנדטים לגוף

(א) רשימת מועמדים שזכתה במספר הקולות הגדול ביותר תזכה בשישה מנדטים.

(ב) קיבלו שתי הרשימות, שזכו במספר הקולות הגדול ביותר, קולות שווים, ייערך סיבוב בחירות נוסף תוך 10 ימים, ובו ישתתפו רק שתי הרשימות האמורות. קיבלו שתי הרשימות קולות שווים בסיבוב שני — תזכה בשישה מנדטים הרשימה שזכתה במספר הקולות הגדול יותר בבחירות לכנסת."

המועמדים שעליה נמנה המועמד לראשות הממשלה — המועמד כאמור בסעיף קטן (א).

3. תיקון חוק הבחירות לכנסת

בחוק הבחירות לכנסת, [נוסח משולב], התשכ"ט — 1969

(1) בסעיף 57 (א) לחוק, במקום "לא יותר מ־120 שעות" יבוא: "לא יותר מ־114 שעות".

(2) אחרי סעיף 67 לחוק העיקרי יבוא:

"פרק ו' 1/1: רשימת מועמדים לגוף הבחור

67א. רשימת מועמדים לגוף הבחור

המועמד הראשון ברשימת מועמדים לכנסת שהוא גם מועמד לתפקיד ראש הממשלה, רשאי להגיש תוך שבועה ימים מיום שאושרו רשימות המועמדים, רשימת מועמדים לגוף הבחור, כאמור בסעיף 5א לחוק־יסוד: הממשלה. הרשימה תכיל שישה מועמדים.

367. ביצוע הבחירות

ועדת הבחירות תדאג לביצוע הבחירות לגוף הבחור בר כבוד עם הבחירות לכנסת, באמצעות רשימות הבחורים, איזורי הקלפי וועדות הקלפי של הבחירות לכנסת.

367. הצבעה

ככל איזור קלפי תוצב קלפי נפרדת לבחירת הגוף הבחור, וההצבעה תיערך כמעטפות נפרדות, ובתפקי הצבעה נפרדים שעליהם יירשם שם המועמד לראשות הממשלה ושמות המועמדים לגוף הבחור.

ז. הצעת חוק־יסוד: הממשלה (תיקון — בחירת ראש הממשלה)

(הצעת חבר הכנסת ג' יעקבי)

(ד) תקופת כהונתו של ראש הממשלה תהיה ארבע שנים.

(ה) מועד הבחירות לראש הממשלה ייקבע בחוק."

2. ביטול סעיפים 7 — 14

סעיפים 7 — 14 לחוק העיקרי — בטלים.

3. הוספת סעיף 16א

אחרי סעיף 16 לחוק העיקרי יבוא:

"16א. פיזור הכנסת

נשיא המדינה רשאי, לאחר התייעצות עם ראש הממשלה ועם נציגי סיעות בכנסת, להורות על פיזור הכנסת ועל עריכת בחירות חדשות לכנסת, בהתקיים אחד מאלה:

(1) ראש הממשלה הודיע לנשיא שאין בידו לכונן ממשלה כאמור בסעיף 15.

1. החלפת סעיף 6

במקום סעיף 6 לחוק־יסוד: הממשלה (להלן — החוק העיקרי) יבוא:

"6. בחירת ראש הממשלה

(א) ראש הממשלה ייבחר בבחירות כלליות, ארציות, ישירות, אישיות, שוות וחשאיות, לפי החוק.

(ב) המועמד שקיבל את המספר הגדול ביותר של קולות כשרים הוא הנבחר כראש ממשלה, ובלבד שקיבל לפחות 45% מאותם קולות.

(ג) לא קיבל אף מועמד 45% מהקולות הכשרים או שקיבלו שני מועמדים כל אחד מספר שווה של קולות שהוא 45% או יותר מהקולות הכשרים, יקוימו בחירות חוזרות לבחירת אחד משני המועמדים שקיבלו בבחירות הראשונות את המספרים הגדולים ביותר של קולות כשרים: המועמד שקיבל בבחירות החוזרות את המספר הגדול יותר של קולות הוא הנבחר.

(ב) הביעה הכנסת לראש הממשלה אי-אמון, יראו את הבעת האי-אמון כהחלטת הכנסת לפי סעיף 34 לחוק-יסוד: הכנסת.

בחירות חדשות לכנסת ולאשות הממשלה ייערכו חוץ תקופה שלא תעלה על שלושה חודשים ממועד הבעת האי-אמון.

(ג) ראש הממשלה ימשיך במילוי תפקידו עד שייבחר ראש ממשלה אחר."

6. החלפת סעיף 25

במקום סעיף 25 (א) לחוק העיקרי יבוא:

"25. רציפות הממשלה

הממשלה תמשיך במילוי תפקידיה עד שתיכנס ממשלה חדשה בכל אחד מהמקרים הבאים:

(1) הממשלה התפטרה;

(2) הכנסת הביעה לראש הממשלה אי-אמון;

(3) הנשיא הורה על פיזור הכנסת."

7. תוספת סעיף בחוק-יסוד: נשיא המדינה

בסעיף 11 לחוק-יסוד: נשיא המדינה, אחרי סעיף (6) יבוא:

"(7) יורה על פיזור הכנסת בהתאם לחוק."

(2) נוכח הנשיא כי נוצר בכנסת רוב נגד ראש הממשלה ונגד הממשלה המונע מהם לבצע את תפקידם."

4. החלפת סעיף 19

במקום סעיף 19 לחוק העיקרי יבוא:

"19. ממלא-מקום ראש הממשלה

(א) הצבעה עבור מועמד לכהונת ראש הממשלה תיחשב אף כהצבעה עבור המועמד שהוצג על-ידו כממלא-מקום ראש הממשלה.

(ב) התפטר או נפטר ראש הממשלה יכהן במקומו ממלא-מקום ראש הממשלה עד תום תקופת הכהונה של ראש הממשלה.

(ג) נעדר ראש הממשלה מן הארץ או נבצר ממנו זמנית למלא את תפקידו, יכהן במקומו ממלא-מקום ראש הממשלה, עד שישוב ארצה או עד שיחזור למלא את תפקידו."

5. החלפת סעיף 24

במקום סעיף 24 לחוק העיקרי יבוא:

"24. הבעת אי-אמון

(א) הכנסת רשאית להביע אי-אמון לראש הממשלה ברוב של 70 חברי הכנסת לפחות.

דברי הסבר

1. בהתאם להצעת החוק, ראש הממשלה ייבחר בבחירות ברוב של 70 חברי כנסת.

2. בכסיסה של ההצעה קיים הרצון למונע מתן כוח רב מדי בידי ראש הממשלה מחד גיסא, ומאידך גיסא לקבוע שיטה, שיהא בה כדי לסייע לסיום התופעות המבישות והקשות הקורות כהחליף הרכבת ממשלה במדינת ישראל. מטרת אלה יושגו הן על-ידי הנהגה של בחירה ישירה של ראש הממשלה על-ידי העם והן על-ידי מתן סמכות לנשיא לפזר את הכנסת אם נבצר מראש הממשלה לכוון ממשלה.

3. הממשלה, כגוף, תמשיך להיות, כמו היום, כלם בפני צעדים קיצוניים של ראש הממשלה. מרחב התמרון לצעדים כגון אלה אינו גדל בהצעה זו, ועם זאת תינתן לציבור האפשרות להצביע במישרין בעד ראש הממשלה ותיפתר בעיקרה בעיית הרכבת הממשלה.

ה. מסקנות-ביניים של ועדת הכספים בנושא: פיצויים מגרמניה לנפגעי ולנכי רדיפות ומלחמה כנאצים

להלן מסקנות-ביניים של ועדת המשנה כפי שאומצו על-ידי מליאת הוועדה:

45 שנים עברו מתום מלחמת-העולם השנייה והשוואה, שבה נכחדו שישה מיליוני יהודים.

אף שהרפובליקה הפדרלית של גרמניה הכירה מאז הקמתה באחוריותה כלפי נרדפי הנאצים, ובחקיקתה בתחום הפיצויים החומריים תרמה לכך שעלה בידי מספר גדול של נרדפים להתבסס מחדש ולהתגבר על חלק מנזקי הרדיפות — לא נפתרה עד היום בעייתם של רבים מביני 300,000 ניצולי

1. בהתאם להצעת החוק, ראש הממשלה ייבחר בבחירות ישירות ויכהן בתפקידו ארבע שנים.

2. הממשלה תישאר במתכונת הקבועה כיום כחוק, דהיינו, ממשלה השואבת את מקור סמכותה מהכנסת, אחראית בפני הכנסת, מורכבת (לפחות בעיקרה) מחברי הכנסת, והחלטותיה מתקבלות בהצבעות של רוב חבריה.

3. אם לא יעלה בידי ראש הממשלה להרכיב ממשלה, או במקרה שנוצר רוב נגדו ונגד הממשלה המונע מהם להמשיך ולבצע את תפקידם ("כנסת לעומתית"), מוצע כי הנשיא, לאחר התייעצות עם סיעות הכנסת ועם ראש הממשלה, יוסמך לפזר את הכנסת.

4. ניתן יהיה להעביר את ראש הממשלה מתפקידו (חוץ ממקרים פליליים, מחלה וכדומה) רק בהצבעת אי-אמון.

ביום ב' בסיוון התשמ"ט (5 ביוני 1989) העבירה הכנסת לוועדת הכספים את ההצעה לסדר-היום של חבר הכנסת שבח וייס, בנושא: פיצויים לפליטי השואה ולניצוליה אשר לא קיבלום.

ועדת הכספים מינתה ועדת משנה בהרכב: ע' סולודר — יושבת-ראש, ח' אורון, י' הורביץ, א' ורדיגר וש' אלוני.

ועדת המשנה ישבה במשך שבע ישיבות עם נציגי ארגוני נפגעי ונכי השואה, נציגי משרד האוצר, נציגי משרד החוץ ונציגי ועירת התביעות.

עם נפילת חומות ברלין, אין להתעלם עוד מאחריותה ההיסטורית של מזרח-גרמניה — הרפובליקה הדמוקרטית הגרמנית — לפרק האפל בהיסטוריה הגרמנית. הכנסת סומכת ידיה על עמדתה ודרך פעולתה של ממשלת ישראל, שכל משא-ימתן עם הרפובליקה הדמוקרטית הגרמנית יותנה במציאת פתרונות ממשיים לתשלום פיצוי לקורבנות הנאצים היהודים, כביטוי לאחריותה ההיסטורית של גרמניה המזרחית.

הכנסת תובעת ממשלת ישראל, מוועידת התביעות היהודית ומגרמניה המערבית והמזרחית, להמשיך במגעים להסכם פיצויים נוסף לנרדפי ולנפגעי השואה.

המלצות:

1. ועדת המשנה של ועדת הכספים של הכנסת תיצור קשר ותעמוד בקשר עם הפרלמנטים של הרפובליקה הפדרלית של גרמניה והרפובליקה הדמוקרטית הגרמנית — הבונדסטג והפולקסקמר — ללוות את הדיונים בנושא עד למתן תשובה ומענה ברורים, שיפצו, ולו כלכלית בלבד, את היהודים נפגעי ונרדפי הנאצים החיים בישראל.

2. ממשלת ישראל תשקול, במידת האפשר ולפי קריטריונים, השוואת הזכויות הניתנות לנפגעי ולנרדפי הנאצים על-ידי הממשלה בתחומים שונים.

השואה נרדפי הנאצים החיים בישראל, לעתים אף החריפה. רבים לא זכו לשום פיצוי, חלק זכה לפיצוי סמלי בלבד ומיעוט מקבל רנטה קבועה מגרמניה. גילם המתקדם של הניצולים מחמיר את בעייתם.

כיום מיתוספים על האוכלוסייה הנ"ל גם רבבות עולים, נרדפי ונפגעי הנאצים בעבר, המגיעים ממזרח-אירופה; ההערכה היא ש-10% מאוכלוסיית העולים נכללת בקטגוריה זו.

הכנסת מעריכה את אשר עשתה הרפובליקה הפדרלית של גרמניה במשך השנים בשטח הפיצויים, השילומים, ומביעה הוקרתה על כך. כמו-כן מברכת הכנסת ומביעה את הערכתה לבונדסטג הגרמני, שהיה מוביל בדיונים ובהחלטות אלה. עם זאת פונה הכנסת אל הבונדסטג ומפנה את שימת לבו לכך, שמסיכות שונות נותרו רבבות מהנפגעים הניצולים מחוץ למסגרות הפיצויים והרנטות. גילם המתקדם ומצבם של הנפגעים ועלייתם לישראל של נרדפים נוספים מחייבים פתרון נוסף הולם.

הכנסת קוראת לבונדסטג, ודרכו לממשלת גרמניה, לשחק עמה פעולה למציאת הסדר פיצויים נוסף והולם לבעיות הנ"ל, בשיתוף עם הגופים המטפלים בנושא בשם העם היהודי.

הכנסת מביעה את תקוותה, שהרפובליקה הפדרלית של גרמניה, הרואה עצמה כמענה היסטורי ל"רייך השלישי", לא תימנע מצער מאוחר זה של צדק ואחריות.